

HENRY GEORGE
HANS LIV OG HANS VÆRK

AF
P. Larsen

www.grundskyld.dk

P. Larsen
Henry George - Hans liv og hans værk
Udgivet på Henry George Forlaget 1916.

*

Redigeret og digitaliseret ved
Per Møller Andersen
www.grundskyld.dk
2002.

*

Personligheden dannes.

Barndommen.

Henry George er født i Philadelphia den 2. september 1839. Hans forældre var begge af jævn, borgerlig engelsk æt. De havde 10 børn, 6 piger og 4 drenge; men de to yngste døtre døde tidligt. Henry var nr. 2 i rækken og den ældste af drengene.

Faderen, Richard George, var bogforlægger, men havde tidligere været skriver på toldboden. I sine drengeår havde han været »A, nr. 1« blandt sine kammerater og fører for en tapper skare; han havde da følgende leveregel: »Gør intet, som du må skamme dig over, og lad intet levende menneske gå dig for nær!« I sine ungdomsår havde han været en dygtig idrætsmand og sømand, der kunne svømme som en and og løbe godt på skøjter, styre en båd og gå til tops som den bedste matros. Moderen, Catharine Vallance, havde fået en god opdragelse i en kostskole. Sammen med en søster ledede hun selv en lille privatskole, da Richard George tog hende til hustru.

I 17 år virkede Richard George som forlægger. På hans forlag udkom kun religiøse skrifter (søndagsskolebøger o.lign). I året 1848 blev forholdene med hensyn til boghandelen således, at det lille forlag ikke længere kunne svare sig; han opgav det da og vendte tilbage til toldboden; der var han nu ansat i omtrent 14 år.

Richard George og hans hustru var ivrige og nidkære kirkefolk. Streng, alvorlig gudsfrygt prægede det lille hjem. Der holdtes morgen- og aftenbøn hver dag; om søndagen var man til gudstjeneste i kirken både morgen og eftermiddag, tit endog om aftenen med. En biskop Horstmann fra Cleveland, der i sine drengeår kendte Georges familie, har sagt: »Jeg kan huske, at jeg så Henry George gå til kirke hver søndag. Han gik imellem sine to ældste søstre, og forældrene fulgte bagefter - alle pæne, pyntede, stille.«

På den tid, da Henry George var lille, gik det godt med bogforlaget. Familien havde derfor sit gode udkomme. Børnene blev da sendt i privat skole hos en fru Graham, og der gik Henry i skole i 3 år. I sit niende år kom han i en offentlig skole; men et år senere blev han sat i en kirkeskole. Der blev han dog heller ikke ret længe. Skønt faderen nu ikke mere udgav kirkelige bøger, havde han opnået at få Henry i kirkeskolen på de samme billige vilkår, som ellers kun gjaldt for præstesønner. Drengen syntes, at det var noget, han ikke rettelig havde adkomst til, og han troede, at alle de andre drenge i skolen vidste no-

get derom. Det var måske grunden til, at det ikke gik ham rigtig godt der. Han bad i hvert fald om lov til at komme ud af skolen, og hans fader fjøede ham. Derefter blev han i nogen tid undervist af en hr. Lauderbach, som skulle forberede ham til optagelse på gymnasiet. Henry George syntes altid siden, at det bedste udbytte af hele sin smule skolegang fik han i den korte tid, da hr. Lauderbach underviste ham. Lidt over 13 år gammel kom Henry George så i gymnasiet. Det var en god skole, men han sagde dog senere hen i livet, at han mest drev og spildte sin tid der. Måske lokkede verden ham; måske havde han også en følelse af, at han nu selv burde sørge for sit ophold. Familien var jo blevet stor, og faderen havde kun sine 800 \$ fra toldboden. Nok er det: efter knapt 5 måneders skolegang kom Henry George ud af skolen. Det var ham selv, der havde ønsket det, og han fik sin vilje. Han kom nu ikke til at gå i skole mere, men blev sat til praktisk arbejde. Han var da ikke fyldt 14 år.

Det var således kun en ringe og brudstykkeagtig skoleuddannelse, Henry George fik. Mange, især iblandt de såkaldte lærde, har derfor også senere haft svært ved at forstå, at han skulle være blevet til noget andet og mere end en flink dilettant. Historien er jo imidlertid fuld af talende vidnesbyrd om, at naturen selv ofte har fostret og udviklet de største mennesker. Havde Henry George gået den sædvanlige slagne skoleuddannelses vej, var han muligvis blevet til en lærd pedant som så mange andre; men nu blev han i det praktiske livs skole den originale tænker og geniale seer.

Hans første plads var i en glas- og porcelænsforretning, hvor han var beskæftiget med afskrivning og indpakning og hvor han tillige måtte løbe ærinder. Lønningen var 2 \$ om ugen. Senere fik han noget skrivarbejde på et søvæsenkontor.

Men skønt Henry George helt havde sagt skolen farvel, blev hans åndelige uddannelse dog ikke standset. Han var kommet til at elske læsning. Først lærte han bibelen at kende, og ved læsningen af denne bog, der havde så stor indflydelse på de ældres tænke- og væremåde, fyldtes hans sjæl med tusinder af levende billeder. I de bøger, som faderen havde udgivet, læste han meget om missionærerne og deres oplevelser i fremmede lande. Også andre bøger fik han fat i: historie, rejsekildringer, eventyr og poesi. Sit ægte demokratiske sindelag og sin sans for det praktiske havde Henry George nærmest efter faderen, men sin kærlighed til poesi havde han efter moderen. Hun kunne endnu som ældre huske en mængde af de digte, hun havde lært som

ung pige, og fremsige dem, vers efter vers. Hun elskede Walter Scotts digtning, og hun havde smag for Shakespeares skuespil, skønt hun rigtignok aldrig havde set noget af dem på teatret. I en tale i Liverpool mange år senere sagde Henry George: »Jeg er opdraget i en meget streng tro. Min familie og de folk, som jeg kendte i min barndom, var af den mening, at teatret er et meget slemt sted, og de ville ikke på nogen måde komme der.« Af religiøse grunde var meget i romanernes og eventyrenes verden forbudt ham; men så blev et og andet læst i smug på kvistkammeret. Bog efter bog blev slugt med en iver, som viste, at den unge sjæl var i stærk virksomhed. Henry George sugede kundskab, som den tørre jord om sommeren indsuger regn. Og det, som han optog i sig, holdt han fast.

Ved en onkels hjælp fik Henry George i 15 års alderen adgang til at høre folkeligt videnskabelige forelæsninger på Franklin-instituttet. Dette institut var opkaldt efter den navnkundige philadelphiaaborger Benjamin Franklin og var på den tid en udmærket læreanstalt. Her åbenbares naturlærens vidundere for Henry George gennem et letfatteligt sprog og til dels ved hjælp af lysbilleder. Denne undervisning lyste op i ham, og den kom på en sund måde til at gå hånd i hånd med den omfattende læsning, som han af egen drift havde kastet sig over.

Henry Georges fader vidste meget at fortælle om søen og sømændenes færd. Når han og sønnen gik sammen langs med havnen, talte de om skibene, om vind og vejr, om havets og de fremmede landes vidundere. Skibsværfterne kom derved til at øve en stærk tiltrækning på drengen. Der var hans bedste tumleplads, og der tilbragte han meget af sin legetid sammen med sine kammerater, klatrede i skibene, svømmede og sejlede med legetøjsbåde. Der drømte han om at drage ud til fremmede, fjerne lande og søge lykken. Læsningen gav disse drømme næring, og til sidst blev hans længsel efter at komme til søs så stærk, at han fik gjort udvej til at komme om bord på en gammel ostindiefarers, »Hinduen«, som skulle sejle til Australien og Indien.

Richard George var vel ikke glad ved, at drengen ville til søs; men han vidste, at han bar på længselen, og han kendte hans viljestærke natur; derfor fandt han det klogest at give efter. Han var vel i virkeligheden også bange for, at sønnen skulle løbe sin vej, hvis han modsatte sig hans ønske. Han huskede, hvorledes det var gået ved en tidligere lejlighed: Henry havde engang, mens han gik i skole, givet

sin moder et næsvist svar, og derover var faderen blevet vred, havde irttesat ham og givet ham et slag. Men at blive slået af sin fader var noget så usædvanligt, at han blev yderst krænket derover, tog sine skolebøger og lidt mad med sig og gik sin vej med det forsæt aldrig at komme tilbage mere. Han blev borte til klokken halv ti om aftenen. Da vendte han tilbage, tam i sindet, og fik tilgivelse. Richard George var klar over, at når drengen skulle til søs, så skulle det være med forældrenes samtykke. Han sagde altså ja; men han bad skibskaptajnen om ikke at gøre hans køjeplads for hyggelig og i det hele taget lade ham føle sømandslivets hårdhed, for at han om muligt kunne få sin lyst styret på denne ene rejse.

Rejsen gik til Melbourne i Australien og Calcutta i Indien.

Til søs. 16-17 års alderen.

Australien og Indien lå for drengens indre syn som et strålende hav af guld. Australien, dette øfastland, der var næsten lige så stort som De Forenede Stater og tegnede til at kunne blive disses medbejler på den sydlige halvkugle, havde netop tiltrukket sig verdens opmærksomhed. Der var nemlig i begyndelsen af halvtredserne opdaget guldlejer, og rige skatte var draget frem af jorden, næsten lige så rige som dem i vidunderlandet Californien. Australien var det ny lykkens land, hvor fattige, ukendte mænd blev rige på en eneste dag. Og Indien, dette mærkelige land med junglekrat og aber, tigre og elefanter, med opiumsrygere, malede afgudsbilleder og sære lærdomme; dette hemmelighedsfulde land, som var gammelt, da Ægyptens pyramider var unge, hvor strålede det ikke for ham gennem sit pragtfulde tropiske løvværk med glimt af guld og kostelige stene! Alt, hvad han som dreng havde læst, lige fra bibelen til »Tusind og een nat«, og alt, hvad han havde hørt, både i prædikener og foredrag, både af sømænd og rejsende, brændte i hans sind og gjorde ham ivrig efter at komme af sted.

Søndag den 1. april (1855), efter gudstjenesten, fik Henry George en bibel. Næste morgen sagde han farvel til sine forældre, slægtninge og venner og rejste til New York, hvorfra »Hinduen« skulle afgå en af de nærmeste dage. Man har endnu et par breve, som han skrev på skibet, inden han kom af sted; (der er mange stavfejl i dem). I det ene at dem står der bl.a.: »Jeg spiste i dag mine første måltider på sømands vis, og jeg var slet ikke ked af det. Arbejdet i den friske luft giver sådan en appetit, at man kan spise næsten hvad det skal være.

Vi stikker til søs på mandag morgen tidlig. Hvor ville jeg dog gerne se jer alle en gang endnu, inden jeg skal at sted! Men det er umuligt.«

Det varede imidlertid flere dage, inden »Hinduen« kom af sted, for det var vanskeligt at få tilstrækkeligt mandskab. En af de dage hændte det, at bådsmanden, som var i lag med at splejse, sendte drengen efter en smule tjære. Han så sig om efter en pind til at tage den med; men sømanden bød ham uden videre tage tjæren med hånden.

I det andet brev, som han skrev til sin moster, står der: »Når I læser dette brev, må I huske på, hvor det er skrevet: på låget af min kiste i agterkahytten. Jeg må dyppe min pen i flasken næsten for hvert ord. Farvel, far og mor, tanter og onkler, brødre og søstre, fætre og kusiner og venner! Gud velsigne jer alle sammen, og gid vi alle må mødes igen!«

Så stak da »Hinduen« i søen, og med en ladning på 500.000 fod tømmer og en besætning på 20 mand i alt gav den sig på sin lange rejse. Henry George førte dagbog på denne rejse, og enkelte udtog af denne sømandsdagbog skal her vedføjes:

- 11. april: »Det vil vare længe, inden vi kommer tilbage til denne verdensdel igen. Tolv hele måneder; hvordan skal de gå?«

- 15. april: »Første søndag på havet. I stedet for at sidde i St. Pauls kirke pløjer vi nu oceanet tusinde mile borte.« Tankerne vendte stadig tilbage til hjemmet, og mere end een gang skrev han omtrent således: »Hvad ville jeg ikke give for at være hjemme til frokost !«

- 12. august: »Hele natten voldsomme byger med vind og hagl. Skibet tog stadig vand ind. En sø, som kom ind midtskibs, nåede helt agterud og fyldte kahytten med vand.«

- 13. aug.: »Stærk vind fra vest med stærke hagl. Og regnbyger. Vejret koldt. Der lå nu og da et helt lag hagl på dækket. Det er umuligt at beskrive havets og himmelens storhed.«

- 24. aug.: »Da vi var i færd med at rebe det store mærsesejl, blev vi glædeligt overrasket ved at høre råbet: »Land, ohøj !« Det var 2. Styrmand, som havde set det. »Hvor?« råbte kaptajnen. »Lige forude,« var svaret og rigtigt, der lå det land, som vi så længe havde spejdet efter, lige for os -- det første faste land, vi havde set i 137 dage. Det var en dejlig eftermiddag. Skyerne, som om morgenen havde mørknet solen, var nu borte. Skibet gik for en sagte vind. Utallige fugle, en slags albatrosser, fløj omkring os og styrtede nu og da ned efter en fisk. Landet var højt og øjensynlig tæt skovklædt. For de fle-

ste af mandskabet var dette land løfternes land, hvor alle kunne få guld. De fleste af dem havde travlt med at finde ud af, hvad de skulle gøre, hvor de skulle drage hen, og hvorledes de skulle bruge pengene, når de fik dem.«

Næste dag kastede de anker i Melbourne.

De fik at vide, at der var dårlige tider i landet. Tusinder af mennesker var uden arbejde og uden føde. Alligevel ønskede mandskabet at komme af sted straks. De gik alle som een til kaptajnen og sagde, at de ville have deres afsked. Det nægtede han dem, men så nedlagde de arbejdet. I flere dage nægtede de at udrette noget og krævede at få den amerikanske konsul i tale. Dette skete. Konsulen kaldte dem for sig, en for en, og med loven i hånd lod han dem vide, at deres hyre ikke var til ende, før ladningen var udskibet. Kaptajnen lovede dem da, at hvis de ville blive på skibet til det var losset, ville han give dem deres løn og lade dem gå i fred. De ville have ham til at give dette løfte skriftligt; men han ville kun give dem sit ord. Da de så ikke ville genoptage arbejdet på »Hinduen«, blev de hentet af politiet og dømt til en måneds hårdt arbejde på fangeskibet. Inden kaptajnen sejlede videre, tog han nyt mandskab om bord.

I dagbogen er der intet, der tyder på, at Henry George fandt kaptajnens fremfærd uretfærdig; men hele sagen gjorde et uudsletteligt indtryk på ham. Han fik at se, hvilken uhyre tyrannisk magt søfartslovene lagde i en kaptajns hænder, og det blev senere af betydning for ham i den kamp, han førte for de menige sømænds ret.

Det Australien, Henry George så, svarede ikke til det, han havde drømt om. Løfternes land blev en skuffelse. Der var ikke meget guld at få. Jordejendomsretten og spekulationen havde taget fat og spærret den fattige mand adgangen til naturens forråds-kammer.

Også Indien blev en skuffelse. Det indtryk, han fik at landet, stod siden altid levende for ham og gjorde sit til at vejlede hans tanker om samfundsspørgsmål.

Drømmenes Indien forvandlede til virkelighedens Indien, landet med de stærke modsætninger af lys og skygge, rigdom og fattigdom, overdådighed og elendighed, landet, hvor de få har så meget og de mange så lidt, hvor ædelstenene blinker i elefanternes kostbare ride-tøj, og hvor endog ådsselfugle regnes for mere hellige end menneskeliv.

I nogle blyantsoptegnelser fortæller Henry George om den travle færd på og ved Ganges. Langs med flodens bredder lå de indfødtes

små bambushytter, og, nærmere ved byen, de rige englænderes skønne villaer.

»Noget, som var ejendommeligt ved Calcutta, var den mængde døde kroppe, der flød ned ad floden i mere eller mindre opløst tilstand, helt dækkede af krager, søm var i lag med at hakke dem i stykker. Første gang, jeg så et af disse lig, fyldtes jeg med rædsel og væmmelse, men ligesom de indfødte vænnes man snart til dem og hører op med at lægge mærke til dem.«

Medens skibet lå for anker i Calcutta, gjorde Henry George udflugter i omegnen. Men det største, han oplevede der, var dog vistnok det, at han fik brev hjemmefra, det første brev siden afrejsen.

Den 15. januar 1856 styrede »Hinduen« med en ladning på omtrent 1200 tons ris, sæd osv. og med nyt mandskab ned ad Gangesfloden og hjemefter. I sin dagbog skrev Henry George den 1. April: »Et år er gået siden hin søndag, da jeg sagde farvel til mine venner, et år, som for mig har været rigt på oplevelser, og som vil få megen indflydelse på mit valg af livsstilling, måske mere, end jeg nu kan se.«

Den 14. Juni kastede »Hinduen« anker i New Yorks havn efter en 14 måneders rejse.

I bogtrykkerlære. 17-18 års alderen.

I hjemmet var der meget, som var godt og tiltrækkende for den unge George; men der var også meget, som han følte sig tynget og trykket af. Livet til søs havde givet ham smag for frihed i tanke og handling; men i hjemmet var det således, at selv det uskyldigste kortspil regnedes for synd, og en køretur på en søndag regnedes for en vanhelligelse af Herrens dag. Den energiske unge mand fik atter udlængsel, og da der ikke i øjeblikket kunne findes nogen passende beskæftigelse til ham til lands, tænkte han atter på at komme til søs. Hans forrige kaptajn rådede ham dog stærkt fra det, og forældrene var også meget stærkt imod det.

Da lykkedes det endelig faderen at få ham sat i lære i et større bogtrykkeri i Philadelphia. Formålet dermed var trefoldigt: at holde sønnen hjemme, at skaffe ham en livsstilling og at lære ham at stove rigtigt. Hans retskrivning var nemlig alt andet end god.

Læretiden i bogtrykkeriet er et betydningsfuldt trin i Henry Georges udvikling. Han blev kendt med et helt nyt område af menneskelig virksomhed, og de mennesker, han kom til at omgås, havde en ikke ringe åndelig dannelse. En mand, som i 1856 var sætter på trykkeriet,

har senere udtalt: »Henry George var en mærkværdig forstandig dreng. Han var altid i ordskifte med en eller anden af lærlingene. Han kom da i den vane at komme til mig om hjælp, når han skulle have sine påstande godkendt, hvad enten det gjaldt historiske eller politiske emner.« Han samlede sig således en del kundskaber og lærte både at iagttage og at fremsætte sine tanker. Mange ting, som andre ikke ænsede, gemte han i sin hukommelse, og meget af det kom senere til orde i hans skrifter.

På den tid, da Henry George stod i bogtrykkerlære, var det, at et socialøkonomisk spørgsmål første gang for alvor satte hans tanker i virksomhed. En gammel bogtrykker sagde engang til ham, at arbejdslønnen altid er høj i de ny lande og lav i de gamle. Drengen prøvede at sammenligne De Forenede Stater med Europa, og dernæst Californien og Australien med Pennsylvania og New York. Den gamle bogtrykkers udtalelse syntes at være rigtig nok; men hverken han eller drengen kunne sige hvorfor. Spørgsmålet havde imidlertid sat sig fast i hans tanker og ventede på svar.

I 50-erne satte slavespørgsmålet alle sind stærkt i røre. Det republikanske parti, der var imod slaveriet, dannedes; men Richard George var demokrat, og han og hans hustru havde endnu det gamle syn på tingene. Sønnen blev ivrigt optaget af spørgsmålet og stredes med sin moder derom. Han var modstander af slaveriet, men hun holdt på det for fredens og for ejendomsrettens skyld, og fordi hun mente at finde støtte derfor i skriften. Hun påstod, at fortællingerne om slave mishandling var overdrevne; nogle slaveejere var måske nok brutale, men de fleste at dem var det sandsynligvis ikke; de fleste af dem var utvivlsomt menneskelige mennesker ligesom hun selv. Drengen holdt tappert sin stilling og svarede, at hun talte om, hvad slaveejerne sandsynligvis gjorde, men han talte om, hvad de kunne gøre; »for hvis slaverne er ejendom, så kan deres herrer, som jo har lov til at gøre med deres eget, hvad de vil, mishandle dem, eller endog dræbe dem, om de har lyst.« Man mærker her, ikke alene den unge Georges selvstændighed overfor tilvænnet opfattelse og politisk partimening, men også hans stærke krav om, at moralens, etikkens bud skal være den højeste lov også i praktisk politik.

Mange år senere skrev Henry George: »Jeg husker godt, hvorledes jeg atter og atter har hørt slavespørgsmålene blive slået ned med den erklæring, at negrene var deres herres ejendom, og at frigive en

mands slave uden at betale for ham var lige så stor uret som at tage hans hest fra ham uden at betale for den.«

Iter og voldsom, som Henry George i sin ungdom var, kunne han tit pludseligt skifte sind. Fra september 1856 til juni 1857 havde han arbejdet stadigt på trykkeriet; men så kom han en eftermiddag i ordstrid med en arbejderformand, der havde villet hovmestrene ham, og straks forlod han sin plads.

Det var nu hans ønske at komme ud i vesten, hvor nogle kendinge havde givet ham udsigt til bedre løn for bogtrykkerarbejde. Men det var en lang rejse til Oregon eller Californien, og han måtte vente på bedre lejlighed.

Sammen med nogle kammerater stiftede han på denne tid et litterært selskab, som imidlertid efterhånden blev alt andet end litterært. Man fortalte spøgelseshistorier, boksede, fægtede og drev andre løjer. Men hvor uskyldigt alt dette end kan have været, så viser det dog tydeligt, at hjemmets indflydelse var ved at gå tabt.

Det liv, Henry George førte, tilfredsstillede ham ikke. Han tog da plads på en skonnert, der sejlede med kul fra Philadelphia til Boston. På denne rejse høstede han megen ros for sin dygtighed som sømand, og det var han altid siden stolt af.

Efter denne lille sørejse syntes udsigterne til lands ham endnu mørkere end før. Han ejede snart ikke en skilling og måtte afkræve en ven 5 dollars, som han havde tilgode. Nogle dage senere skrev han til et medlem af kongressen og bad ham om hjælp til at få en plads om bord på et af fyrvæsenets skibe, den lille damper »Shubrick«, som skulle til Californien. Til sin store glæde fik han pladsen som magasinforvalter på skibet med en løn af 40 \$ om måneden. Men han måtte rigtignok ligesom det øvrige mandskab underskrive en kontrakt, som gjaldt et helt års tjeneste - altså ikke bare en rejse til Californien. Og mere end en sådan rejse havde han jo ikke ønsket.

Den 22. december 1857 sagde han farvel til sine kære, og med den lille damper gav han sig på den lange rejse sønden om Sydamerikas sydspids. Han var da 18 år gammel.

Til Californien. 19 års alderen.

Det er interessant at se, hvorledes Henry George i 18-19 års alderen dømte om sig selv. Følgende er et lille udtog af nogle optegnelser fra den tid: »Er varm, hengiven, inderlig og trofast i kærlighed. Er ikke nogen stor børneven. Er stærk i sit venskab; rede til at tage sine

venner i forsvar; kan dog af og til blive usåttet med dem. Vælger sine venner blandt dygtige, oplyste og dannede mennesker; undgår dumrianer. Holder umådelig meget af at rejse; har en umættelig lyst til at komme ud og se verden. Kan let blive vred, men kan ikke gemme på vrede, medmindre krænkelsen er dyb eller forsættelig øvet. Kan have dristige og originale tanker om mange ting, men kan kun med mjje gennemtænke noget i sammenhæng. Er i stand til at møde vanskeligheder, overvinde hindringer, udholde lidelser, fastholde meninger, hævne fornærmelser, værne sine rettigheder til det yderste. nsker penge, mere som middel end som mål. Holder sædvanligvis sine tanker, sine følelser, sine planer osv. hos sig selv. Kan længe tvinge vreden, som brænder i hans sjæl; men fr den luft, da flammer den for alvor. Er langsom til at tage fat, men fører en sag frem med stor styrke, nr han først engang er kommet til at interessere sig for den. Er i farens stund fuldkomment herre over sig selv og har omtanke nok til at kunne gøre netop det, som øjeblikket kræver.«

Juledag, da »Shubrick« stævnedede frem over det solbeskinnede hav, lagde vinden sig lidt, men brød derpå uden varsel ls i en voldsom storm, der ved aftenstid blev til en hel orkan. Skibet led en del skade, og en mængde ting skylledes overbord. Ved 10-tiden mente man, at der var fare for at synke, og 30 tons kul og nogle andre ting blev derfor kastet i snen. Derved frelstes skibet. Det lagde derefter ind ved St. Thomas, hvor det fik kul og blev istandsat. Mange gange senere hen i livet talte Henry George om denne gruelige storm.

D. 6. jan. (1858) skrev han fra det skønne St. Thomas et brev hjem til sine forældre. Han ville ikke skræmme dem og omtalte derfor ikke den fare, han havde været i. Brevet slutter således: »Jeg drager nu ud i verden på egen hånd. Skønt jeg er ung af år, har jeg al god tro på mine evner til at tage, hvad der kommer. Men det vil jeg nu ikke sige mere om. Lad fremtiden alene vise det.«

Fra st. Thomas til Barbados og derfra til Pernambuco og Rio Janeiro gik alt vel. I havnen ved Montevideo hændte det, som blev den mærkeligste oplevelse på denne rejse: Straks efter at skibet var sejlet fra Rio, brød den gule feber ud blandt mandskabet; flere blev syge, men de kom sig alle undtagen en ung maskinist. Hans sidste ønske, fr han døde, var at blive jordet på land og ikke blive sænket i havet. Man ville gerne opfylde dette ønske og tog derfor liget med ind til Montevideos havn. Man fik imidlertid ikke lov til at bringe det i land, men måtte sejle ud på havet med det igen. Her blev det højtideligt

nedsænket; men kisten kom op igen. Man fastgjorde nu et lille anker og nogle tunge kæder til den og sænkede den anden gang ned. Derefter sejlede »Shubrick« så helt ind i havnen. Men -vidunder! - der dukkede kisten op igen og kom drivende hen imod skibet. En båd blev sat ud; kisten blev slæbt til land, og den unge mand kom i jorden, som han havde ønsket det. Denne tildragelse gjorde et mægtigt indtryk på dem alle.

Fra Montevideo gik rejsen gennem Magellan-strædet og derpå langs stillehavskysten, hvor »Shubrick« lagde ind til byerne Valdivia, Valparaiso, Panama og San Diego. Den 27. Maj 1858 nåede den San Francisko.

Ved Frazer floden. 19 års alderen.

Det var med blandede følelser, Henry George så sig om, da »Shubrick« gled ind igennem »Den gyldne Port« og kastede anker.

Ved de store guldfund 10 år før havde Californien draget hele verdens opmærksomhed til sig. Nu var guldlejerne rigtignok taget i privat eje; men så lagde den vidunderligt frugtbare agerjord ny rigdomme for dagen. Den største del af San Francisko var endnu kun hytter af tøj og papir; men hele verden sendte den blomsten af ungdom og kraft. For unge, modige og eventyrlystne mennesker havde den en dragende magt.

Ryterne om guldfund ved Frazer floden var i høj grad overdrevne. En del af det, som man troede var rent guld, viste sig at være en blanding af andre metaller, og først mange år senere opdagede man virkelig rige guld lejer længere oppe ved floden. Henry George fandt således ikke, hvad han havde søgt i de ny egne: gullet, lykken; og da han ikke kunne finde arbejde i Victoria, besluttede han at drage derfra igen. Han lånte rejsepenge af sine venner, og i slutningen af november kom han tilbage til San Francisko.

Omtumlet af lykken. 19-20 års alderen.

Uden penge vandrede Henry George om i San Franciskos gader, hvor han kun så fremmede ansigter. Han søgte arbejde, men fik alle vegne afslag. Da vendte hans sind sig til søen igen.

Men lige med eet klarede det op til solskin for ham:

Han mødte en dag en sætter, som han kendte fra bogtrykkeriet i Philadelphia, og ved hans hjælp fik han arbejde på et trykkeri der i byen. Det næste brev hjem var nok så fornøjeligt. Den 6. december

skrev han til sin søster Jennie bl.a.: »Jeg har nu arbejde i et trykkeri og har derfor travlt hele dagen. Om aftenen læser jeg, undtagen når jeg er hos Ellen George (Hans fætters hustru); men der er jeg tit. Kvinder savner vi hårdt her. I Victoria er der næsten ingen, og man kan tydeligt se, hvad virkning det har på et selskab, at der ingen kvinder er. Jeg tjener 16 \$ om ugen ved mit nuværende arbejde; men jeg skal snart se at få fat på noget, som giver mere. Hvor jeg dog gerne ville være derhjemme i aften, selv om det kun var en times tid eller to.«

I den tid, da Henry George arbejdede som bogtrykker, boede han på et pænt hotel og levede godt. Der var bl.a. en god bogsamling, som han flittigt gjorde brug af. En engelsk rejsende skænkede netop i de dage hotellets bogsamling en ny bog: Buckle's »Civilisationens historie«. Værten prøvede på at læse den, men kunne ikke rigtig få noget ud af den. Han sagde da til en opvarter: »Giv den rødhårede bogtrykker den; han kan få noget ud af den, hvis ellers nogen kan.« Henry George tog den med op på sit værelse og sad den nat og læste i den lige til kl. 2. Den har åbenbart givet ham meget at tænke over. Af de mange hentydninger til den i »Fremskridt og fattigdom« fremgår det, at den senere hen var en af de håndbøger, han brugte mest. I bogen stod der: »Adam Smiths bog »Nationernes velstand« har haft større indflydelse på civilisationen end nogen anden bog.« Disse ord fangede den unge læsers opmærksomhed. Han søgte i hotellets bogsamling efter Adam Smiths bog; og rigtigt! Den var der. Han læste den og læste den atter, og vist er det, at »Nationernes velstand« fik en meget stor indflydelse på Henry George.

Omtrent på denne tid kom en af Henry Georges venner, G. Wilbur, der havde været med ved Frazer-floden, tilbage til San Francisco, og han og Henry George lejede da værelse sammen. Wilbur skriver om sin kammerat: Snart efter, at vi havde lært hinanden at kende, opdagede jeg, at han var flittig og ivrig efter at samle sig kundskaber, og da vi var kommet til at bo i værelse sammen, vågnede jeg mangan gang om natten og så, at han læste eller skrev. Sagde jeg til ham: »Men Harry dog! Hvad er der i vejen? Er du syg? Bød han mig bare at sove, eller også spurgte han mig, om jeg ikke havde lyst til at klæde mig på og gå ud en tur med ham. Et lille slag rundt om nogle husrækker var da tilstrækkeligt, og vi gik i seng igen. Aldrig har jeg kendt et så rastløst menneske.«

Af breve hjemmefra ser man forældrenes glæde over, at han havde fået fast arbejde. Faderen skriver (19. jan. 1859): »Det glæder mig, at det går dig så godt. Du ser nu, hvor nyttigt det er for et ungt menneske, som træder ud i livet, at have et håndværk at falde tilbage på i nødens stund. Så vidt har Gud da gjort alle ting vel; og det er min alvorlige og inderlige bøn, at Han altid vil våge over dig, indtil Han til sidst fører os alle hjem til sit evige rige.«

Henry Georges arbejde ved bogtrykkeriet var dog snart til ende. Der var ikke arbejde nok, og da han ikke ville gå ledig, tog han plads som vejer på en rismølle.

D. 17. marts skrev hans moder: »Det gør mig ondt, at Ellen er rejst fra dig, skønt det naturligvis er rigtigt; hun bør jo være hos sin mand. Jeg håber, du har lært nogle af hendes venner at kende, så du kan tilbringe en aften i selskab en gang imellem. Jeg tror ikke, det er godt at være uden selskab, allermindst uden kvinders selskab. Men her må du være varsom; for hvis kvinderne ikke er af den rette slags, så vil de lægge dig øde i stedet for at gøre dig bedre. Jeg kan godt lide, at du er tidligt på færde om morgenen; men dine ensomme timer synes jeg ikke om. Du bør have nogle få gode venner.«

Henry George havde allerede i nogen tid tænkt på at drage til minerne længere inde i landet og prøve sin lykke der. Nu gjorde han alvor at det; men det var ingen let sag. Mineegnene var en landstrækning omtrent så stor som England, og det var ikke nemt at vide, hvor i disse egne man skulle slå sig ned. Han gav sig imidlertid på vej. Han drog af sted til fods, han havde ikke råd til andet. »Jeg var i virkeligheden, hvad man ville kalde en landstryger. Jeg havde lidt penge, men for at spare dem sov jeg i folks lader, og jeg havde det i det hele taget hårdt,« har han senere sagt. Pengene slap snart op, og for at bjærge livet måtte han tage tjeneste som karl og gøre bondearbejde, skønt han var lille og spinkel. Han nåede et godt stykke frem mod minerne, men nøden tvang ham til at vende om. Med stor møje og under megen lidelse arbejdede han sig igen tilbage til San Francisko. Dette havde varet i to måneder, de hårdeste to måneder, han endnu havde oplevet.

På samme tid fik han at vide, at Ellen George, som han havde holdt så meget af, var død. Dertil kom så, at der kun var dårlig udsigt til at få arbejde i San Francisko. Han var yderst nedtrykt; men han søgte at skjule det for sin familie. Alt håb om at finde lykken i guldminerne havde han opgivet; næsten også alt håb om at blive til noget

på landjorden i det hele taget. Atter vendte hans hu sig da til søen. Men da mødte han for anden gang sin ven, sætteren, og fik ved hans hjælp arbejde ved et trykkeri.

Nu blev det alvor med at lære bogtrykkeriet. Han arbejdede af alle livsens kræfter, somme tider til kl. 1-2 om natten. Han følte, at han havde forsømt noget, og det skulle nu indhentes. Henry George var ved at blive en mand.

»Aftenbladet«. 21-22 års alderen.

Året 1860 oprandt lyst og lovende for den unge bogtrykkerlærling. Nytårsdag var han sammen med nogle venner, deriblandt to af kammeraterne fra »Shubrick«. De talte om deres tidligere eventyr og havde det meget fornøjeligt. Om aftenen var de i teatret og så »Richard III«. Det må være til denne teateraften, Henry George hentyder, da han 30 år senere holder en tale i San Francisco og bl.a. siger: »Jeg husker, at jeg en nytårsaften, efter at jeg var kommet tilbage fra landet ved Frazer-floden, sad i det gamle amerikanske teater. Et nyt tæppe blev rullet ned. Vi sprang op alle sammen; thi på tæppet var der malet et billede af det, som dengang var vor fremtidsdrøm: jernbanetogets komme til San Francisco. Efter at vi havde jublet og skreget, til vi var hæse, begyndte jeg at tænke over, hvor godt det nu egentlig ville være for folk som mig, folk, der ikke har andet end deres arbejde. Disse tanker voksede og voksede. Vi håbede alle, både rige og fattige, på Californiens fremgang; alle var vi stolte at dets kommende storhed; alle så vi fremad til den tid, da San Francisco ville være en at verdens storstæder, fremad til den tid, da dette vestens store rige skulle tælle sit folk i millioner. Men midt under alt dette dukkede det op i mig, hvad en gammel minearbejder havde sagt, dengang vi var på vej op til Frazer-floden: »Jo mere landet går fremad, jo mere folkemængden øges, desto mere går arbejdslønnen ned.««

Et par gange endnu fristedes Henry George af minerne, som der gik eventyrlige frasagn om. Men han holdt sig dog og blev ved sit håndværk. Han blev da også svend, samtidig med at han fyldte sit 21. år og blev myndig.

Ved denne tid lærte Henry George den kvinde at kende, som siden blev hans hustru. Hun hed Annie Fox og var dengang 17 år gammel. Hun var af den katolske tro og var lige kommet fra en klosteskole. Hun var født i Australien, var datter af en engelsk officer

og var af blandet engelsk og irsk blod. Hun var forældreløs og boede nu efter endt skolegang sammen med sin gamle og svage mormoder i San Francisco.

Ved nytårstid 1861 blev det ugeblad, i hvis trykkeri Henry George arbejdede, solgt, og derved kom han igen ud af sin stilling.

Sammen med fem andre fattige bogtrykkere gav han sig nu til at være bladudgiver. Det blad, som de seks fæller udgav, hed »Aftenbladet« (Evening Journal). De var enige om selv at gøre hele arbejdet ved bladet: Samle nyheder til det, skrive, sætte og trykke det. Den 10. april 1861 skrev George til sin søster Jennie: »Jeg har arbejdet hårdt i den sidste uge. Jeg har købt en part i et lille blad, som jeg med det samme sender dig nogle numre af. Vi tager fat med det forsæt, at bladet skal betale sig eller dø. Jeg er meget træt i aften. At arbejde ved et dagblad så mange timer, som vi gør, er værre end at grave sand eller at svinge forhammeren.«

Der foregik store ting i Amerika på den tid. Abraham Lincoln var nylig blevet præsident. Få uger efter, at han var valgt, udskilte staten Syd Carolina sig fra Unionen, og i begyndelsen af året 1861 fulgte flere andre af sydstaterne dens eksempel. Den 12. april udbrød borgerkrigen. På grund af den langsomme samfærdsel nåede budskabet herom først til San Francisco nogle dage senere, men da det kom, vakte det et voldsomt røre.

Henry George havde den dag indbudt frøken Fox til en aftentur; men da de gik sammen, var han så hensunken i tanker, at hun spurgte ham, hvad der var i vejen. Da han svarede: »De rædsomme nyheder!« og fortalte hende, hvad der var hændt, udbrød hun: »Ikke andet? Jeg troede såmænd, Deres kære, gamle fader var død.« Han vendte sig forbavset imod hende og sagde: »Ikke andet? Hvad kunne vel være en større ulykke for dette land?« Man husker, at frøken Fox kun var 17-18 år, født i et andet land og nylig kommet fra en klosteskole!

Breve fra hjemmet i Philadelphia viser, at man der var meget stærkt optaget af krigen. Den kom også på en vis måde familien nær ind på livet. Toldvæsenet kom i hænderne på nye embedsmænd, og Richard George fik sin afsked, så han måtte til at se sig om efter en ny levevej. Han var da 64 år gammel.

Henry George havde adskillige gange tidligere sendt penge hjem til sine forældre, når han havde lidt at undvære; ja, selv i den sidste tid, da han havde kæmpet hårdt for at få noget ud af »Aftenbladet«, havde han sendt forældrene penge. Men nu tilbød han at sælge sin

part i bladet og sende alle de penge, han kunne få for den, hjem. Det ville faderen dog ikke høre noget om. Han skrev (3. aug.): »Dit venlige brev var mig mere end sølv og guld. Det viste mig, at min kære søn, der er så langt borte fra os, er villig til at ofre, hvad det skal være, for at hjælpe sine forældre i nøden. Og således er alle mine kære børn. I sandhed, mine grå hår skal ikke gå i graven med sorg over, at jeg må savne mine børns kærlighed.«

Den lille kreds, der var knyttet til »Aftenbladet«, arbejdede hårdt; men alligevel gik det kun småt med bladet, og derfor var det også småt med indtægterne.

Henry George og hans søster Jennie knyttedes stadig fastere og inderligere til hinanden, og de skrev mange breve til hinanden. I et langt brev, som George skrev d. 15. sept., står der bl.a.: »Hvor jeg længes efter guldalderen, efter tusindårsriget, da enhver er fri og kan følge sine bedste og ædlestes forsæt, uhindret af den trang og den nødvendighed, som den nuværende samfundstilstand pålægger ham, da enhver, selv den fattigste og ringeste, kan bruge de evner, Gud har givet ham, og ikke skal nødes til at slide og slæbe den bedste del af sit liv for at tilfredsstille fornødenheder, som ikke er synderlig højere end dyrenes! »Tørst efter guld!« Er det noget under, at mennesker tørster efter guld og er villige til at give, næsten hvad det skal være, for det? Det tjener jo dog alt: deres hjertes reneste og helligste attrå, deres ædlestes kræfters udfoldelse. Sommetider føler jeg mig syg ved vort højt civiliserede livs voldsomme kamp. Jeg synes, jeg kunne have lyst til at komme bort fra byer og forretninger og finde et lunt sted på landet, hvor jeg kunne samle dem, jeg holder af, og leve tilfreds med, hvad naturen og vort eget arbejde kunne yde. Men ak! Penge, penge skal der til, selv til det. Det er værre for mig at skrive til dig end til nogen anden. Når det er forretningskrivelser, så går det som ingenting. Men når jeg skal skrive hjem, så kradser jeg bare et par ord op, og så finder jeg mig selv hensunken i drømme. Jeg sidder og bider i mit penneskaft, mens tankerne har travlt, og timerne flyver.«

Hårdt var det stadig med arbejdet og småt med indtægterne. Han har senere sagt: »Jeg arbejdede, til mine klæder var i laser, og tåen var ude af mine sko. Jeg sov i arbejdsrummet og gjorde mit bedste for at spare; men det endte dog med, at jeg kom i 30 \$ gæld for føden.«

I november (1861) trak Henry George sig tilbage fra »Aftenbladet«. For sin part skulle han have o. 266 \$. Med dem kunne han have

klaret sin gæld og endda have lidt tilovers til at tage fat med igen. Men de, der blev tilbage ved bladet, kunne ikke udbetale ham penge straks. Det så ikke lyst ud for ham.

Frieri, bortførelse og bryllup. 22 års alderen.

Frøken Fox's bedstemoder var nu død. En onkel var den unge piges formynder. Hendes familie havde nok lagt mærke til, at Georges klæder i den sidste tid var kommet til at se tarveligere ud. I hvert fald lod onkelen ham vide, at hvis han ikke viste bedre tegn på velstand, end han gjorde, så skulle han helst ikke så ofte komme der i huset. Dette ville George ikke uden videre lade sig byde, og det endte da med, at man helt forbød ham at sætte sin fod i Annies hjem.

Meget af den nat tilbragte frøken Fox i bøn, og da hun næste morgen (3. december) mødtes med Henry George, sagde hun ham, at hun nu ikke længer ville blive hos sin onkel, men ville tage en plads som lærerinde. Hertil sagde Henry George: »Når De gør det, så får jeg Dem jo ikke mere at se.« »Ja, men når jeg ikke kan blive hos min familie, så er der jo ikke andet at gøre,« svarede hun. George tog da en mønt op af lommen og sagde: »Annie, det er alle de penge, jeg ejer og har, vil du være min hustru?« »Ja,« sagde hun alvorligt, »når du vil påtage dig ansvaret for vort ægteskab, så vil jeg gifte mig med dig.«

Da de mødtes senere på dagen, sagde han hende, at han ville sende en vogn efter hende, når det blev aften. Kusken skulle komme og spørge efter fru Brown, og så skulle hun følge med straks. Hele tiden sad hun nu i dagligstuen og ventede på vognen, medens George ordnede det nødvendige: talte med nogle venner om sagen, lånte bryllupsklæder og lidt penge og lejede huslejlighed for 14 dage. Der blev nogen vanskelighed med vognen. Da kusken fik at vide, hvad der skulle gå for sig, ville han ikke være med i den historie. Han havde allerede en revolverkugle i benet, sagde han, fordi han en gang før havde været med til noget lignende. Til sidst gik han dog ind på at holde med vognen i nogen afstand fra huset, og så skulle en af Georges venner med kraven op om ørene og en blød hat ned over øjnene gå hen til huset og spørge efter fru Brown. Frøken Fox var rede og fulgte ham ud. Hun og Henry George blev viet samme aften.

Kl. 5 næste morgen gik den unge brudgom ud for at søge om arbejde. Han arbejdede i nogle dage med tilfældigt sætterarbejde, men så hørte han, at der var arbejde at få i Sacramento. Der drog han da

op, fik arbejde ved et morgenblad, tjente en god dagløn og sendte så straks bud efter sin hustru.

Både Henry Georges moder og hans søster Jennie stred for at få de nygifte hjem til Philadelphia. I et brev den 20. april skrev Jennie: »Der er mange flere ting her til at minde os om dig, end der er derude til at minde dig om os. Her er alting ligesom knyttet til dig. Vi lever, som vi gjorde, da du rejste. Vi gør de samme ting atter og atter, kun hver gang lidt mindre lette om hjertet, thi vi føler, at vi bliver ældre og ældre, og at det ikke kan blive ved at gå som det går. Hvor vi havde det rart, da vi var børn; ikke sandt? I går blev jeg stærkt mindet om, at vi alle bliver ældre. Du ved, det var påskelørdag. Husker du, at moder altid farvede 2-3 æg til hver af os? Ak! I går farvede hun ingen. Hun tænkte slet ikke derpå, og ingen af børnene bad hende derom.«

Et par måneder senere skrev Henry George til søsteren (Sacramento, 5. juni): »Det er kun savnet af nogle få dollars, som holder os adskilte, tvinger os til at kæmpe så hårdt og slår alle hjertets og sjælens ædlestes længsler til jorden. Jeg bruger tiden til at uddanne mig, både legemligt og sjæleligt; jeg ror, svømmer eller læser. Det har åbenbart været til gavn for mig, at jeg er blevet gift; det har gjort mig både mere tilfreds og mere alvorlig i sindet, og det vil gøre mig mere duelig til at udfylde den plads, som Gud vil give mig. Annie og jeg passer så godt sammen i alder og i sind, at ægteskabet ikke medførte nogen voldsom ændring for nogen af os. Jeg føler mig ikke ældre, kære søster. Jeg holder så meget af dig som nogen sinde, og jeg synes, jeg længes så meget efter at se dig.«

Men i slutningen af juli døde Jennie. Henry George sørgede dybt over tabet af denne sin kæreste søster. Han havde for længe siden fjernet sig fra sin barndoms tro og var kommet dertil, at han næsten fuldstændig vragede al religion. Nu ønskede han for alvor, at han kunne tro på udødeligheden.

I fattigdom.

Ved ihærdigt arbejde var Henry George kommet ud at den gæld, han havde haft i San Francisco; ja, han havde endog nået at få lidt penge tilovers; men dem satte han uheldigvis i mineaktier, som det gik galt med. Der var på grund af krigen almindelig forstyrrelse i alle forretningsforhold, og det kom snart til at se meget mørkt ud for ham.

De 2-3 år fra 1862 til foråret 1865 blev vel nok den hårdeste tid i hans liv. Han og hans hustru kom ligefrem til at lide nød.

Uro var der over dem, og de flyttede meget omkring, bl.a. for at få billigere og billigere bolig. Da én engang spurgte, hvornår de gjorde deres hus rent, svarede George i spøg: »Vi gør aldrig huset rent. Vi flytter i stedet.«

Den 3. november 1862 fik de deres første barn, en søn, som blev opkaldt efter faderen.

For udkommets skyld var Henry George rede til at tage fat på hvad som helst. Da Mark Twain engang var i Sacramento og holdt oplæsninger, blev han lejet til at tage billetter ved døren. I over et år arbejdede George ved et morgenblad i Sacramento; men i januar 1864 vendte han tilbage til San Francisco og søgte atter arbejde der. Straks efter at han var kommet til byen, skrev han til sin hustru: »Det er dårlige tider her; men jeg tænker, det går. I hvert fald vil vi prøve. Kæreste ven! Jeg ved ikke, hvor meget jeg holder af dig, før jeg kommer bort fra dig. Jeg tror ikke, jeg kunne leve uden dig. Og den kære lille, hvor jeg dog elsker ham !« Annie rejste straks efter til San Francisco med deres lille dreng.

Det varede en stund, inden Henry George fik arbejde, men så foreslog en af »Aftenbladet«s udgivere ham at gå omkring og samle abonnenter til avisen. En af hans venner fik ham da til at falbyde en vridemaskine med det samme. George tog nok så tappert fat; men efter 5 dages udholdende vandren og snakken havde han ikke solgt en eneste vridemaskine og kun samlet 6-7 abonnenter til »Aftenbladet«. Han fik nu noget sætterarbejde ved dette blad; men bladet stod på meget svage fødder, og han havde vanskelighed med at få sin løn. Den part i bladet, som han solgte 2-3 år tidligere, havde han ikke engang fået helt udbetalt endnu. I nogen tid havde han selv et lille trykkeri sammen med to andre; men der måtte begyndes med gæld, og det gik meget småt med fortjenesten, så småt, at familien næppe kunne få det daglige brød. De levede mest af majsmelet og mælk, kartofler, brød og stør; kød blev der ikke råd til; stør var den billigste fisk, der kunne fås. Tit gik Henry George hjemmefra om morgenen uden at have fået mad; han sagde, at han jo kunne spise i byen. Men hans hustru, som vidste, at han ingen penge havde, kunne nok regne ud, at han manglede morgen ikke fik en smule. Ingen af dem klagede. Fru George ville ikke tage varer på borg; men så skilte hun sig ved sine små smykker, det ene efter det andet, indtil hun kun havde sin forlo-

velsesring tilbage. Så sagde hun til mælkemanden, at hun nu ikke havde råd til at købe mælk mere, men han tilbød hende at levere mælk for nogle tryksager, og det tog hun imod. Alt imens ventede de deres andet barn. De var hungersnøden nær, da det blev født den 27. januar 1865. Efter fødselen, da lægen var gået, og moderen og barnet var faldet i søvn, gik George hen til naboens med den ældste dreng og gik så i en yderst fortvivlet sindsstemning hen i trykkeriet; men der var ingen »forretning«, og penge måtte han have. Om hvad der da hændte, har han siden fortalt følgende til en af sine venner: »Jeg gik ned ad gaden, og jeg satte mig for, at jeg ville bede den første den bedste, der så ud til at eje noget, om lidt penge. Jeg standsede en mand, en fremmed, og sagde ham, at jeg skulle bruge 5 dollars. Han spurgte, hvad jeg skulle bruge dem til, og jeg svarede: »Min hustru ligger i barselseng, og jeg har intet at give hende at spise.« Han gav mig pengene. Havde han ikke givet mig dem, så tror jeg, at jeg kunne have slået ham ihjel; så fortvivlet var jeg.«

Men da foråret kom, var det værste overstået. George fik arbejde igen, og hans hustru betalte en måneds husleje ved at sy for værtinden.

Følgende er dagbogsoptegnelser fra den tunge tid:

- (25. Dec. 1864) »Satte mig for at føre en dagbog og at øve mig i fasthed, energi og flid. Føler, at jeg sidder dårligt i det og må gøre mit yderste for at holde det gående. Gik til min værtinde og sagde hende, at jeg ikke kunne betale huslejen.«

- (26. Dec.): »Stod op et kvarter før 7. Hørte i 6 brændeudsalg om at få brænde for tryksager, men forgæves. Bestilte kun lidt på konto-ret«

- (17. Feb. 1865): »Skylder over 200 \$. Jeg har haft uheld i alting. Bare jeg af mine erfaringer kunne lære at opøve de evner, som er nødvendige for at gøre lykke! Jeg har ikke sparet så meget, som jeg burde, og jeg har sat mig for at være yderst sparsommelig, indtil jeg får lidt i baghånden: 1) tjene hver en cent, jeg kan; 2) ikke give noget unødvendigt ud, 3) lægge lidt til side hver uge, selv om det kun er 5 cents, som jeg har lånt dertil; 4) ikke stifte gæld, hvis jeg kan undgå det. Jeg har foresat mig: 1) at søge at gøre enhver, som jeg kommer sammen med, til min fælle og ven; 2) at opholde mig mindre hjemme, være mere selskabelig; 3) at gøre mig umage for at tænke klart og dømme hurtigt.«

- (19. Februar, søndag): »Stod op kl. 9. Fik lidt mel, kaffe og smør på kredit.«
- (28. Februar): »arbejdede igen hos Strong.«
- (29. Febr.): »fik 5 dollars af Barstow og betalte Coddington den 1 dollars, jeg lånte af ham sidste fredag.«
- (2. Marts): »Gik til Eastman's omtrent kl. 11 og blev sat til arbejde.«
- (4. Marts): »Arbejdede. Fik 5\$ i aften.«

Forfatter og taler. 26-27 års alderen.

I foråret 1865 begynder Henry Georges løbebane som forfatter. Samtidig med, at han var sysselsat med tilfældigt bogtrykarbejde og med agentur for en ny slags vognbremse, begyndte han at skrive, til dels for at uddanne og øve sig, for at »opnå lethed og skønhed i udtryksmåden«. Han skrev flere små afhandlinger; den første og vigtigste var »Om brug af tiden«. Det hedder deri: »Jeg længes stadig efter velstand. Penge ville kunne bringe mig velvære og luksus, som jeg nu ikke kan opnå. De kunne skaffe mig arbejde og arbejdsfæller, som passede bedre efter min natur. De kunne sætte mig i stand til at uddanne min sjæl og give mine evner en rigere udvikling. De ville gøre det muligt for mig at skabe lykke og glæde for de mennesker, som jeg holder mest af. Det er derfor mit livs mål at samle rigdom, i det mindste mere rigdom, end jeg nu har. Om dette er rigtigt eller fejl, taler jeg ikke om nu; jeg ved kun, at det er således. Når jeg ser tilbage på den svundne del af mit liv, ser jeg, at jeg har gjort liden eller ingen fremgang, og det gør mig urolig i sindet. Ser jeg på nutiden, da kan jeg knap se, om jeg i det hele taget går fremad eller ej. Al min trøst ligger i håbet om, hvad fremtiden vil bringe. De timer, som jeg har drevet hen, ville have været tilstrækkelige til, at jeg kunne være blevet mester i hvilket som helst fag. Men da jeg altid har villet fremad i spring, har jeg aldrig rigtig kunnet rette mit sind og min opmærksomhed på de langsomme fremskridt, ved hvilke alle åndelige, og de fleste materielle goder opnås.«

I en anden af sine første afhandlinger hilser han med glæde den ny avis, som han skriver til, fordi den skal tale arbejdernes sag »i en tid, da de fleste af vore blade og skrifter smigrer for rigdommen og magten og gerne ville have den fattige mand knust under kapitalistens vognhjul.«

Henry George var blevet klar over, at han kunne skrive. Det var kommet pludseligt og uventet; men nu satte han sin kraft ind på at udvikle denne evne, og det således, at virkningerne deraf kendtes hele hans liv igennem.

Borgerkrigen var nu næsten endt. Sydstaternes magt var slået til jorden, og hele norden og vesten hengav sig til en stærk jubel over udsigten til fred og samklang over hele landet. Da udspreddes om natten d. 14. april den gruelige nyhed, at præsident Lincoln var blevet skudt (i teatret). Der blev et røre i San Francisco, som man aldrig havde set mage til.

Næste dag satte Henry George sig hen og nedskrev de tanker, som bølgede igennem hans sind. Han formede skrivelsen som en meddelelse til bladet »Alta California« og stak den, uden at navngive sig, i redaktionens brevkasse. Dagen efter var den i bladet der stod bl.a.:

»Er det et under, at de var lamslåede? De kom for at le ad et lystspil, men de så et sørgespil, som vil få en hel nation til at græde, og hvis mægtige betydning hundredår ikke kan klarlægge. Deres skræmte øjne så et optrin i det store drama, hvis første akt var skabelsen, og hvis sidste bliver de frelste skarers jubelråb. Så længe verden står, vil dette optrin huskes. Som en martyr for friheden, som en repræsentant for retfærdigheden i et stort folk vil den myrdede evigt mindes. Uafhængighedserklæringen, som Abraham Lincoln underskrev med sit navn og beseglede med sit blod, vil blive stående som en skelsten under menneskehedens fremgang. I folkets hjerte skal hans minde leve ved siden af Washingtons.«

Få dage efter fæstede »Alla California«s udgiver Henry George til sammen med nogle andre bladmænd at give en beskrivelse af sørgøjtidens i byen, og han skrev da den første bladartikel, som han fik betaling for. Han nøjedes imidlertid ikke med en almindelig meddelelse, men gav en fremstilling af Lincolns karakter. Han siger bl.a.: »Han var en af de førere, som går tæt foran folkets fremadskridende rækker, som leder deres fjed og taler med deres røst. Ingen anden regeringsform ville have fostret ham. Igennem en hofmandsskare baner en sådan mand sig ikke vej. Men når folkets rettigheder er i fare, vil altid de mænd, som tiden trænger til, fremgå at folkets egne rækker.«

Medens De Forenede Stater havde nok at gøre med deres borgerkrig, havde Napoleon d. 3. sendt en hær ind i Mexico for at grund-

lægge en ny kejsermagt og sætte den østrigske ærkehertug Maximilian på tronen. Mexicanerne gjorde modstand og kæmpede for deres frihed, og de havde stærkt medhold i de nærmest liggende dele af De Forenede Stater. Henry George, som ikke havde været med i borgerkrigen, følte nu en brændende trang til at slå et slag for mexicanernes frihed. Et skib, som lå i San Francisco havn, var rede til at afgå med en flok frivillige. Til dem sluttede Henry George sig. Han aftalte sagen med sin hustru. Skønt faren var stor, og skønt det var hårdt for hende at blive ene med to små børn, holdt hun ham ikke tilbage; tværtimod, hun gjorde, som hun altid siden gjorde: tilskyndede ham til at gøre, hvad han følte, der var hans pligt. De knælede ned ved siden af deres børn og holdt bøn sammen, inden han drog at sted.

Det hele blev dog ikke til noget. Regeringen, der så længe som muligt havde lukket øjnene til, hindrede i sidste øjeblik skibets afgang. Dette var godt for Henry George, thi de »frivillige« var i virkeligheden nogle slemme banditter. George har siden skrevet derom således:

»Dette togt fik den følge, at da jeg mange år senere var på valg til borgmester i New York, udsprede nogle Francisko-aviser det rygte om mig, at jeg engang havde været med på et sørøvertog. Så nær har jeg altså været ved at komme i krig. Men jeg skal aldrig glemme, at min hustru, trods vore to små børn, så villigt samtykkede i, at jeg tog fra hende og gik med på en færd, som umuligt kunne have ført til noget godt«

I efteråret 1865 flyttede George atter til Sacramento, hvor han fik godt arbejde og levede et års tid et lykkeligt og roligt familieliv. I Sacramento blev han medlem af en litterær forening, og der deltog han i forhandlinger om samfundsspørgsmål. En af disse forhandlinger blev på en vis måde et vendepunkt i hans liv: den gjorde ham til frihandelsmand. Hidtil havde han været beskyttelsesven, eller dog ment at være det; han havde i virkeligheden ikke undersøgt tingene i så henseende, men levet på andres tro. En meget anset og dygtig taler holdt foredrag og forsvarede beskyttelsestolden. Men talen gjorde en egen virkning på Henry George. »Jeg var beskyttelsesven, da han begyndte; men inden han endte, var jeg frihandelsmand,« siger han. Allerede dengang blev det ham klart, at beskyttelsestoldpolitikken avler strid mellem folkene, fjerner dem fra hverandre, øger deres selviskhed, fremmer militæranden og gør stående hære og mægtige flå-

der til en nødvendighed for verdensfreden, medens frihandelen som udviklende kraft har lige den modsatte virkning.

Alt imens skrev Henry George meget. Af noter i hans lommebøger fra disse år fremgår det, at han tænkte på at skrive en fortælling. Muligvis har han været lige på nippet til at blive digter. Samfundsspørgsmålene drog dog mere og mere hans opmærksomhed til sig. Han underskrev sine indlæg i bladene med navnet proletar.

Redaktør og korrespondent. 27-30 års alderen.

Henry Georges lyst til bladvirksomhed trådte stærkere og stærkere frem.

I efteråret 1866 kom han igen tilbage til San Francisco, hvor han fik arbejde ved et nyt blad »Times«. Først var han beskæftiget i trykkeriet; men det varede ikke længe, inden han blev medredaktør af bladet. Mens han var i trykkeriet, skrev han en artikel, som kom redaktionen i hænde. Redaktøren, hr. Brooks, fortæller selv derom således: »Jeg læste artiklen temmelig omhyggeligt; for den viste en sådan stil og et sådant vidsyn, at jeg fik mistanke om, at den unge mand havde »lånt«. Så lagde jeg den hen en dags tid eller to og så imidlertid efter i udkomne hæfter og tidsskrifter; men jeg kunne ikke finde noget, der støttede min mistanke. Jeg talte da med arbejdsformanden, og han sagde, at jeg havde ikke nødig at mistro den unge mand; for han var både begavet og original og ærlig og redelig nok; han ville ikke udgive en andens tanker for sine egne. Jeg fik at vide, hvor jeg skulle finde den unge sætter, som havde skrevet stykket. Jeg gik så gennem værkstedet og så der et lille ungt menneske, som stod på et bræt for at kunne nå op i passende højde ved sætterkassen. Jeg blev ikke overvældet ved synet al ham og drømte kun lidt om, at der stod en mand, som ville vinde et stort navn, lige så lidt som han vel selv drømte om det.«

I over et år, fra juni 1867 til august 1868, var George redaktør af »Times«. Da han samtidig var korrespondent til forskellige andre blade, tjente han godt, mere end nogen sinde før i sit liv. Desuden skaffede hans virksomhed ham venner og øget indflydelse. Men det vigtigste ved »Times«-virksomheden var dog det, at den yderligere dygtiggjorde ham til hans livsværk, dels ved at udforme hans skrivekunst, dels ved at udvikle hans tænkeevne. Han skrev ledende artikler om tidens store spørgsmål, om frihandel, om pengereformer, om for-

holdstalsvalg, om offentlige forpligtelser knyttet til offentlige rettigheder osv.

Den vigtigste og mærkeligste af de afhandlinger, han skrev i 1868, var: »Hvad jernbanen vil bringe os«. Den er et fremsyn over, hvad Californien ville gå i møde, når banen tværs igennem Nordamerika nu ret snart blev færdig. Denne bane ville lægge grunden til byens stærke fremvækst, så den ikke alene kunne blive herskerinde ved stillehavskysten, men måske endog i folkemængde, rigdom og magt overgå New York og London, blive verdens største by. Men det var, som om de tanker og spørgsmål, der havde optaget ham hin nytårsaften i teatret, vendte tilbage, og han måtte spørge, om nu også dette ny Californien ville være lige så lykkeligt som det gamle, have lige så megen almenvelstand og lige så lidt elendighed. »Lad os midt i al vor glæde ikke glemme at se klart, hvor det fører hen! Øges folkemængden og rigdommen ud over et vist mål, da betyder det simpelt hen en tilnærmelse til de gamle landes vilkår. Er England med sin tætte folkemængde og sin store rigdom et bedre og lykkeligere land at bo i end vort? Sandheden er, at jernbanens fuldendelse og følgerne deraf, den stærkt tiltagende forretningsvirksomhed og folkemængde, ikke vil blive til gavn for os alle. I det store og hele vil de, som har noget, blive rigere derved, medens de, som intet har, vil få sværere ved at få noget, først fordi der vil kræves større kapital for at få jord eller grundlægge forretning, og dernæst fordi det bliver sværere at samle kapital, da konkurrencen vil tvinge arbejdslønnen ned.« For dem, der kender Californiens udvikling i de sidste 30-40 år, står disse udtalelser som en mærkelig spådom om de hårde livsvilkår, der virkelig fulgte.

Skønt årsagen endnu ikke var klar for Henry George, havde han dog fået øjet op for, at den gode tid havde man dengang, da »landets naturlige rigdom endnu ikke var monopoliseret«, men adgangen til naturen stod åben for alle.

I august 1868 forlod Henry George bladet »Times«, og i december rejste han til New York, hvor han skulle være som korrespondent til et andet San Francisco-blad (»Herald«). Hustruen og børnene var i forvejen rejst østpå, og da han kom hjem til Philadelphia, inden han bosatte sig i New York, blev han modtaget af hele familien.

En af Henry Georges opgaver i New York var at få bladet »Herald« optaget i en presseforening, der sørgede for nyheder til andre Californien-blade; men det mislykkedes. George indrettede da, i Phi-

ladelphia, selv et pressebureau og fik det sat så godt i gang, at »Herald« kom forud for de andre blade med nyhederne. Men så fik presseforeningen telegrafsekselskabet til at lægge ham hindringer i vejen. Han var harmfuld, og han satte sig for at åbne en kamp mod den vilkårlighed, sekskabet viste. Han fik ingen støtte hos sit blad, som vistnok var lige ved at gå til rotterne; men så gik han som den lille David, han var, alene i kamp med den mægtige telegraf-Goliat. Han udsatte sig for at støde alle Californien-blade fra sig og at pådrage sig telegrafsekselskabets evige fjendskab; men intet kunne holde ham tilbage, hvor han mente, han gjorde sin pligt.

Dette var Henry Georges første alvorlige sammenstød med monopolmagterne. Men det gik, som man kunne vente: da bladet ikke kunne støtte ham, blev hans stilling undergravet. Den 20. maj 1869 rejste han tilbage til Californien.

Tankerne udformes.

Det store spørgsmål stilles. 30 års alderen.

Man fortæller, at det, der drev Abraham Lincoln til kamp imod det afskyelige slaveri, var, at han i sin ungdom havde været vidne til en slaveauktion i New Orleans.

På lignende måde var det, som drev Henry George til kamp imod det industrielle slaveri, dette, at han i Amerikas største by, New York, var blevet vidne til den uhyre modsætning, der er mellem fattigdom og rigdom. I ledige timer, når andre ville have søgt at more sig, vandrede denne unge mand i vinteren 1868-69 omkring i den store bys gader og tænkte på, hvorledes hans ungdoms drømme her i civilisationens centrum skulle virkeliggøres, og de hårde livsvilkår mildnes. Men ak! Alle vegne så han, at civilisationen opdyngede rigdomme for de få og knugede de mange i usselhed og fattigdom; alle vegne så han, at arbejderne, der frembragte rigdommene, selv som regel var fordømt til vedvarende fattigdom. Det var ham en bitter skuffelse at se, at det var således, og han ville og kunne ikke godkende den tanke, at dette var tingenes sande, ubøjelige orden, skønt det jo hævdedes både af præster og lærde mænd. Hans hjerte, hele hans sjæl sagde nej dertil.

Der var jo ellers orden og mening alle vegne i naturen; skulle da mennesket, al skabningens krone, danne en undtagelse? Uden at tale til nogen derom satte han sig selv den opgave at udfinde tingenes sande, naturlige orden. Han gjorde sig selv det højtidelige løfte, at han ville søge årsagen til fattigdomsønden og, om muligt, råde bod derpå; og dette løfte sveg han aldrig. I et brev til en af sine venner, en præst i Irland, har han senere (1883) skrevet om dette således »Engang, da jeg ved højlys dag gik på gaden, kom der til mig en tanke, et syn, en kaldelse - giv det hvad navn, De vil. Enhver nerve i mig skjälv. Og dér og da gjorde jeg et løfte. Gennem ondt og godt, hvad jeg end har udrettet eller ikke fået udrettet, imod det løfte har jeg været tro.« Han følte sig som den, der havde modtaget et kald fra Gud. Og næppe nogen profet har fået en helligere indvielse til sit kald end den, Henry George fik i New York. Ved denne indvielse blev han »Profeten fra San Francisko«.

At Henry George endnu stod famlende over for det store samfundsspørgsmål, ses bl.a. tydeligt af en artikel om »kineserne på stillehavskysten« og af den påfølgende forhandling om denne sag. I

denne artikel viste George sig meget fjendsk over for kineserne, der oversvømmede stillehavskysten, listede sig ind på arbejdsmarkedet og pådrog sig alles modvilje. Han kalder dem »nogle rigtige hedninge, troløse, sanselige, feje og grusomme«. Han har selv senere kaldt artiklen »umoden«. Men ved spørgsmålet om kineserne og deres arbejde i Californien ledtes han ind på nøjere undersøgelser om arbejdslønnen og årsagerne til dens stigen og dalen. Han sluttede sig dengang endnu blindt til Stuart Mills og andre socialøkonomers lære om, at arbejdslønnen afhænger af forholdet mellem kapital og arbejdskraft, og han glemte en stund rent sin egen tidligere opdagelse, at arbejdslønnen står i sammenhæng med den private ejendomsret til jorden (fremsat i afhandlingen »Hvad jernbanen vil bringe os«).

Henry George vedblev alle sine dage at være en modstander af kinesernes indvandring i Californien, bl.a. fordi disse gule mænd var en helt fremmed race, der slet ikke lod sig sammensmelte med de andre amerikanere og slet ikke syntes at være modtagelige for de hvides kultur. Nogle fandt, at hans standpunkt i den sag ikke stemte overens med hans lære om alles lige ret til jorden. Men han gjorde gældende, at menneskene ikke bare er enkeltvæsener; der er noget, der hedder familie, nation og race; med retten til sammenslutning følger retten til udelukkelse.

Imidlertid, det store spørgsmål var stillet, og det skulle snart tage hele magten: »Hvad er årsagen til fattigdomsødet, og hvorledes kan der rådes bod på det?«

På sporet. I kamp. 30-32 års alderen.

Nogen fast livsstilling fik Henry George stadig ikke. Han skrev en del; men det var mange gange kun småt med fortjenesten. En lille tid tog han endog atter fat som sætter i »Herald«s trykkeri.

Han søgte nu at blive valgt ind i den lovgivende forsamling. Skønt han endnu ikke var kommet til klarhed over det store samfundsspørgsmål, havde han dog så meget på hjerte, som han syntes, han måtte have lovgivningsmagten til at tage sig af; f.eks. kampen imod de dominerende telegraf- og jernbaneselskaber. Men han blev ikke opstillet, eller rettere: han kunne være blevet opstillet, men han nægtede at udrede den pengesum, som partilederne krævede.

Den politiske vej var herved afskåret. Fremtiden så alt andet end lys ud. Det klarede dog snart op for ham. Han fik tilbud om at blive redaktør af et blad (»Transcript«) i Oakland, en by på den anden side

af bugten ved San Francisco, og han modtog tilbudet. Vel varede denne virksomhed ikke længe; men det var der i Oakland, at den store gådes løsning gik op for ham.

Jernvejen tværs igennem Amerika til Californien var netop blevet bygget færdig. Endestationen var i Sacramento. Men nu var det stærkt på tale at føre den til Oakland, og der spekuleredes derfor voldsomt i jordprisstigning i og omkring byen. Folk gik ligefrem i frivillig »jordfattigdom« for at kunne beholde så mange kvadratmeter som muligt af den jord, der skulle stige i værdi ved banens og menneskemængdens komme.

En eftermiddag var Henry George på en ridetur kommet ud til et højdedrag uden for byen. Han holdt stille for at lade hesten puste lidt. Da kom der en fragtmand, som han gav sig i samtale med. I mangel af noget bedre at sige spurgte han ham, hvad jorden deromkring vel var værd. »Det ved jeg ikke så nøje,« svarede fragtmanden; »men histovre er der en mand, som vil sælge jord til 1.000 \$ for en acre«, og han pegede i det samme på en mark i det fjerne, hvor en flok køer gik og græssede. Som med et glimt stod det klart for Henry George, hvad der var årsagen til, at fattigdommen vokser med rigdommen: ved at folkemængden øges, stiger jorden i værdi, og de, som vil arbejde med den, må betale mere og mere for retten dertil. Denne opfattelse fæstede efterhånden rod og voksede i ham, indtil den halvandet år senere brød ud i blomst i det lille skrift »Vor jord og vor jordpolitik«.

Imidlertid kæmpede han en tapper kamp imod forskellige store kapitalistselskaber og deres afskyelige egenyttepolitik. De store jernbane-, telegraf- og presseselskaber opslugte som sande uhyrer alt i sig, alle medbejlere, alt hvad der var dem til nytte, og alt, hvad der var dem i vejen. De knuste så vidt muligt alle modstandere eller købte dem til at tie stille. Men Henry George lod sig hverken kue eller købe, hverken skræmme eller lokke. Han blev tro imod sig selv og sin pligt til det yderste.

En kampfælle imod eneretsselskabernes, - og særlig det store jernbaneselskabs - overgreb havde George i selve Californiens guvernør Haight, som var en virkelig demokrat. Efter hans tilskyndelse overtog George redaktionen af et stort blad i Sacramento, og der virkede han da fra februar til oktober 1870. Gennem bladet fik han stor indflydelse på den offentlige mening, og det så jernbanemændene godt. Ham selv kunne de ikke købe til tavshed; men så købte de sig i

al stilhed rådighed over bladets ledelse, og da Henry George så, at han ikke længere var herre over dets politik, trak han sig straks tilbage. Men hvis jernbanemændene troede, at de derved havde bragt ham til tavshed, så tog de meget fejl. Han skrev et lille flyveskrift, som ved guvernørens hjælp blev udspreedt i tusindvis, og som gjorde hans navn endnu mere kendt, end det allerede før var.

Han havde stadig kontakt med familien hjemme i Philadelphia. I et brev fra faderen (2. Juni) står der: »Jeg lader nogle gamle Jackson-demokrater læse dine aviser, når jeg selv har læst dem, og jeg modtager mange varme lykønskninger, fordi jeg har en søn, der er så kæk og stærk og fast i kampen for de gamle demokratiske principper.«

»Vor jord og vor jordpolitik«.

Henry George var nu en mand på omtrent 32 år. Han var lille af vækst, men kraftigt bygget og rank, havde fuldt, rødt skæg, et stort hoved med hvælvet pande, et åbent, livfuldt ansigt og skinnende, blå øjne. Med hensyn til sin påklædning var han ikke meget nøjeregnende.

Sidst i marts 1871 begyndte han at udforme sit svar på spørgsmålet om samfundsondets årsag, og det blev til et lille skrift, som han kaldte »Vor jord og vor jordpolitik«. Af dette skrift bringes følgende korte uddrag: »I et land som Californien med forholdsvis meget få indbyggere, burde der være fri jord i overflod, og dog er sandheden den, at nu (1871) kan ingen indvandrer mere få jord uden først at betale derfor. Enkelte af dem, der er kommet først, sidder inde med tusinder, ja hundredtusinder af tønder land. Milevide strækninger af frugtbar jord, som ingen plov har rørt, er taget i »eje«. Ingen kan komme her og bygge sig et hjem, uden at han først må betale, hvad ejeren finder for godt at kræve. Jorden er det forråds-kammer, hvorfra mennesket må udvinde sine livsfornødenheder. Jorden er ikke frembragt ved arbejde, men skabt af Gud. Jordens ydeevne er nøjagtig den samme, hvad enten jordprisen er høj eller lav. Men jordprisen og arbejdsprisen står i omvendt forhold til hinanden; er den første høj, bliver den anden lav. Jordens ejendoms-værdi ligger i, at jordejendomsretten giver magt til at tilegne sig andres arbejdsudbytte. Forskellen mellem jordens virkelige værdi og den pris, den holdes i her i De Forenede Stater, er uhyre stor, og denne forskel er målestokken for den unødvendige skat, som jordejendomsretten pålægger arbejdet.

Det, som et menneske frembringer, er med rette hans eget, og på det alene kan sand ejendomsret grundes. Men mennesket har også en anden ret, som simpelthen følger af, at han har fået livet: retten til frit at bruge naturens fri gaver, for så vidt som han ikke krænker andres lige så store ret dertil. At give en mand ejendomsret til den jord, hvorfra også andres underhold skal tages, er at give ham lov til at tilegne sig de andres arbejdsudbytte.

Det nuværende system går i retning af rigdomsophobning og jordsammenlægning, og dog giver den store jordejer kun en ringe afgift til samfundet i sammenligning med, hvad de mange små jordbrugere ville give. Sammenhobning er tidens løsen. Storstaden opsluger de små byer, og storkøbmanden de små handlende. Tusinde småhandlere bliver kontorfolk eller butikssvende hos en ejer af et marmorpalads; tusinde småmestre må tage arbejde hos den rige fabrikant. De nye sociale kræfter, der ved mænd som Watt og Stephensen sattes ind i verden, gør de mægtige sammenslutninger endnu mægtigere. Hvad skal der under alt dette blive af den fattige mand, når også jorden er monopoliseret? I lenstiden hørte pligter og rettig-heder sammen. En del af jorden udredede statsudgifterne, en anden del militær-udgifterne, en tredje kirke- og fattigudgifterne, en fjerde, fælledderne, var fælles for alle. Den store gæld og de trykkende skatter er en følge af, at vi er gået bort fra denne ordening. Hvorfor skulle vi da nu ikke vende tilbage til den igen og lade jorden udrede de offentlige udgifter? Jorden kan ikke skjules eller flyttes bort; jordskylden kan indsamles både lettere og sikrere end nogen anden skat, og jordejerne kan ikke vælte den over på andre. Den, der ejer jord uden at bruge den, bør svare lige så meget i jordskyld som den, der bruger jorden; derved vil jordpriserne falde og jordspekulationen få sit dødsstød. Hele skattebyrden ville blive løftet bort fra arbejde og flid. Man tænke sig dette land fri for al skat på frembringelse og omsætning! Hvor al virksomhed ville blomstre op! Man tænke sig jorden åben for dem, som ville bruge den! Ville arbejdsvillige mennesker da vandre omkring på vore gader og veje i forgæves søgen efter arbejde? Ville der da i en by som New York være 100.000 arbejdsløse? Ville der da være den ødelæggende fattigdom og den grufulde last, som gør manden fra det åbne vesten syg om hjertet?«

I dette lille skrift på 48 sider lå i virkeligheden spiren til alt det, som senere udfoldede sig i hele sin fylde. Skriftet blev trykt med små typer og i en tarvelig udstyrelse; George havde ikke råd til at ofre ret

meget på det. Det vakte ikke stor opmærksomhed, og der blev kun solgt omtrent 1.000 stk. George indså, at hvis han skulle tiltvinge sig opmærksomhed, måtte arbejdet gøres endnu bedre og grundigere. 8 år senere tog han fat på udarbejdelsen af sit hovedværk »Fremskridt og fattigdom«. Mellemtiden optoges for en stor del af ny bladvirksomhed.

»Aftenposten«. 32-36 års alderen.

Sammen med to andre mænd begyndte Henry George i slutningen af året 1871 at udgive et nyt dagblad i San Francisco, »Aftenposten«. George var bladets redaktør.

I det første nr., som udkom d. 4. december, stod der bl.a.: »I højere, videre forstand vil »Aftenposten« være demokratisk, dvs. den vil modsætte sig overmagt, eneret og forret af enhver art; men den vil ikke være organ for noget parti eller nogen klike. Den vil stræbe at afhandle alle spørgsmål fast og åbent og uden krysteragtig ængstelse.«

Folk så snart, at det nye blad virkelig var uafhængigt. Det kendtes især på dets stilling til jord- og skattespørgsmål. Jævnligt var der korte og klare indlæg om jordværdiskatten. Andre blade hånedes denne »Georges kæphest«. Men George lod sig ikke bringe ud af ligevægt. Han vedblev udholdende at tale for sin sag, og han udnyttede enhver lejlighed til at drøfte den med de andre blade.

I sin virksomhed som redaktør viste George mange gange, hvilken modig og stærk mand han var. Intet kunne skræmme eller lokke ham fra at gå den lige vej, han havde valgt sig. Altid var han i kamp mod uret og overgreb. Engang var han med til at undersøge forholdene ved et tugt- og opdragelseshus, som lededes af en rå person, der hed Harris. Den slemme karl stod i porten med hånden på sin pistol og lignede mere en røver end en tilsynshavende ved en offentlig anstalt. George gik tæt hen til ham, så ham lige i øjnene og gik så ind i gården uden at sige et ord. Men ved hele eftersynet undgik Harris den lille mands faste, harmfulde blik. Det endte med, at George drev ham fra sin stilling, og han måtte væk fra byen.

I begyndelsen af året 1873 var en rig, men brutal jordejer, Tarpey, kommet i strid med en skikkelig kone om et stykke jord. Han lagde sig da en dag på lur, ventede i flere timer på hende, skød hende bagfra, og dræbte hende, da hun skreg og ville løbe bort. Der blev voldsomt røre i omegnen, især da det hed sig, at Tarpey ville slippe

fra det ved hjælp af sine penge. Først ville hans hjælpere se at få ham fjernet og få ham stillet for retten et helt andet sted; men så truede beboerne med at tage sig selv til rette - lynche ham. Tarpeys penge fik de andre aviser til at neddyse sagen; men »Aftenposten« gik sine egne veje; den udsendte nyheden om den påtænkte lynchning og tilføjede, at det slet ikke var for meget, om folket tog hævn og hængte Tarpey op i det første det bedste træ, »som et grufuldt vidnesbyrd om, at der endnu er retfærdighedsfølelse i Californien«. Tarpeys pårørende både tiggede og truede Henry George til at tie, men det hjalp intet.

Et par måneder senere førte George stærke klagemål imod politichefen Crowley for hans embedsførelse. Dette førte til, at han nær var blevet myrdet af en af Crowleys venner.

Den offentlige moral i San Francisco var i de tider meget slet. Mange vigtige kommunale hverv var i hænderne på samvittighedsløse folkeledere. George hverken agtede eller frygtede den slags folk, og han »piskede dem med skorpioner«. »Aftenposten« og dens redaktør blev således en magt, der højgatedes af alle rettænkende borgere i byen, men frygtedes af alle udådsmænd.

Georges virksomhed som redaktør af »Aftenposten« varede i fire år. Under en pengekrise krævede en kreditor sit tilgodehavende i bladets materiel øjeblikkelig udbetalt, ikke fordi han trængte til det, thi han var en meget rig mand, men fordi han ville have herredømme over bladet og ændre dets politik. George fik tilbud om at fortsætte redaktørvirksomheden, men på det vilkår, at han skulle optræde anderledes end hidtil overfor pacifik-jernbaneringen og for fremtiden støtte dette monopolselskab. Han var naturligvis ikke den mand, der gik ind på noget sådant, og enden blev, at han og hans venner måtte opgive det hele (27. november 1875).

Han stod nu atter på bar bund med sin familie og skulle til at se sig om efter et »levebrød«. Da fik han ved guvernør Irwins hjælp midlertidigt en offentlig bestilling, som ydede ham livsopholdet. Han blev gasmålerinspektør (indtil jan. 1880). Det var det eneste offentlige »embede«, George nogen sinde havde. Men skønt han nu havde lejlighed til at give sig i lag med større skriftlige arbejder, følte han dog meget stærkt savnet af »Aftenposten«. Hans arbejdes frugt var snapped ham ud af hænderne, og han havde mistet sit våben i tidens kamp.

Hjemliv.

Henry George holdt af at ride. Han havde en lille pjusket hest, og på den red han ofte ud på tænketure. På en sådan tur kom han for anden gang galt at sted ved at blive hængende med foden i stighbøjlen. Denne gang fik han sin højre hånd ilde tilredt og sit håndled brækket. Hesten løb sin vej, og George måtte gå en halv snes km hjem til byen. Her fik han endelig fat i en læge. Han tænkte imidlertid mere på sin hustru end på sig selv. Han sendte bud hjem til hende, at hun ikke skulle vente med aftensmaden, thi han var blevet forsinket. Da han kom hjem, sagde han:

»Jeg har fået mit håndled slået, så nu må du i dobbelt forstand være min højre hånd.« Hans store energi og rastløshed gjorde, at han var en yderst utålmodig patient. Da han ikke kunne komme på kontoret, forlangte han at få en stenograf, som kunne skrive »lederne« til bladet efter diktat.

George elskede familielivet i hjemmet. Rimeligvis gjorde hans offentlige virksomhed det dobbelt kært for ham at være hjemme hos hustruen og børnene. Han holdt altid meget af at ligge udstrakt på en sofa. Hans hustru satte sig da gerne ved siden af ham med sin sykurv, og så læste han for hende og børnene eller fik dem til at læse for sig. Når han rigtig skulle tænke, lå han næsten altid på sofaen.

Henry George tilhørte ikke noget kirkeligt parti. Hustruen og børnene lod han have den fuldeste frihed i religiøs henseende; de gik ikke regelmæssigt i kirke. Efter faderens ønske bad børnene deres morgen- og aftenbøn, og ofte, især i tussmørket, før de skulle i seng, ville han gerne høre dem og deres moder synge de gamle salmer, som han kendte fra sine barndomsdage i Philadelphia. Den gængse forsyns- og skæbnetro havde han vendt sig bort fra; han var kommet til den overbevisning, at samfundsnøden ikke skyldes Guds vilje, men tværtimod et brud på de guddommelige love. Gennem sit arbejde på at løse samfundslivets gåde kom han efterhånden til en højere, renere og varmere tro på Guds kærlighed og retfærdighed.

Med børnenes undervisning gik det noget ujævnt. De havde kun gået i almueskoler, og selv denne skolegang var blevet forstyrret en del ved den hyppige flytten omkring. Desuden kunne George ikke lide, at børnene læste lektier hjemme; han syntes, at skoletimerne var lange nok. Men kunne de end ikke meget udenad, så stod de dog højt i udvikling alligevel. I hjemmet var der rig lejlighed til at lære noget.

Blandt de mange gæster, der kom i Georges hus, var der mænd fra næsten alle verdens egne, og hver især ydede sit bidrag til det skiftende, lærerige samvær.

Henry George og hans hustru var efterhånden blevet knyttet fastere og fastere sammen. I den første tid af deres ægteskab, da de måtte kæmpe sig igennem i fattigdom, havde fru George nok at gøre med sin husholdning og gav sig ikke af med det, som optog hendes mand. Men efterhånden som han vandt fremad i sin forfattervirksomhed, og deres økonomiske stilling bedredes, tog hun mere del i hans offentlige virksomhed og blev hans nære rådgiver. Forholdet imellem dem kendetegnes godt ved et brev, som han skrev til hende i marts 1876, da han på en rejse til Sacramento var borte fra hende i nogle dage. Han skrev bl.a.: »Dit brev fra i går fik jeg i middags. Mange tak! Du er en pligtopfyldende lille kone, min elskede. Af mine egne følelser kan jeg slutte mig til, hvor hårdt det er for dig, at jeg må være borte. Men det har glædet mig at tænke på, at du billigede det; det har gjort mig adskillelsen lettere. Jeg har været så glad hele eftermiddagen. Billedet af den kvinde, som jeg elsker, dukkede op for mig, hver gang der var lidt standsning i forhandlingerne. Det fryder mig at tænke på, at du helt og fuldt er min. Hvor er det velsignet at være sådan rigtig godt gift, som vi er - med legeme, sjæl og sind! Jeg takker ofte Gud for det; og når jeg hører, hvorledes gifte mænd synder imod deres troskabsløfte, og det hører jeg så tit, så tænker jeg på, hvilke stakels tåber de er, at de ikke fatter, hvor meget mere sand glæde der er i at eje een dydig kvindes kærlighed. Hvor megen frisk glæde er der ikke i vor kærlighed! Lige fra jeg første gang så dig og blev fængslet at dette noget i dit åsyn, din røst og din adfærd, som jeg aldrig har kunnet finde ord for, er den stadig blevet større og større. Som ægtemand og fader er jeg endnu mere elsker end dengang, da jeg plejede at standse i mit arbejde et øjeblik for at tage dit billede frem og stjæle mig til at se på det.«

En dag, da George lå på sofaen, og hans hustru sad ved hans side, spurgte han hende: »Hvad beundrer du mest hos en mand ?« »Modet,« svarede hun. »Modet !« Gentog han, sprang op og gik frem og tilbage på gulvet »Jeg troede, du ville sige dyden.« - »Nej, ikke dyden,« svarede hun, »thi jeg har lært at indse, at på det område stiller verden ulige krav til mænd og til kvinder. Jeg mener ikke, at den gør det med rette; men jeg forstår, at den selv mener det.« »Men hvorfor da modet?« spurgte han. »Fordi det er mandens særkende,« svarede

hun. »Men modet synes at afhænge af rent legemlige kræfter, og jeg er en lille mand. Hvorledes finder du dette mod hos mig?« »Jeg mener ikke det fysiske, men det moralske mod, der driver en mand frem til at gøre sin pligt, selv om det koster store ofre, ja selv om han skal stå ene imod hele verden.«

Den første tale. 37 års alderen.

Allerede så tidligt som i 1865 havde Henry George optrådt som taler. Han var dengang medlem af en diskussionsforening og deltog af og til i et ordskifte. I året 1876 holdt han sin første egentlige tale. Der forestod et præsidentvalg, og valgkampen var åbnet. Han støttede ivrigt den demokratiske kandidat (Tilden), som han troede var frihandelsmand og arbejderen. Han undgik de sædvanlige politiske talemåder og slog straks ind på en højere tone. Han sagde: »Skatteopkræveren er alle vegne. Overalt, hvor arbejde omsættes til livsnødenheder, står han imellem køberen og sælgeren og tager sin told. Han træder til, hvad enten der er tale om en tændstik eller et lokomotiv, en dug eller en klædning, en ny bog eller et glas øl. Han siger til arbejderen, når dagens slid begynder: »Aha! De har i sinde at gøre lidt arbejde for dem selv og deres familie. Nu vel! Arbejd først en time for at betale renter af statsgælden og klare de nødvendige regeringsudgifter, derefter en time for landets banker og statsunderstøttede korporationer, dernæst en time for hæren og flåden og deres entreprenører, derpå en time for Ny Englands fabrikanter og en time for Pennsylvanias stålmillionærer, så en halv time for de forskellige hyggelige småkontorer, og når De derefter endelig har gjort lidt arbejde for deres egen stedlige regering i amt og kommune og lidt for deres jorddrot, så kan de have resten af dagen til arbejde for dem selv og deres familie. Medborgere, neger-slaveriet er endt. Men se ud over nordstaterne, og I vil den dag i dag se noget, der er værre end neger-slaveriet, vokse frem under det styre, som man beder jer støtte med jeres stemme. Se 70.000 arbejdsløse mænd i Pennsylvanias kulegne! Se 50.000 brødløse arbejdere i byen New York! Se fattighusene i Massachusetts overfyldte, endog lige i sommertiden! Se flokke af lediggængere strejfe om her i vesten, stjælende det, som de ikke kan tjene sig ved arbejde! Det varsler ilde, at vi her i stater, som for 100 år siden endnu var dækkede af urskove, skal mødes for at drøfte spørgsmålet om landstrygerplagen. Lad os ikke lade os føre bag ly-

set! Intet embedsmandsskifte kan klare sagen, så længe den politik, som er første årsag til alle disse onder, ikke ændres.«

Talen gjorde stærkt indtryk på tilhørerne. J. G. Maguire, der siden blev Georges hengivne meningsfælle og kendt som dommer og kongresmedlem, rejste sig og sagde, at det var den dygtigste politiske tale, han nogen sinde havde hørt; han foreslog at lade den trykke og uddele som agitationsskrift, og det skete.

Ved denne ene tale rykkede George fremad ligesom i et spring og blev en af Californiens første talere. Han blev opfordret til at holde den samme tale i Californiens større byer, og han fik da også det ærefulde hverv at holde afslutningstalen før valget i San Francisco.

Inden valgets udfald endnu var afgjort, skrev han i et brev til sin moder: »Jeg gjorde mit bedste, thi mit hjerte var med. Jeg har vist, at jeg kan gøre mig gældende uden hjælp af en avis, og at jeg har andre evner end den at kunne føre pennen. Jeg var ukendt som taler, og nu er jeg en af de forreste. Jeg attråede dette, ikke af forfængelighed, men for at få større magt og for at kunne blive til større nytte. Hvis jeg lever, skal jeg gøre mit navn kendt, endog i Philadelphia.«

En forelæsning og en tale. 38 års alderen.

Ved universitetet i Californien var der ingen lærer i socialøkonomi. Det kom nu på tale at oprette en ny lærestol og tage Henry George til lærer. Han havde på mange måder godtgjort, at han måtte være den rette mand i det kald. Han kom da også til at holde en forelæsning om det socialøkonomiske studium. Foruden studenterne var en mængde universitetslærere til stede. George søgte at vise sine tilhørere, hvor simpel og dog hvor betydningsfuld den socialøkonomiske videnskab er, skønt den almindelig gælder for at være indviklet og ubestemt. »Den videnskab, som handler om lovene for frembringelse og fordeling, omhandler i virkeligheden noget, som optager de ni tiendedele al alle menneskelige evner, kræfter og tanker. Men selve dette, at denne videnskab er så dybt indgribende, er en hindring på dens vej. Den omfatter jo de pekuniære interesser og påvirker således ligefrem »den følsomme lommenerve«. Altid har man påkaldt socialøkonomien, når det gjaldt om at modsætte sig de arbejdende klassers kamp for højere løn og kortere arbejdstid. Tag de bedste og mest brugte lærebøger! Medens de holder på frihed for kapitalen, og medens de retfærdiggør den selviske grådighed, der stræber at dyngte formue på formue, ved de ikke andet at sige til den fattige arbejder,

end at han skal afholde sig fra at avle børn. Hvad kan vi da vente, når de hænder, der burde tilbyde brød, rækker en sten frem? Kan vi vente, at de fattige skal bryde sig om en videnskab, der søger at retfærdiggøre uretfærdigheden og knæsatte egenkærligheden? Er det noget under, at de i deres uvidenhed tyr til noget så urimeligt som toldbeskyttelsen og til så tåbelige teorier som dem, der går under navnet socialisme? Til studiet af socialøkonomien behøver man ingen særlige kundskaber, ingen stor bogsamling, intet kostbart laboratorium; ja, man har end ikke brug for lærebøger eller lærere, når man kun vil tænke selv. Alt, hvad man har nødvendig, er at opløse det sammensatte i sine grunddele og adskille det væsentlige fra det tilfældige, alt efter de simple livslove, man godt kender.« Denne universitetstale er i høj grad kendetegnende for Henry George. Hvad der særlig har udmærket ham og gjort ham til en videnskabsmand af højeste rang, er ikke hans skolede uddannelse, men hans enestående evne til at tilbageføre tingene til deres simple grundformer og opløse det sammensatte i sine simple grunddele. Han er derved blevet i stand til at gennemskue mange ting og se til bunds i mange forhold, som hans forgængere ikke havde forstået.

George er selv klar over, at det er denne gåen tilbage til de simple grundformer, det gælder om, når man skal komme til klarhed over livets, også det økonomiske livs, love. Dette kommer særlig tydeligt til orde i universitetstalen, men for øvrigt også mange steder i hans skrifter.

Da George kom hjem efter at have holdt sin forelæsning ved universitetet, sagde han til sin hustru, at studenterne havde modtaget hans udtalelser godt, men autoriteterne havde modtaget dem med høflig og værdig tavshed. Han blev ikke oftere indbudt til at holde forelæsning.

D. 4. juli, nationens fødselsdag, var altid en festdag i San Francisco. George blev det år valgt til at holde talen. Han talte om den amerikanske republik. Teatersalen, hvori festen holdtes, var fyldt. Først læstes uafhængighedserklæringen og frihedshymnen, og så holdtes talen. »Om det republikanske styre duer, det skal vise sig derved, at det virker godt og gavnligt, selv når befolkningen bliver tæt og lønnen lav, og når en stor kløft adskiller rige og fattige. Rigdom er i sig selv noget godt; ikke noget ondt, men rigdom ophobet på enkeltes hænder avler råddenskab på den ene side og nedværdigelse på den anden. Enhver lænke er kun så stærk som dens svageste led,

og ethvert folks vilkår er til syvende og sidst kun så gode som dets laveste klassers vilkår.« Talen endte med en højstemt lovprisning af friheden, kilden, moderen til alle dyder, den nødvendige forudsætning for alt stort og godt i verden. »Friheden er for dyden, hvad lyset er for farverne, for formuen, hvad solskinnet er for sæden, for kundskaben, hvad øjnene er for synet. Den er sjælen i opfindsomheden, kraften i folkelivet, ånden i den nationale uafhængighed. Hvor friheden opstår, der vokser alle dyder, rigdommen øges, kundskaben udvides, og opfindsomheden mangfoldiggør de menneskelige kræfter. I styrke og ånd hæver det frieste folk sig blandt nabofolkene som Saul iblandt sine brødre - højere og herligere. Endnu har frihedens sol kun i afbrudte glimt og delvist lys strålet blandt menneskene, og dog er det den, der har kaldt alle fremskridt til live.«

»Fremskridt og fattigdom« udarbejdes.

38 - 40 års alderen.

I september 1877 begyndte Henry George at arbejde på det skrift, som blev hans livs storværk: »Fremskridt og fattigdom«.

Der var trykkende forhold og uro i hele landet på den tid. Der var store jernbanestrejker i østen, og i seks af staterne stod soldater under våben. Et oprør brød ud i Baltimore. I Chicago måtte man tilkalde artilleriet. I Pittsburg mistede over 200 mennesker livet, og der blev ødelagt værdier for 12 millioner dollars. Californien havde lidt af en stærk tørke, og der var stor nedgang i udbyttet af minerne; alle vegne gik der en mængde arbejdsløse. Og under alt dette foreslog det store pacifik-jernbaneselskab at nedsætte lønningerne. Arbejderne holdt masse møder i San Francisco og førte klagemål imod deres undertrykkere, de store monopolhavere, og imod kineserindvandringen, der påførte dem sulstekonkurrence. Dog blev der ikke noget egentligt oprør.

Under disse alvorlige og stærkt spændte forhold var det, at Henry George satte sig til at skrive. Det var fra først af hans mening at udarbejde en tidsskriftartikel om emnet »Fremskridt og fattigdom«. Det skulle først og fremmest være en undersøgelse af årsagerne til de industrielle kriser og af årsagen til, at fattigdommen altid vokser sammen med rigdommen, og det skulle påvise et lægemiddel for disse onder.

Afhandlingen blev færdig, og han læste den for en af sine venner, juristen dr. Edward R. Taylor. Den gjorde et meget stærkt indtryk på

dr. Taylor, og han rådede George til at gøre noget mere ud af den. Dette råd fulgte George og arbejdede nu ihærdigt på »Fremskridt og fattigdom« i omtrent halvandet år.

I oktober 1877 fik Georges deres fjerde barn, en pige, som kom til at hedde Anna. De tre ældre børn, Henry, Richard og Jennie, var nu 15, 13 og 10 år.

Henimod slutningen af året dannede nogle af Henry Georges venner en diskussionsforening i San Francisco, og dette førte snart efter til dannelsen af »Californiens jordreformforening«. Det blev den første »Georgeforening« i verden, den første forening, der skulle virke for afskaffelse af jordmonopolet. Man indbød straks George til at holde et foredrag om industrikrisen og arbejdsnøden. Mødet var offentligt; men tilhørerkredsen var ikke stor, og hans tale blev nærmest »et råb i ørkenen«. Dog talte han troens og håbets ord: »Daggryets lysning ses på himmelen. Hvad enten morgenen kommer med lærkesang eller med krigslarm, så kommer den dog. Egenkærligheden vil kalde uvidenheden til hjælp for at nedslå eller skjule den sandhed, som jeg i aften har søgt at klarlægge. Men den har sandhedens hele spirekraft i sig, og tiden er moden for den. Paulus planter, Apollos vander, men Gud giver vækst.«

Få måneder efter holdt George atter en stor tale. Nogle unge jødiske mænd havde dannet en ny forening, og de indbød George til at holde åbningstalen. Med forbavselse og skuffelse hørte de, at han ville tale om Moses; de havde ventet et mere moderne emne. Men de kom på andre tanker, da de hørte talen. George lovpriste Moses, udvandringførereren, som en af de stjerner, der ikke mørknes i frastand, men lyser med sandhedens stråleglans, alt imens institutioner, sprog og trosformer skifter og forsvinder - lovpriste ham som »alle tiders lovgiver og velgører«, der også har vist vejen til den ny udvandring: det moderne menneskes udvandring af fattigdommens trældom. Hans ideal var jo, at hver mand skulle sidde i fred og tryghed under sin vinstok og sit figentræ. Talen gjorde et meget stærkt indtryk på tilhørerne; en af dem, dr. Cohen, rabbi ved Emanuel-templet, spurgte i sin forundring formanden.: »Hvor har du dog fundet den foredragsholder?«

Talen om Moses er i sig selv ypperlig, ja er måske den ypperste tale, Henry George nogen sinde holdt. Man behøver kun at læse den for at få et stærkt indtryk af det usædvanlige, der kunne gribe tilhørerne så stærkt, når han talte. Alligevel sagde dr. Taylor, som havde

været til stede ved mødet, til George, da de fulgtes ad på hjemvejen: »I og for sig var dette foredrag et udmærket arbejde, men hr. George er ved at skrive en bog, der er af så langt større betydning, at det at standse for en sag som denne næsten er at spille tiden.«

I juni 1878 stillede Henry George sig atter til valg, da der forestod en ændring af Californiens grundlov, og da han mente at se en mulighed for at indpode jordværdiskatten i selve lovgivningen. Jordreformforeningen arbejdede for ham. Han blev opstillet af det demokratiske parti og senere også af det ny arbejderparti, og hans valg syntes sikkert. Der stod kun det tilbage, at han over for arbejderpartiet skulle godkende en vis hr. Kearney som fører og underskrive partiprogrammet. Men her var netop knuden. Han sagde kort og godt nej og tilføjede, at han ikke ville have nogen fører til at tænke for sig; der var også noget i partiprogrammet, som han ikke kunne billige. Han ville tage imod valg som en fri mand, ellers ikke. Hans svar hilstes med hyssen, og han blev vraget.

Nu kom arbejdet på bogen atter til at gå. George sled hårdt, men han fik dog sine 8 timers søvn hver nat. Han kunne ikke altid skrive, når han ville, men når ånden var over ham, for pennen af sted hen over papiret, og i sådanne stunder skrev han det bedste af bogen. De analytiske afsnit skrev han langsomt og med møje; hvert ord og udtryk blev nøje overvejet. Hvad han skrev, gennemlæste og omskrev han atter og atter for at få det klart og simpelt nok; han overstregede og tilføjede, pyntede og glattede, indtil han fik det, som han ville have det. Når noget var færdigt, lod han sine venner, først og fremmest dr. Taylor, kritisere det, og kunne de finde svage steder deri, så rettede han derpå. Ja, lige til bogen var færdigtrykt, blev han ved at rette på den.

Ingen af Henry Georges venner var egentlige socialøkonomer; men det, der, i alt fald fra først af, havde draget dem til ham, var heller ikke så meget hans teorier som hans personlige egenskaber, især hans store mod og hans stærke, varme medfølelse. Medfølelse var måske det mest fremtrædende træk hos ham; den havde gjort ham hjertesyg ved synet af nøden og lidelsen i den store by, og den havde drevet ham til at søge årsagen dertil og lægedommen derfor. Han var ikke blevet menneskeven og menneskekender ved sit arbejde i studerekammeret. Han havde gået i livets egen hårde skole. Han havde klatret i master og på ræer som almindelig matros; kan have båret sit sengetøj med sig på vej til gruberne; han havde prøvet landarbejde-

rens hårde slid; han havde trasket på støvede veje som bissekræmmer; han havde prøvet mangt og meget som bogtrykker; han havde følt sultens legemlige og åndelige pinsler, og dette omskiftende liv havde skaffet ham en vidtstrakt førstehåndskundskab, som gjorde, at han så levende kunne sætte sig ind i andres vilkår. Medens George arbejdede på bogen, kunne han af og til overfaldes af modløshed. Hvor håbløst var ikke dette slid! Hvor unyttigt var ikke dette offer! Hvad kunne det alt sammen hjælpe, når opgaven var så overvældende stor? Og samtidig med de indre kampe var der fuldt op af ydre vanskeligheder, mest økonomiske. Engang måtte han således pantsætte sit ur for at skaffe lidt rede penge. Men trods alt klemte han på med arbejdet, og i marts 1879 blev det fuldført. »Den nat, da jeg afsluttede »Fremskridt og fattigdom«,« skrev han senere, »da følte jeg, at jeg havde aflagt regnskab for det pund, der var betroet mig, og jeg følte mig mere tilfreds og dybere taknemmelig, end om alle jordens riger var blevet lagt for min fod.« I et brev til en ven, en katolsk præst i Irland, har han skrevet: »Da jeg i den stille nat havde fuldendt den sidste side, - jeg var helt alene - kastede jeg mig på mine knæ og græd som et barn. Resten lå i mesterens hænder. Det følte jeg og har altid siden følt; og denne følelse har ledet mig højere og højere opad og har gjort mig til et bedre og renere menneske.«

Henry Georges lære.

Der er i tidens løb blevet gjort en stor mængde forsøg på at fremstille Henry Georges lære i korte træk. Opgaven er vanskelig. Et så omfattende og mangesidigt hele som det, der indeholdes i »Fremskridt og fattigdom« og Henry Georges øvrige skrifter, lader sig naturligvis ikke gengive på nogle få bogsider. Ikke at tale om, at en sådan kortfattet gengivelse jo må komme til at savne originalværkets mægtige billedrigdom og farvefylde.

Den følgende fremstilling skyldes i alt væsentligt Henry George selv. Afsnit A er især hentet fra forordet til 4. Udgave af »Fremskridt og fattigdom«. Afsnit B er en bladartikel, som Henry George skrev ca. 5 år før sin død.

A. Socialøkonomiske undersøgelser og resultater.

Hvad er årsagen til, at arbejdslønnen trods den voksende produktionsevne stadig har tilbøjelighed til at synke ned til sultegrænsen?

Den forklaring, som den gængse socialøkonomi giver, slår ikke til. En nærmere undersøgelse viser, at den sædvanlige lønlære er grundlagt på en misforståelse. Arbejdslønnen hidrører ikke fra kapitalen og tages ikke af kapitalen, men frembringes ved selve det arbejde, som den er vederlag for; den burde altså, når alt andet er lige, øges i samme forhold, som arbejdernes antal øges. Her støder man ved undersøgelsen på en lære, som danner grundlaget for og kernepunktet i yderst vigtige økonomiske teorier, og som har øvet en mægtig indflydelse på tankegangen, nemlig Malthus's lære om at menneskemængden har tilbøjelighed til at øges stærkere end levnedsmidlernes mængde. En nærmere prøvelse godtgør, at denne lære hverken støttes af kendsgerninger eller af tankeslutninger, men at tværtimod folkemængdens tiltagen øger produktionsevnen efter en langt større målestok end den, hvorefter folketallet øges, så at den altså burde medføre højere arbejds løn.

Om end disse resultater af undersøgelsen er yderst vigtige, er de dog nærmest kun negative. De viser, at de gængse teorier ikke tilfredsstillende forklarer fattigdommens sammenhæng med de materielle fremskridt, men de kaster ikke noget lys over selve spørgsmålet, undtagen for så vidt de godtgør, at løsningen må søges, ikke i lovene for formuefrembringelsen, men i lovene for formuefordelingen. Disse love må da efterspores nøjere.

Produktionens tre faktorer er jord, arbejde og kapital, og alt, hvad der frembringes, må derfor deles i tre tilsvarende parter: jordrente, arbejds løn og kapitalrente. Lovene for disses fordeling må stemme overens med hinanden; men efter den gængse socialøkonomi gør de ikke dette, og en undersøgelse af de sædvanligt benyttede udtryksformer åbenbarer da også den tankeforvirring, som har gjort, at uoverensstemmelsen har fået lov til at passere. Det viser sig, at socialøkonomeerne har forstået jordrenteloven rigtigt nok; men det viser sig tillige, at de ikke har fattet dens fulde rækkevidde, idet denne lov nemlig nødvendigvis må drage lovene for arbejds løn og kapitalrente med sig. Disse love undersøges, og det viser sig, at de, rettelig forstået, stemmer sammen med jordrenteloven.

Produktion = Jordrente + Arbejds løn + Kapitalrente; altså:

Arbejds løn + Kapitalrente = Produktion - jordrente.

Med andre ord: arbejds løn og kapitalrente er det, der bliver til rest, når jordejeren har taget sin del (jordrenten) af den samlede pro-

duktion. Følgen deraf er, at når jordrenten holder trit med produktionen, kan arbejds løn og kapitalrente ikke blive større.

Såvel jordrenten som arbejds lønnen og kapitalrenten afhænger til syvende og sidst af »dyrkningsgrænsen«, dvs. jordbrugsområdets yderkant, den dårligste jord, som arbejdet i det hele taget vil give sig i lag med, eller: den bedste jord, som kan fås for intet. Jo lavere dyrkningsgrænsen ligger, des højere er jordrenten af den bedre jord, men des lavere er også arbejds lønnen og kapitalrenten; thi hvor meget arbejdet og kapitalen end tilsammen kan frembringe på jorden, vil de dog aldrig kunne få større udbytte deraf end det, de ville kunne få ved beskæftigelse ude på dyrkningsgrænsen. Den kendsgerning, at jordrenten alle vegne øges sammen med de materielle fremskridt, forklarer således den anden kendsgerning, at arbejds lønnen og kapitalrenten ikke øges.

Hvad der er årsag til jordrentestigningen, bliver det næste spørgsmål, og det nødvendiggør en undersøgelse af de materielle fremskridts indvirkning på formuefordelingen. De materielle fremskridt går for sig i og med 1) menneskemængdens tiltagen, 2) produktionsmådernes forbedring, 3) intelligensens udvikling. Det viser sig nu, idet den private jordejendomsret forudsættes, at alle disse faktorer hver for sig har tilbøjelighed til, direkte eller indirekte, at sænke dyrkningsgrænsen, øge den del af produktionen, der tages i jordrente, og formindske den del, der går til arbejds løn og kapitalrente. Ved spekulation med jordrentestigningen for øje sænkes dyrkningsgrænsen yderligere på kunstig måde, idet jorden monopoliseres ud over det naturlige brugsområde. Derved øges jordrenten endog stærkere end produktionen, og arbejds lønnen tvinges yderligere nedad.

Denne påvisning af årsagen til, at fattigdommen følger med fremskridtet, peger hen på et middel derimod; men dette middel er så radikalt, at man først må undersøge, om der skulle være nogen anden udvej. Resultatet af en undersøgelse af de hidtil påpegede udveje bekræfter imidlertid kun det foregående, thi det viser, at intet mindre end det at gøre jorden til fælleseje varigt kan afhjælpe fattigdommen og sætte en stopper for den tilbøjelighed, arbejds lønnen har til at synke ned til sultegrænsen.

Midlet, den praktiske udvej til at gøre folkets fællesret til jorden gældende, er jordrentens inddragning til fælles bedste i form af grundskyld.

B. Grundskyld, hvad den er, og hvad den vil føre til.

I. Vi foreslår at afskaffe alle skatter undtagen en eneste, grundskylden, som lignedes på jorden efter dens værdi uden hensyn til værdien af de forbedringer, der er udført på jorden.

Det er ikke en skat på fast ejendom, vi foreslår; thi »fast ejendom« omfatter også forbedringerne på jorden.

Heller ikke er det en skat på jorden, thi vi vil ikke beskatte al jord; vi vil kun beskatte den jord, der har en værdi, som er uafhængig af forbedringerne, og vi vil kræve skat (skyld) af den i forhold til denne værdi.

Det er ikke nogen ny skat, vi foreslår at indføre, eftersom vi jo allerede nu tager nogen skat af grundværdierne, idet vi tager skat af fast ejendom.

For at gennemføre grundskyldsystemet har vi kun nødig at afskaffe alle andre skatter end ejendomsskatten og af denne igen hele den del, som nu falder på bygninger og andre forbedringer. Vi beholder således kun den del, der nu falder på den nøgne jords værdi, og denne skat eller skyld øger vi, indtil vi så nær som muligt inddrager den fulde jordværdirente.

At jordværdien alene vil være tilstrækkelig til at yde alle fornødne offentlige indkomster, både de kommunale og de statslige, er der ingen tvivl om.

II Vi kan gøre regning på, at grundskyldsystemet har følgende fortrin:

1) Det vil afskaffe en hel hær af skatteopkrævere og andre embeds- og bestillingsmænd, som det nuværende skattesystem nødvendiggør, og tilføre statskassen en langt større del af den sum, der afkræves folket. Samtidig vil det gøre regeringen mere hæderlig, idet det gør den enklere og billigere.

Det vil frigøre os for de skatter, som nødvendigvis avler svig, mened, bestikkelse og uredelighed, og som lægger tyngsel på bravhed og samvittighedsfuldhed, altså på de egenskaber, som et folk alerdårligst kan undvære.

Da jorden ligger under åben himmel og ikke kan skaffes af vejen, og da dens værdi er nemmere at fastslå end alle andre værdier, kan den skyld, vi vil indføre, opkræves med de mindst mulige omkostninger og med det mindst mulige pres på den offentlige moral.

2) Det vil i meget høj grad øge formuefrembringelsen ved at fjerne de byrder, der nu tynger på flid og virksomhed.

Lægger vi skal på huse, får vi færre og dårligere huse. Lægger vi skat på maskiner, får vi mindre maskineri. Skat på handel, mindre handel. Skat på kapital, mindre kapital. Skat på spareskillinger, færre spareskillinger.

De skatter, vi vil frigøres for, er derfor dem, der nedstemmer virksomheden og formindsker formuen.

Lægger vi derimod skat på jord, bliver der ikke mindre jord. Tværtimod: skat på jordværdierne har den virkning, at jorden bliver lettere tilgængelig for den menneskelige virksomhed. Den gør det nemlig vanskeligere for dem, der ejer værdifuld jord, at holde denne uudnyttet for at opnå højere priser for den i fremtiden.

Medens afløsningen af skatter på arbejde og arbejdsprodukter vil frigøre produktionens aktive element (arbejdskraften), vil jordværdiernes inddragning ved grundskyldpåligning frigøre dens passive element (jorden), idet spekulationsværdierne tilintetgøres, og det bliver umuligt at holde jord, som der er brug for, ude af brug.

Enhver, der i vore dage vil bruge sine øjne og se den uudnyttede eller kun halvvejs udnyttede jord, den ledige arbejdskraft og den mere eller mindre dårligt udnyttede kapital, vil få en forestilling om, hvor vældig formuefrembringelsen ville blive, dersom alle producerende kræfter frit kunne komme i virksomhed.

Beskatning af arbejde og arbejdsprodukter på den ene side og manglende skyldafgift af jorden på den anden side fremkalder en uretfærdig fordeling af formuen. Rigdomme, som verden aldrig før har set mage til, ophobes på enkeltes hænder, og samtidig bliver de store masser af folket stadig forholdsvis fattigere.

Skat på arbejde og arbejdsprodukter må nødvendigvis falde tungere på de fattige end på de rige. Den driver priserne i vejret og nødvendiggør derved en større indsats af kapital i alle forretninger, og den giver følgelig de store kapitaler et fortrin. Og den giver, ja, er i nogle tilfælde ligefrem beregnet på at give sammenslutningerne og trusterne særfordele og monopoler.

På den anden side: når der ingen grundskyld svares, bliver nogle mennesker i stand til at skabe sig store formuer ved jordspekulation og grundværdistigning - formuer, de ikke selv har frembragt, men tilegnet sig af andres frembringelser.

Denne uretfærdige formuefordeling udvikler på den ene side en klasse af mennesker, der er ørkesløse og ødsle, fordi de er for rige, og på den anden side en klasse af mennesker, der er ørkesløse og ødsle, fordi de er for fattige. Den berøver menneskene den kapital og de muligheder, hvorved de ville kunne blive til dygtigere producenter. Den mindsker således i høj grad formuefrembringelsen.

Den uretfærdige fordeling, der skaffer os hundredmillionærer på den ene side og vagabonder og fattiglemmer på den anden, avler tyve, spillere og samfundssnyltere af alle arter, og den kræver store pengeudgifter og stor energiudfoldelse til politiværn, retsvæsen, fængselsvæsen og andre midler til ordenens opretholdelse.

Den opelsker pengegridskhed og rigdomstilbedelse. Den forårsager en bitter kamp for tilværelsen, en kamp, der avler drukkenskab og volder sindssyge. Den driver mennesker, der burde udnytte deres energi i hæderlig virksomhed, til at bruge deres tid og deres kræfter til at snyde hinanden og rane fra hinanden.

Foruden det moralske tab ligger der i alt dette et uhyre økonomisk spild, som grundskylden ville spare os for.

Jordmonopolet er hovedårsagen til, at befolkningen stuves alt for tæt sammen på visse steder og spredes alt for meget på andre. Dette vil grundskylden gøre en ende på.

Vi har snease af familier boende under et og samme tag, medens andre bor enkeltvis i jordhytter på prærien, langt, langt borte fra deres naboer - nogle, der bor meget tættere sammen, end tjenligt er for den moralske, sjælelige og legemlige sundhed, og andre, der bor alt for spredt til at kunne nyde godt af samlivets oplivende og dannende indflydelse. Det spild af sundhed og sjælekraft, som derved voldes, og det spild af arbejde, som voldes af al den unødvendige transport, medfører store økonomiske tab, som grundskylden ville spare os for.

Lad os vende os til den etiske side af sagen og overveje spørgsmålet om grundskyldens retfærdighed.

Ejendomsretten hviler ikke på menneskelige love. De menneskelige love har ofte tilsidesat og krænket ejendomsretten. Ejendomsretten hviler på naturlove, dvs. på Guds lov.

Ejendomsretten er klar og absolut. Enhver krænkelse af den, hvad enten den skyldes et enkelt menneske eller en hel nation, er en overtrædelse af Guds bud: »Du må ikke stjæle!«

Den, der fanger en fisk, avler et æble, opdrætter en kalv, bygger et hus, syr en frakke, maler et billede eller laver en maskine, har ude-

lukkende ejendomsret til hver især af disse ting, og dermed følger ret til at bortgive, sælge eller borttestamentere tingen.

Men hvem dannede jorden, således at noget menneske har en tilsvarende ejendomsret til den, eller ret til at bortgive, sælge eller borttestamentere den?

Da jorden ikke er frembragt af os, men kun er et midlertidigt bosted, hvor det ene slægtled følger efter det andet, og da vi finder os selv her og åbenbart er her med ligelig lov fra Skaberens side, er det klart, at ingen af os kan have nogen udelukkende ejendomsret til jord. Alle menneskers ret til jord må være ligelig og uafhængelig.

Der må imidlertid gives en udelukkende ret til at besidde jord, thi den, der bruger jord, må have den i ukrænkelig besiddelse for at kunne høste frugten af sit arbejde. Men hans besiddelsesret må være begrænset af alle menneskers lige store ret, og den er derfor betinget af, at han til samfundet svarer fuldt vederlag for enhver særfordel, der ved jordbesiddelsen er overdraget ham.

Når vi tager skat af huse, afgrøder, penge, bohave o.lign., fratager vi de enkelte noget, som med rette tilhører dem. Vi krænker ejendomsretten og gør os i statens navn skyldige i røveri.

Når vi tager skyld af grundværdierne, fratager vi ikke de enkelte noget, som med rette tilkommer dem, men noget, som tilhører samfundet, noget, som ikke kan overlades de enkelte uden at røves fra andre.

Jordværdien har ikke som værdien af huse, heste, skibe, klæder eller andre arbejdsskabte ting noget med produktionsomkostninger at gøre, thi jorden er ikke frembragt af mennesker, men skabt af Gud. Jordværdien fremkommer ikke ved den enkeltes arbejde på jorden, thi den værdi, der fremkommer derved, er en forbedring af værdi. At der knytter sig værdi til et eller andet jordstykke vil sige, at det er særlig attråværdigt, og at man er villig til at give en ekstrabetaling, en præmie, for retten til at bruge det. Retfærdighed kræver naturligvis, at denne værdipræmie inddrages af samfundet til alles tælles bedste, for at alles lige ret kan blive fyldestgjort.

Værdien af en bygning såvel som værdien af varer eller hvad andet, der med rette kan kaldes formue, er fremkommet ved enkeltmands virksomhed og hører derfor med rette enkeltmand til. Men jordens værdi opstår kun ved samfundets vækst og udvikling og hører derfor med rette samfundet til. Denne værdi må inddrages til fælles brug, om man vil undgå at avle jordspekulation og monopolmagt, der

fremkalder kunstig mangel, hvor Skaberen har frembragt overflødig-
hed for alle dem, han har givet livet.

Det er således en krænkelse af retfærdigheden at tage skat af arbejdet eller de ting, der er frembragt ved arbejde; men det er lige så fuldt en krænkelse af retfærdigheden at undlade at tage skyld af jordværdierne.

Vi tror, at grundskyldreformen er den største og mest dybtgående af alle reformer.

Vi tror ikke, at den vil omskabe den menneskelige natur. Men den vil medføre vilkår, under hvilke det bedste i menneskenaturen kan udvikle og udfolde sig, medens det nu i mange tilfælde er det dårligste i menneskenaturen, der fremmes.

Grundskyldreformen vil give lejlighed til en så vældig produktion, at vi nu næppe er i stand til at fatte det.

Den vil sikre en retfærdig formuefordeling.

Den vil løse arbejderspørgsmålet og sprede de mørke skyer, der nu samler sig over civilisationens horisont.

Den vil gøre en ende på uforskyldt fattigdom.

Den vil hæmme den fordævelige gridskhed efter vinding.

Den vil sætte menneskene i stand til at være i det mindste så hæderlige, så sanddru, så hensynsfulde og så højsindede, som de selv ønsker at være.

Den vil fjerne fristelsen til løgn, mened, bestikkelse og lovovertrædelse.

Den vil åbne alle, selv de fattigste, adgange til en stigende civilisations velvære og dannelse og større livsmuligheder.

Den vil således - det tror vi i ydmyghed - bane vejen for det retens og retfærdighedens, fredens og lykkens rige, som mesteren bød sine disciple at bede og arbejde for.

Det er ikke, fordi grundskylden er en lovende opfindelse eller et snildt udtænkt system, at vi venter, den skal udrette alt dette; men det er, fordi den indebærer en afpasning af de vigtigste og mest fundamentale samfundsindretninger efter den højeste retfærdigheds lov, fordi den er entydig med vore vigtigste samfundsloves grundlæggelse på det princip, at vi skal gøre imod andre, hvad vi vil, de skal gøre imod os.

Læren udbredes.

»Fremskridt og fattigdom« udgives.
40-41 års alderen.

Det er en gammel historie, at forlagsretten til Miltons »Det tabte paradys« oprindeligt blev solgt for 90 kr. På lignende måde er det gået mange andre navnkundige bøger, lige fra »Robinson Crusoe« til »Onkel Toms hytte«. Forlæggerne anså deres udgivelse for en dårlig forretning, og der var møje med at få dem trykt. »Fremskridt og fattigdom« gik ind i denne række af bøger. Nogle forlæggere i New York viste den fra sig. Der syntes ingen anden udvej, end at George selv måtte trykke og udgive den. Men det var ingen let sag for en mand, som ingen penge havde. Skærene blev dog klaret ved hjælp af en af hans venner, som selv havde et trykkeri. Det første af bogen satte George selv.

Mens der arbejdedes med trykningen, skrev han det afsnit, som blev bogens slutning: »Menneskelivets gåde«.

Hans venner stod ham hele tiden bi med råd og dåd. Især dr. Taylor var ham til stor hjælp; han opmuntrede ham, når han var ved at tabe modet; han læste korrektur for ham, ja, han tog endog del i sætterarbejdet.

Det første oplag var kun på 500 eksemplarer, og kom til at koste 3 \$ stykket.

Et af de første eksemplarer af bogen sendte Henry George til sin fader, som nu var 81 år gammel. Med bogen sendte han et brev, hvori der stod: »Det er med en dyb følelse af taknemmelighed imod vor himmelske fader, at jeg sender dig et trykt eksemplar af denne bog. Jeg er taknemmelig for, at jeg har været i stand til at skrive den, og at du lever og får den at se. Den har krævet meget arbejde og store ofre, men nu er det overstået. Den vil ikke blive skattet straks, men den vil engang blive regnet for en stor bog. Den vil blive udgivet på begge jordens halvkugler og oversat på mange sprog. Det ved jeg, skønt måske ingen af os oplever at få det at se.«

George sendte eksemplarer af bogen til enkelte kendte mænd, som han troede ville interessere sig for den, således til Gladstone, der nylig havde holdt nogle ret radikale taler om jordspørgsmålet, og til sir George Grey, Ny Zealand. På et postkort skrev Gladstone da til George (11. nov. 1879): »Modtag min bedste tak for det eksemplar af

Deres interessante værk, som jeg har modtaget i dag, og som jeg har begyndt at læse. Der er intet spørgsmål, som har krav på en mere omhyggelig undersøgelse end jordspørgsmålet, både i dette og i andre lande, og jeg vil sætte stor pris på enhver vejledning, De kan give på dette punkt«. Et endnu glædeligere brev fik Henry George fra sir George Grey: »Jeg har allerede læst en stor del af bogen,« skriver han (29. Jan. 1880). »Jeg anser den for at være et af de betydeligste værker, jeg kender, vedrørende tidens store spørgsmål. Den vil være mig til stor nytte. ... Det har glædet mig meget at se, at der i Californien er en så dygtig mand, der arbejder med de spørgsmål, som jeg tror menneskeslægtens hele fremtid nu først og fremmest afhænger af«.

Det er ikke let at gå de sociale foregangsmænds brydsomme vej. Den, der er forud for sin tid, bliver oftest regnet for en upraktisk drømmer, som det virkelige liv ingen brug har for. Og desuden er en profet jo aldrig agtet i sit eget fædreland. San Francisco værdsatte ikke Henry George. Han forstod dette og kunne nok til tider føle sig trykket deraf; men han lod sig sjældent mærke med noget. Han ventede ikke, at fremgangen for hans ideer skulle begynde i Californien.

I nogen tid syntes næsten alt at være imod ham; men der hændte dog snart noget, som lavede ham op: »Fremskridt og fattigdom« blev oversat til tysk (af von Gfitschow), og den lærde englænder, dr. M. B. Levenson blev »omvendt«. Dr. Levenson havde studeret under Mill og havde udgivet en lærebog i socialøkonomi. Han var netop nu kommet til Californien for at få sin bog indført der, men så fik han fat i »Fremskridt og fattigdom«, og da han havde læst den, var han straks klar over, at han her havde fundet sin mester i socialøkonomi, og at hans egen bog ikke mere skulle udkomme, før den var skrevet helt om. I Paris havde Emil de Laveleye (i »Revue Scientifique«) rost »Fremskridt og fattigdom« i høje toner. »Graphic« i London og flere amerikanske blade havde rosede udtalelser om den. Kort sagt: den begyndte at vække opmærksomhed rundt om i verden.

Med salget gik det dog kun småt det første års tid, og George havde ikke megen indtægt af bogen.

Et stort arbejde var der nedlagt i »Fremskridt og fattigdom«; stor var den møje, det havde kostet at få den udgivet, og stor var endelig den spænding, hvormed George imødeså dens skæbne. Alt dette satte sit spor på manden. Han var ikke mere så rask som før; han led en del af skrivekrampe og af en galde- og blæresygdom.

Fra en ven i New York fik George brev om, at han som skribent vistnok kunne få virksomhed ved bladet »New York Herald«, og i august 1880 drog han da atter østpå. Familien lod han indtil videre blive i San Francisko.

I New York. 41 - 42 års alderen.

Henry George kom til New York omtrent lige så fattig som den fattigste udvandrer, der går i land i den store by. Med virksomheden ved »Herald« blev det ikke til noget men så kastede han sig ind i de politiske kampe. Et præsidentvalg stod for døren. Republikanerne kæmpede for toldbeskyttelse, men demokraterne indtog en tvetydig stilling til toldspørgsmålet og undgik helst, at tale om det. Demokraterne indbød Henry George til at tale til en forsamling af arbejdere om toldspørgsmålet. Han har senere sagt om denne tale: »Jeg sagde til dem, at jeg havde hørt tale om høj-told-demokrater, men kunne ikke rigtig fatte, hvad det var for indretninger, og jeg vidste, at der var nogle, som kaldte sig indkomst-told-demokrater; men der var også en tredje slags demokrater, og det var ingen-told-demokraterne, og det var de rette. Det, som vi trængte til, var at få alle toldboder og toldere fejlet væk og få frihandel. Nå, tilhørerne klappede; men ikke mændene på tribunen. Der var ingen, som trykkede min hånd, da jeg gik. Udvalgets formand bad mig om ikke at holde flere taler.«.

Der var dog ét sted, hvor George kunne tale frit og rent ud om toldspørgsmål, og det var i Brooklyn. Her talte han da frihandelens sag.

I New York måtte Henry George 'hugge' sig igennem, som han kunne bedst; det var ikke nemt at få føden; men han ønskede ikke at komme tilbage til Californien. Hans hustru, som endnu boede i San Francisko, tjente lidt ved at have kostgængere, og den ældste søn arbejdede i et trykkeri. I et brev til sin ven dr. Taylor skrev George (18. dec.) bl.a.: »Min hustru mener, at hun kan leve billigere ved at bo i pensionat end ved selv at holde hus, og jeg har da sagt til hende, at hun kan sælge ud. Sådan er livet. Mit yndige lille hjem, hvor jeg havde det så hyggeligt, er opløst, og jeg er ude på det løse, nu da jeg er 42, fattigere, end da jeg var 21. Jeg klager ikke; men der er dog noget bittert i det.«

Ved nytårstid 1881 kom det til at gå bedre med salget af »Fremskridt og fattigdom«. Den 21. januar kunne George skrive til Taylor:

»Bogen er en succes. Salget synes nu at begynde rigtig for alvor, og bestillinger kommer fra alle egne af landet.«

I nogen tid havde George arbejdet på en afhandling om det irske jordspørgsmål. Oprindeligt ville han kun have skrevet en tidsskriftartikel derom, men det blev til en hel lille bog.

Bønderne i Irland, der næsten alle var forpagtere, blev grusomt undertrykt og udsuget af godsejerne, som for største delen boede i England. Der var derover opstået et stærkt røre, ikke alene i Irland, men også i Amerika, hvor en stor mængde udvandrede irlændere havde bosat sig.

George så, at Irland under disse forhold var skuepladsen for en vigtig scene af jordspørgsmålets store drama. Han kastede sig derfor ind i kampen med det omtalte skrift: »Det irske jordspørgsmål«. Han påviste deri, at den eneste løsning af spørgsmålet var at inddrage jordrenten til fælles bedste og derigennem hævde og virkeliggøre alles lige ret til jorden.

I løbet af året 1881 holdt George en mængde taler om jordspørgsmålet i flere af Amerikas byer; bl.a. talte han i San Francisco for en meget stor tilhørerkreds. Man var blevet opmærksom på det verdensry, hans bog var ved at vinde, og derfor ville man nu høre ham. Hans venner glædede sig og syntes at se et omslag i stemningen imod ham. Men for Henry George selv var der nogen malurt i bægeret: han havde nogen gammel gæld i San Francisco, og kreditorerne var efter ham. Den sag blev dog ordnet. Aftenen før han atter skulle rejse østpå, gjorde hans trofaste venner et lille gilde for ham og gav ham de hjerteligste lykønskninger med på vejen.

Da han kom hjem til New York, blev han modtaget med den glædelige nyhed, at en af »Fremskridt og fattigdom«s læsere, Francis D. Shaw, en ældre velhavende mand, havde købt 1000 eksemplarer af bogen til bibliotekerne rundt omkring i landet.

Meget snart efter hændte der noget andet, som var endnu vigtigere. Til sin ven dr. Taylor skrev han derom (12. sept.): »Jeg har sluttet en overenskomst med »Irish World« (et ugeblad i New York) om at rejse til Irland og England om en fjorten dages tid. Jeg tager min hustru og mine to døtre med, men lader drengene blive her i New York. Indbydelsen gælder for 3 måneder; men naturligvis kan det godt være, at jeg bliver der længere, når jeg først kommer derover. Overenskomsten med »World« er meget god, især da jeg jo så gerne vil gøre den tur. Jeg skal have fri rejse frem og tilbage for mig selv og min

familie og 60 \$ om ugen. Således åbner da den udsigt sig for mig, som jeg så længe har ventet på. Det bliver noget stort, ja noget af det største, jeg endnu har oplevet.«

I oktober begyndte »Truth«, et fattigmands-dagblad i New York at udsende »Fremskridt og fattigdom« hæftevis til sine 75-100.000 læsere. Bogen fik derved en mægtig udbredelse, også i samfundslag, som den ellers ikke let kunne nå. »Truth«s udgiver var en ung mand, som hed Louis f. Post. Han havde juridisk uddannelse og var en overordentlig tiltalende og brav mand. Han havde først kun løseligt læst »Fremskridt og fattigdom« og dannet sig en ret overfladisk mening om den. Men så gav han sig til at studere bogen nøjere, og så kom han lidt efter lidt på andre tanker, indtil bogen en skønne dag hviskede til ham: »Følg mig!« Og han adlød. Fra den stund af var Louis F. Post en af Henry Georges mest hengivne venner og trofaste disciple.

Den 15. oktober 1881 sejlede George med sin hustru og sine døtre til England. Sønnerne blev hjemme. Henry, den ældste, fik virksomhed ved et blad. Richard, den yngste, skulle gå i skole.

I Irland og England. 42-43 års alderen.

Røret i Irland var voldsomt. Kampen gjaldt den sociale frigørelse, afkastelsen af godsejernes åg. Den såkaldte »Jordliga« havde fået stærk tilslutning i folket og for frem med mord og voldshandlinger imod godsejere, forvaltere og andre, som ikke ville føje sig. I oktober blev Parnell og to andre af førerne fængslet, ligaen opløst og hele landet sat i belejringstilstand.

Under sådanne forhold kom Henry George til Dublin. Der talte han ved et stort møde den 14. november og gjorde vældig lykke. Efter mødet ville mængden spænde hestene fra hans vogn og selv trække den; men derover blev George vred; han bød kusken piske på hestene og gav ham en god drikkeskilling, da han slap bort fra sværmen. Da han nogle måneder senere atter talte i Dublin, omtalte han denne tildragelse og sagde, at det var en udemokratisk færd, som smagte alt for meget af den trældom, de gennem så mange slægtled havde levet i, de, som svarede skat og sagde tak til for at have lov til at leve på den fælles jord. Tilhørerne klappede, så det rungede efter.

Også kvinderne i Irland havde dannet en »Liga« og tog ivrigt del i de politiske kampe. George roser de ledende kvinder for deres dygtighed; derimod har han ingen stor agtelse for de ledende mænd, de

»små mænd, der har fundet sig løftet op til en vigtighed og en magt, som de aldrig havde drømt om.« Nogle af de kvindelige førere fik nys om, at deres liga skulle banlyses og de selv sættes i fængsel; de flygtede da til London. De andre kvinder bad nu fru George om at tage forsædet ved et af ligaens møder, og hun samtykkede, skønt hun aldrig før havde prøvet sligt. Hun var lidt ilde ved det, og hendes forlegenhed øgedes end mere ved, at der var mænd til stede. Hun fik siden at vide, at det var opdagelsesbetjente, reportere og korrespondenter. Men kvinderne triumferede. Det, at føreren var borte, og at en amerikanerinde præsiderede ved mødet, gjorde regeringens embedsmænd forfjamskede, og ligaen slap for videre tiltale.

I London mødtes George med den navnkundige filosof Herbert Spencer. De kom straks i samtale om det irske spørgsmål, og George ventede at finde en varm forsvarer for bøndernes ret. Han vidste jo, at Spencer i et af sine værker havde skrevet: »Retfærdighed tillader ikke privat jordeje; thi har jordejerne virkelig gyldig ejendomsret til jordoverfladen, så følger deraf, at alle ikke jordejere slet ingen ret har til den. De kan da kun være på jorden alene af de andres nåde osv.« (»Social Statics« 1850, kap. IX.) Da George nu fordømte regeringens færd og tog ligaens parti, blev Spencer helt voldsom og sagde om de fængslede ligaførere: »De har kun fået, hvad de har fortjent. De ophidser jo folk til at nægte at betale godsejerne, hvad der med rette tilkommer dem: jordrenten.« George blev først forbavset og dernæst harmfuld over denne platte fornægtelse af mandens egne principper. »Det er klart, at vi ikke bliver enige om den sag,« sagde han kort og gik sin vej. Mødet med Spencer blev således en dyb skuffelse for George. Til sin ven Taylor skrev han: »Spencer er over al måde indbildsk; og det tror jeg ikke, virkelig store mænd er.« Ud af hele det irske røre kom der ikke stort. Parnell sveg mere og mere sin demokratiske fortid og fik dannet en helt ny liga. »Jorden for folket«, det løsen, hvormed Michael Davitt havde sat Irland i lue, hørtes ikke mere. Den 17. maj 1882 skrev George: »Hele situationen er meget slet. Jordligaen er ødelagt. Men sæden er dog blevet sået. Vi, som har set lyset, må vinde sejr, fordi langt større kræfter end vore egne er i virksomhed. Jeg synes, at Parnell har givet slip på den bedste lejlighed, en irlænder nogen sinde har haft. Det er at sælge førstefødselsretten for et måltid mad.«

Nogle måneder i et mere end mildt fængsel havde været nok til at gøre det af med Parnell; men 7-8 års hårdt strafarbejde havde ikke

kunnet bøje Davitt. Han tænkte ikke på at give efter for regeringen. George følte sig draget af denne mand og ville gerne støtte ham. Ved et møde i Manchester skulle de begge tale. Men Davitt talte så længe, at der kun blev et kvarters tid tilovers til George. Det var dog langt fra, at han tog dette ilde op; han var netop glad ved, at Davitt fik rigtig talt ud. Efter dette møde begyndte parnellisterne straks at råbe op om »splittelse« - dette råb, der har været så skæbnesvangert i de irske kampe. Det var dem selv, der havde svigtet, og nu skyldte de Davitt for, at han sammen med George satte splid i rækkerne. Davitt kunne udholde fængsel, men ikke dette. Nogle dage efter lod han George forstå, at han mente, det var klogest, at de ikke rejste sammen i Vest-Irland, som det havde været påtænkt.

Davitt havde studeret »Fremskridt og fattigdom« og var i hjertet enig med George; men åbenlyst ville han ikke rigtig være ved det. I juni (1882) holdt han en tale i Liverpool, hvor han rent ud erklærede sig for »jordens nationalisering«; men han ville ikke som George vinde jorden ved beskatning; han ville delvis købe den. Fremgangsmåden var imidlertid her et underordnet spørgsmål for George. Hovedsagen var, at Davitt godkendte grundtanken; og dette glædede George overmåde meget. Dog blev denne glæde efterhånden noget blandet; thi Davitt viste sig at være meget vaklende. Han følte sig altid ilde ved det, når hans modstandere sagde, at han var faldet i kløerne på Henry George. Videre kom han ikke.

Imidlertid arbejdede George ihærdigt for sin sag i England og Skotland. Til dels ved venners hjælp fik han lavet en meget billig udgave af »Fremskridt og fattigdom« (45 øre), og derved blev bogen i tusindvis spredt ud over landet.

I august måned gjorde George sammen med en englænder, en af lærerne ved Eton-skolen, en rejse i Vest-Irland. Englænderen var ræd for, at man skulle antage dem for godsejere og skyde dem; men det viste sig, at irlenerne var overmåde fredelige. Flittige var de også. George skrev om dem: »af alle smædeskrifter om irlenerne er de, der skælder dem ud for dovenkroppe, dog de værste. Hvis der noget sted på jorden findes mennesker, som arbejder hårdere eller lider mere for deres medmennesker, så ved jeg i alt fald ikke, hvor det skulle være.« Et sted i en lille by blev de arresteret som mistænkelige fremmede. Politiet efterså alt deres rejse gods og alle deres papirer; men så kom byfogden til stede, og han fandt ud af, at det måtte være en fejltagelse.

Efter 3 timers ophold fik de lov at gå igen. Englænderen var vred; men George fandt hele historien ustyrlig morsom.

Efter sin tilbagekomst fra Irland talte George (6. sept.) for første gang offentligt i London. Tilhørerne var arbejdere.

Et par uger senere talte han for en forsamling af præster. Dette møde blev ham til megen glæde. Den 21. september hædredes han ved et afskedsgilde, sagde så farvel til sine engelske venner og rejste til Dublin og hjem til New York.

Før han tog fra Dublin, skrev han til sin ven Shaw: »Så vist som vi lever, har vi nu tændt ilden i England, og ingen menneskelig magt kan slukke den. Jeg takker både Dem og den ven, som igennem Dem ydede mig hjælp. Jeg tror, at jeg i dette år har udført et større værk eller udløst en større kraft end nøgen anden amerikaner, som er kommet over havet til det gamle land. Jeg siger dette så lige ud til Dem, fordi jeg ikke uden Deres hjælp ville have været i stand dertil. Vore engelske venner vil meget gerne have, at jeg skal blive her; men jeg ved, at bevægelsen vil gå fremad uden mig. Ingen enkelt mand er nødvendig for den nu. Vi kan hjælpe lidt til; men enten vi hjælper til eller ej, vil det gå fremad.«

Hjemme. 43 - 44års alderen.

Da Henry George i oktober 1881 sejlede fra New York på rejsen til England, var han en mand, som der ikke blev lagt stort mærke til. Nu, da han et år efter kom tilbage til New York, fandt han, at han var en helt navnkundig mand. Bladene slog til lyd for ham.

Arbejderforeningsmedlemmer samledes i store skarer for at hilse ham velkommen. Kendte jurister, politikere, embedsmænd og handelsmænd gjorde gilde for ham. Han holdt ved denne festlige lejlighed en rolig, men varmt følt tale. Han troede at se ny tegn på, at verden var ved at få øjnene op for sandheden. Imidlertid viste det sig, at også andre kræfter var ved at vågne. Midt iblandt de mange venligsindede udtalelser i bladene kom der også en udtalelse, som gik ud på, at en hel del af de mænd, der deltog i festen, vistnok ikke havde haft deres tanker samlede. De anede næppe, hvad det var for ideer, der udbredtes af den mand, som de hædrede, siden de bar sig ad som en flok fede får, der uden at agte på faren indbød ulven i deres fold. George følte ikke straks, hvilken styrke der lå i denne udtalelse; men han fik det at føle senere, da mange af de mænd, som her havde hædret ham, fik plads iblandt de samfundsstøtter, der skulle modstå ham.

Straks efter sin hjemkomst besøgte George den katolske præst dr. Edward McGlynn i New York. Dr. McGlynn var en udmærket mand, højagtet både som præst og skriftefader, rådgiver og vejleder, og æret som en fader for alle de fattige i sit store sogn. Han havde med glæde læst »Fremskridt og fattigdom« og var nu glad ved at lære forfatteren at kende. Et inderligt venskab imellem præsten og profeten blev grundlagt ved dette møde.

Ved denne tid døde Francis D. Shaw, den af Georges venner, der i de senere år vistnok havde støttet ham allermest. Nogle dage efter skrev George til Shaws datter: »Mellem ham og mig var der noget af den følelse, som hos de gamle var det stærkeste af alle bånd. Jeg var, i alt fald i visse måder, hans fuldmægtig, hans yngre medhjælper, som han sendte ud i den kamp, han så gerne selv ville have ført. Denne tanke vil altid tilfredsstillende og styrke mig.« Shaw efterlod George 1.000 \$. Derved blev han i stand til atter at sætte sig hen og skrive. Han skrev bl.a. en afhandling, hvori han foreslog hemmelig afstemning ved valgene for at hindre stemmekøb og valgtryk. Og dernæst skrev han den række af artikler, som han senere samlede til en bog under navnet »Samfundsspørgsmål«. Den blev tilegnet Shaws minde.

I sommeren 1882 fik den travle mand en 14 dages ferie, som han og hans familie sammen med Louis F. Post og hans familie tilbragte ved en sø i New Jersey. Her lå George under træerne og grundede over de uendelige gåder, som menneskene er omgivet af. Hans tanker var altid i virksomhed.

Men hverken hans arbejde eller hans tænkning hindrede ham i at være kærlig og hensynsfuld i de hjemlige forhold; herom vidner et lille brev, som han om aftenen den 12. oktober skrev til sin hustru, og som hun skulle finde, når hun vågnede næste morgen:

»Det er i aften 23 år siden, vi første gang mødtes; jeg kun et par måneder ældre end Henry nu er, og du kun lidt ældre end Jenny. Jeg tror, vi agter hinanden højere og elsker hinanden inderligere end i vor kærligheds første dage. Du er nu en moden kvinde, og som sådan er du smukkere og elskeligere for mig, end den unge pige var, som jeg for 23 år siden mødte uden at vide, at mit liv skulle knyttes til hendes. Vi er ikke rige, vi er netop nu så fattige, at det eneste, jeg på denne mindededag kan give dig, er et lille kærlighedsbrev. Men vi kan ikke misunde nogen; og i vor gensidige kærlighed har vi det, som ingen rigdom i verden kan opveje. Lad os blive ved at leve således i sand-

hed og kærlighed og i tillid til, at Han, som har hjulpet os så godt hidtil, også vil hjælpe os herefter. Skønt jeg i 23 år har været din mand, er jeg mere forelsket i dig end nogen sinde.«

Henry Georges fader var nu 85 år gammel og hans moder 73. På 85-års fødselsdagen skrev han et brev til faderen og fortalte ham noget om sine bøger, sine foredrag og sine engelske venner. Snart efter modtog han et svarbrev, hvori der stod: »I går var det min fødselsdag. Tiden går rask for din gamle far. Jeg ventede et og andet fra mine børn, og så kom posten med 6 breve til mig. Svundne dage rinder mig i hu, og det er næsten, som om det kun var en uge siden, du kom til mig og sagde, at du ville til Californien og prøve din lykke der. Jeg satte mig ikke derimod. Og nu er resultatet jo blevet så godt, som jeg kunne ønske det.«

Det var det sidste brev, gamle Richard George skrev til sin søn. Få dage efter blev han syg af lungebetændelse, og den 26. oktober (1883) døde han. Alle hans børn var samlede ved hans dødsleje. Sorgen tog stærkt på hans hustru, en mavesygdom slog sig til, og hun døde en uge efter sin mand. De fik en fælles grav på Maria-kirkegården i Philadelphia. »Deres død var lige så smuk som deres liv,« skrev George senere til sin ven dr. Taylor.

Foredragsrejse i England. 45 års alderen.

Henry Georges venner i England ønskede stadig, at han skulle komme der til landet igen og tale sin sag. Over 40.000 eksemplarer af »Fremskridt og fattigdom« var blevet solgt i landet, og bogen var det brændende spørgsmål alle vegne. Næst efter Gladstone var George på det tidspunkt den mest omtalte mand i det britiske ørige.

Der var blevet et voldsomt røre overalt i landet. Forretsindehaverne var alvorligt skræmte. »Foreningen til frihedens og ejendommens værn«, en godsejerforening, gjorde rasende udfald. »Edinburgh Review« slog Herbert Spencers bog »Social Statics« og Henry Georges »Fremskridt og fattigdom« sammen i en fælles fordømmelse. Dette gav stødet til Spencers første frafald fra den sandhed, som han i så utvetydige ord havde hævdet: jorden er folkets, er alles med lige ret. Men Georges ideer vandt med hver dag fremad. Alle så det. Selv den radikale«fører Joseph Chamberlain så, hvad der ville komme. »Hvis der ikke hurtigt bliver gjort noget,« sagde han, »så kan vi opleve den dag, da mange af vælgerne antager den amerikanske socialøkonoms vilde teorier og uretfærdige forslag som trossætninger.«

Det var da intet under, at Henry George havde lyst til at komme til England igen. Den sidste dag i året 1883 landede han i Liverpool. Blandt dem, der modtog ham, var Michael Davitt, som nu ikke mere tog hensyn til parnellisterne, men åbent og frit talte for jordens tilbagegivelse til folket.

Georges venner i jordreformforeningen skød sammen og dannede et fond til at afholde udgifterne ved hans foredragsrejser. Meningen var, at George skulle holde foredrag i de fleste vigtige byer i Storbritannien. Begyndelsen skulle gøres i St. James Hall i London den 9. januar (1884).

Inden foredragsrækken åbnedes, kom nogle af jordreformforeningens ledende medlemmer, som hældede til Karl Marx' lære, og sagde til George, at hvis han ikke optog socialismens program som en del af sit, ville socialisterne blive nødt til at modarbejde ham. George svarede temmelig skarpt, at han efter indbydelse fra jordreformforeningen var kommet til England for at tale om den lære, som hans navn var knyttet til, at hans lære var klart udtrykt i hans bøger, og at socialisterne kunne gøre, hvad de ville, støtte ham eller modarbejde ham. Udsendingene havde intet at sige dertil og bøjede sig siden stiltiende for George; men nogle af de egentlige socialistførere, deriblandt H. M. Hyndman, gjorde dog hemmeligt modstand.

Endnu en sag måtte Henry George klare, inden foredragsrækken åbnedes. Det var spørgsmålet om erstatning til jordrotterne. Intet i Henry Georges lære havde vakt mere modstand end det, at jordrotterne ikke skulle have vederlag for den jordejendomsret, de ville miste. Selv nogle af jordreformforeningens medlemmer bad ham om at være så lempelig som muligt på det punkt og ikke udtale sig imod erstatning; thi, sagde de, den engelske nation går aldrig med til at tage ejendom fra jordrotterne uden at betale dem. Henry Georges svar var kort og klart: enten tilhørte jorden med rette hele folket, eller den tilhørte dem, der kaldte sig jordejere. Tilhørte den jordejere, kunne de gøre med deres ejendom, hvad de ville, og ingen havde nogen grund til at beklage sig. Tilhørte den derimod hele folket, burde den tilbagegives folket straks. Heller ikke kunne man med nogen ret kræve, at folket skulle betale en eneste skilling for at få det tilbage, som i sandhed var dets eget. At give erstatning ville være det samme som at indrømme jordrotternes ejendomsret. Han selv ønskede ikke nogen »konfiskation«; han ønskede tværtimod at standse konfiskationen, at standse dem, der kaldte sig jordejere, i at tilegne sig jordrenten, der

ikke tilkom dem; den ville han give til samfundet, som den virkelig tilhørte. Imidlertid skulle han gerne sige til sine tilhørere, at de godt kunne give erstatning, om de havde lyst, men at han ikke mente, det ville være retfærdigt at gøre det.

Den 9. januar kom. Den store sal var fuld af folk; selv tribunen var fyldt, og der sad Michael Davitt lige for alles øjne. Iblandt tilhørerne var der mænd af alle mulige livsstillinger og samfundslag. Sygdom hindrede John Ruskin i at være med og lede mødet, men så tog parlamentsmedlem Henry Labouchere forsædet og indledte med at sige, at England i de sidste to hundredår havde haft fire George'r, som havde givet sig af med landets offentlige sager og forkludret dem; men nu kom George den femte, han bar ingen krone, men han ejede den skarpe tanke og den ædle vilje, og hans hjerte var hos de fattige og ringe, ikke hos de høje og mægtige.

Lige før George rejste sig, sagde han til en af sine venner: »Hvis jeg taler for længe, så træk mig i frakkeskødet! Når jeg er i gang, kommer ideerne myldrende, så tiden let løber fra mig.« Der stod han nu over for en stor og udsøgt tilhørerkreds i verdens hovedstad. Med sit jævne, rolige, tankeklare foredrag fængslede han dem alle. Ærkehøjreavisen »The Standard« sagde spottende om ham den næste morgen: »Han er fuldkommen jævn og ligefrem; han er en mand med en mission; han er født til i et eneste slægtled at rette seks tusinde års vildfarelser.« Foredragets højdepunkt blev nået, da George udtalte, at ingen godgørelse kunne hjælpe Londons fattige op fra de skumle afkroges elendighed og smuds; det kunne kun retfærdigheden. Forsamlingen brød ud i bifaldsråb; men en røst råbte: »Hvem har sat de fattige ind i verden?« »Det mener jeg, Gud den Almægtige har,« svarede George med en sådan kraft, at tilhørerne blev som elektrificerede; »og hvem tør vove at udstøde dem, som den Almægtige Gud sætter ind i verden?«

Da foredraget var til ende, holdt Davitt en lille åndfuld tale og sluttede sig dermed atter åbenlyst til Henry George.

For aviserne rundt om i de tre kongeriger var denne tale af Henry George som en gnist for krudtet. Han omtaltes i hele den engelske, skotske og irske presse.

I Skotland var der visse forhold, som gjorde, at folket var særlig lydhørt for jordspørgsmålet. To år før havde husmændene på den vestlige ø Skye, i nogen tid endog med magt, modsat sig, at en stor godsejer indhegnede et stykke jord, som i umindelige tider havde

været fælles græsningsmark. Modstanden blev først slået ned, da en afdeling politi fra Glasgow kom til og på en brutal måde jog husmændene væk med kolbeslag. Alt dette havde vakt almindelig opmærksomhed, og den offentlige mening var stærkt på husmændenes side. Dertil kom, at bønderne flere steder i Skotland var blevet bortvist fra deres hjem, og i mange egne, hvor der før havde været en tæt befolkning af brave mennesker, gik nu kun de store godsejeres fårehjorde og vildtflokke. Nogle af bortvisningerne havde fundet sted temmelig nyligt, og sindene var i oprør. Der trængtes da kun til en mand som Henry George, for at den almindelige bevidsthed om uretten kunne få kraft og komme i det rette spor. Det var således under gode varsler, at den skotske foredragsrække åbnedes i Dundee. Der var dog kommet 'en flue i fløden': mange af de strenge skotter syntes, at George havde vanhelliget Herrens dag ved at deltage i et masse-møde hin søndag eftermiddag, da han holdt sit indtog i hovedstaden. Men denne synd blev dog snart tilgivet, især da han efter indbydelse holdt en tale om Moses, i en kirke. Det var den samme tale, som han nogle år før havde holdt for unge jødiske mænd i San Francisco. Den faldt i god jord. Hans varme veltalende og de levende billeder, han oprullede for dem, gik dem nær til hjerte. Mange af de møder, han siden holdt oppe i de skotske højlande, begyndte eller sluttede med bøn.

Af alle møderne i Skotland blev det i Glasgow det vigtigste. George talte først d. 18. februar for en talrig forsamling, og det vedtoges der at danne en jordreformforening. Siden talte han atter den 25. feb., da den egentlige grundlæggelse af foreningen fandt sted. Den fik straks 1910 medlemmer.

Efter at George var vendt tilbage til England, holdt han bl.a. en tale i Oxford, den navnkundige gamle universitetsby. Mærkeligt nok fik han en mindre pæn modtagelse der end noget andet sted. Tilhørerne var mest universitetslærere og studenter, hvoriblandt en del unge aristokrater, som råbte og gjorde ustyr, så det var umuligt for George at tale jævnt og sammenhængende. Efter talen fulgte en meget livlig forhandling. A. Marshall, som var lærer i nationaløkonomi, var den første, der fik ordet. Han sagde bl.a., at ikke en eneste slutning i Henry Georges bog var ny og sand; thi det, som var nyt, var ikke sandt, og det, som var sandt, var ikke nyt. Desuden var han af den mening, at George ikke havde forstået en eneste af de forfattere, han havde taget sig på at kritisere. George svarede, at han godt kunne ind-

rømme, at »Fremskridt og fattigdom« ikke indeholdt noget, som både var nyt og sandt; thi bogen var bygget på selve sandheden, og sandheden kunne jo ikke være ny, den havde altid været og ville altid blive. Uroen i forsamlingen blev værre og værre, og til sidst sagde Henry George, at den kompliment, som han først på aftenen havde givet universitetet for lærdom og gode sæder, måtte han tage i sig igen.

I løbet af 3 måneder gennemrejste George hele Storbritannien og holdt overmåde mange foredrag. Efter indbydelse tog han over til Irland og holdt endnu et foredrag i Dublin om »jorden for folket«, og så rejste han (13. april) hjem til New York.

»Beskyttelse eller frihandel« 45-47 års alderen.

Den finere verden, som året før var med til fest for Henry George, da han kom hjem fra England, havde nu trukket sig tilbage. Da han denne gang kom hjem, fik han en mere tarvelig modtagelse. Et møde, som han holdt, blev en hel fiasko. Der kom næppe så mange tilhørere, at udgifterne til salen og til kundgørelserne kunne dækkes.

Han tog nu atter fat på at skrive. Allerede mens han var i England, var han begyndt at udarbejde et svar på en artikel i »The nineteenth Century«, kaldet »Profeten fra San Francisco«. Den var skrevet af hertugen af Argyll og var et angreb på George og hans lære. Han fik ikke svaret færdigt, før han rejste, og tog det da med hjem til New York for der at 'polere det blankt som en stålkugle'. Det gjorde sin virkning. Hertugen sagde ikke mere. Vennerne i Skotland hilste det med overstrømmende glæde. Det blev sammen med hertugens artikel udgivet som flyveskrift under navnet »Overhusherren og Profeten« (»The Peer and the Prophet«) og spredtes over hele Skotland. »Profeten fra San Francisco«, det smædenavn, som den lærde og mægtige jorddrot gav Henry George, er blevet til et hædersnavn, som han nævnes med over alverden. Og med rette; thi profet var Henry George, så vist som han var tænker og reformator. Ligesom Israels profeter i en fordærvet civilisations dage udtalte deres varslende ord om, at enten måtte folket omvende sig eller gå til grunde, således har også Henry George udtalt sit alvorsfulde varselsord om, at enten må menneskene indrette sig efter retfærdighedens love eller lide under de naturnødvendige følger af uretfærdigheden. Se f.eks. »Fremskridt og fattigdom«, 10. Bog, slutningen af 5te kapitel.

For George var svaret til hertugen af Argyll dog kun en ringe ting i sammenligning med det værk, han nu for alvor tog fat på: bogen om

toldspørgsmålet, »Beskyttelse eller frihandel« Oprindeligt var arbejdet på dette værk begyndt i foråret 1883; men på en eller anden måde, som aldrig blev opklaret, gik det første manuskript, omtrent 100 bogsider, tabt, og arbejdet blev da udsat et års tid.

Imidlertid blev Henry George af den skotske jordreformforening atter kaldt til Storbritannien. Han kom og begyndte en ny foredragsrække. De største møder holdtes i London og Glasgow (nov. 1884). Blandt andre tegn på grundskyldsbevægelsens fremgang i England kom i foråret 1885 en redegørelse fra en 'kongelig kommission for arbejderboliger'. Denne redegørelse indeholdt noget meget usædvanligt; kommissionen tilrådede nemlig at lægge en kommunal skat på ledige eller delvis ledige grunde, beregnet efter 4% af deres salgsværdi og ikke som hidtil efter lejeindtægten, dels for at lette de almindelige skatter, dels for at få jorden bedre udnyttet og dels for at trykke prisen på almindelig byggegrundsjord nedad.

I 1885 og 1886 skrev George en mængde artikler i »The North American Review«; men arbejdet på »Beskyttelse eller frihandel?« optog ham dog mest, og han fik denne bog færdig i sommeren 1886. Den bærer undertitlen: »En undersøgelse af toldspørgsmålet med særligt hensyn til arbejdets tarv«, og den er i henseende til alsidighed og grundighed i behandlingen af emnet så vel som i henseende til klarhed i stil og tankegang et værk at allerhøjeste rang. »I denne bog,« siger Henry George selv, »har jeg søgt at påvise, hvorvidt toldbeskyttelse eller frihandel tjener arbejdet bedst, og at hjælpe dem, som virkelig ønsker arbejdslønnen højnet, til fuld og afgørende klarhed over dette spørgsmål. Jeg har ikke nøjedes med at gå de sædvanlige veje og at undersøge de sædvanlige grunde; jeg har ført undersøgelsen længere frem, end de forskellige modstandere i kampen om denne sag hidtil har vovet at gå.«

På denne tid var det, at Tom L. Johnson og Henry George lærte hinanden at kende. Tom L. Johnson var da en ung mand på 31 år. Han var søn af en plantageejer, som i borgerkrigen havde mistet al sin ejendom. Han havde tidligt lagt stort mekanisk snille og store forretningsevner for dagen, og han blev snart en mægtig sporvejsejer og en rig mand. Men så hændte der noget, som ændrede hans livs retning. En dag købte han i en jernbanevogn Georges bog »Samfundsspørgsmål« og læste den. Han blev meget stærkt optaget af den og købte så snart efter »Fremskridt og fattigdom« og læste den. Den rørte voldsomt op i ham. Han måtte godkende dens lære; men han var jo

selv en forretningsmand, som nød godt af de forrettigheder, bogen fordømte. Spørgsmålet kom altså til at dreje sig om kilderne til hans egen stærkt voksende rigdom. Han kom nu til Brooklyn for at købe en sporvej der, og som den energiske mand, han var, gik han ved denne lejlighed til George selv med det, der lå ham på hjerte. De to blev venner, og Johnson var lige til sin død, 1911, en af Georges mest trofaste disciple og en af hans sags mest ihærdige forkæmpere. Han var i mange år borgmester i Cleveland (Ohio).

Borgmestervalg i New York. 47 års alderen.

I året 1886 blev George af de samlede arbejderforeninger i New York opfordret til at stille sig til valg som borgmester der i byen. Han ville først ikke høre noget derom, men da hans venner tilskyndede ham, fordi de mente, at han på vælgermøderne ville få en udmærket lejlighed til at føre sin sag frem, og da arbejderne endelig for tredje gang kom til ham med opfordringen, sagde han ja, dog på det vilkår, at mindst 30.000 borgere i byen med navns underskrift udtalte deres ønske om at få ham opstillet og deres vilje til at støtte ham. Det var meget at kræve; men hans ja blev alligevel modtaget med glæde. Dette var i virkeligheden ikke underligt. Ledelsen af De Forenede Staters, og først og fremmest byen New Yorks arbejderorganisationer var dengang i hænderne på irlændere eller mænd af irsk æt. Og Henry George havde jo kæmpet for det irske folks selvstyreret og fordømt den fremmede jorddrotvælde Irland. Han havde endog været taget til fange derovre. Efter sin hjemkomst til Amerika havde han mange gange talt ved arbejdermøder, og ved sin veltalenhed og sit vid så vel som ved sin overbevisende logik havde han vundet alle dem, der elskede 'den grønne ø'. Tilslutningen til George blev så stor, at modstanderne, demokraterne, begyndte at blive alvorligt skræmte. De havde hidtil stået i to indbyrdes fjendtlige lejre, men nu slog de sig sammen og sendte i fællesskab en mand til Henry George for om muligt at få ham til at trække sig tilbage. De lod sige, at han umuligt kunne blive valgt til borgmester; men alligevel: hvis han ville nægte at tage imod valg, så ville de til gengæld sørge for, at han blev valgt til medlem af kongressen. Det skulle slet ikke koste ham noget, og han kunne jo midlertidigt gøre en rejse til Europa eller et andet sted. George sagde da: »De påstår, at jeg umuligt kan blive valgt; men, sig mig, når jeg ikke kan blive valgt, hvorfor vil De da have, at jeg skal trække mig tilbage?« Manden svarede: »De kan ikke blive valgt; men

stiller De dem, så sætter De helvede i oprør.« Dertil sagde George: »Nå, der hjalp De mig ud af klemmen! Jeg ønsker ikke det ansvar og det arbejde, der følger med at være borgmester i New York; men jeg ønsker at sætte helvede i oprør. Nu er det afgjort, at jeg stiller mig.«

Der var ved denne lejlighed et usædvanligt sammenhold imellem arbejderorganisationerne, og det så ud til, at George alene fra arbejderne skulle få mere end to gange de 30.000 stemmer, der var lovet ham. Dertil kom så alle 'georgisterne' uden for arbejdernes lejr. Disse holdt et stormøde, hvor de vedtog at støtte arbejdernes kandidat. Ved dette møde talte præsten dr. McGlynn, skønt hans kirkelige foresatte havde forbudt ham det. »Han talte, som om han ventede, at denne aften kunne blive hans sidste,« sagde en af hans tilhørere.

Ved det møde, hvor det blev fastslået at opstille Henry George, trådte han, efter at bifaldsstormen havde lagt sig, frem og sagde: »Det skridt, jeg nu er ved at tage, har jeg ikke haft let ved at beslutte mig til. Jeg ønskede ikke at blive borgmester i New York. Jeg har engang haft politisk ærgerrighed, men det er mange år siden. Jeg lærte, hvad den praktiske politik var for noget. Jeg så, at under de forhåndenværende vilkår må den, der vil skabe sig en politisk løbebane, bukke og krybe, spinde rænker og smigre, og jeg satte mig for, at jeg ikke ville nedværdige mig således. En anden vej åbnede sig for mig; den valgte jeg, den fæstede jeg mine øjne på. Det var pionerens vej, den vej, som brydes foran politikken, den vej, som millioner siden skal vandre på.«

Demokraternes kandidat, Abraham Hewitt, meldte sig som samfundsstøtte og ville værne den bestående tingenes orden imod »anarkister, nihilister, kommunister, socialister og rene teoretikere.«

Republikanernes kandidat var en dygtig ung mand med aristokratiske forbindelser og ideer: Theodore Roosevelt.

I valgkampen blev alle de sædvanlige midler brugt over for George for at gøre ham umulig. Han blev udråbt som en plyndrer, en, der vil gå andres rettigheder for nær, en, der vil gøre alle lige, en, der vil røve fra de fattige, en revolutionær, en apostel for anarki og ødelæggelse, en, der vil den hellige ejendomsret til livs, en nidding imod friheden osv. Selve den katolske kirke blandede sig i kampen. Et flyveskrift imod George, en slags brev fra en af de højtstående gejstlige, uddeltes ved kirkedørene søndagen før valget. I dette skrift stod der bl.a.: »Skønt vi aldrig ligefrem blander os i valgkampen, ønsker vi dog ikke at blive misforstået ved at tie på en tid, da samfundets bed-

ste interesser er i fare.« Og hertil kom så, at historien fra San Francisco om, at George engang havde stået i ledtog med sørøvere, blev sat i omløb.

Valgkampen var storslået. Aldrig før havde der i New York været ført en sådan talerkamp. George sparede sig ikke; ofte talte han indtil 12-14 gange på een dag. Rundt omkring i verden, især i England, fulgte man valgkampen med den største spænding. Her var jo noget mere end almindelig døgnpolitik med i spillet.

Men George vandt ikke slaget. Hewitt fik 90.000 stemmer, George 68.000 og Roosevelt 60.000. Hærens skuffelse var stor. Den havde kæmpet med tro på sejren; og det var bittert at lide tabet. Men Georges klare røst lød ud over den forsamlede mængde:

»Jeg ønsker jer i aften til lykke med den sejr, vi har vundet. Fremtiden er vor. Vi har tændt en ild, som aldrig slukkes. Vi har igangsat en bevægelse, som vil gå fremad, selv om den atter og atter bliver gennet tilbage. Alle tidens stærke strømme, alle menneskehjertets længsler, alle civilisationens ny kræfter er med os og for os.«

Både ude og hjemme forstod man, at George var en ny kraft i det offentlige liv. Et højreblad i London manede amerikanerne til at glemme partikampenes rummel og samlet vende sig imod den nye fare, som truede den almene velfærd. På den anden side var der et radikalt blad, som skrev: »De to ord Henry George var som en levedejgjort protest imod riget af denne verden, det rige, som efter 1900 års forløb, så vel under demokratisk som under enevældigt styre, endnu stadig beherskes af mammon. Han stod som en legemliggørelse af det krav, at verden bør gøres til et bedre bosted for menneskene, end den nu er.«

»The Standard« og »Anti-fattigdoms-samfundet« 47 - 48 års alderen.

Dagen efter valget kom en bladskriver til George og spurgte ham om hvad han nu havde i sinde at gøre. »Jeg vil købe mig en flaske blæk og en æske penne, og så vil jeg atter give mig til at skrive,« var svaret.

Valget havde givet ny vidnesbyrd om, at der øvedes uret og svig ved afstemningerne, og George genoptog nu kampen for en forbedret valg måde med hemmelig afstemning. Samtidig virkede han for en ny politisk organisation i New York og andre steder. Men vigtigst af alt på denne tid var dog forarbejderne til udgivelsen af et nyt ugeblad.

»The Standard« kom det til at hedde og udkom første gang d. 8. januar 1887.

I indledningsartiklen skrev George, at han havde grundlagt bladet i håb om at kunne støtte arbejdet for det industrielle slaveris afskaffelse. »Jeg tror på sandhedens magt og vil derfor ikke give plads for skældsord. Jeg vil stræbe at lede bladet efter de samme grundsætninger, som enhver retfærdig mand indretter sit liv efter.« Som de vigtigste punkter i bladets program fremhævedes: 1. Grundskyldreform, 2. Frihandel, 3. Afstemningsreform (valgreform).

De første numre af »The Standard« indeholdt mange velskrevne artikler om politiske og økonomiske spørgsmål; men størst interesse vakte dog Georges opsæt om »McGlynn-sagen«. Dr. McGlynn havde, som før sagt, trods sine foresattes forbud talt offentligt for George under valgkampen. Ærkebispens suspenderede ham derfor fra præsteembedet, foreløbig i 2 uger. Dr. McGlynn var imidlertid urokelig og hævdede, at Georges lære ikke stred imod kirkens lære. Ærkebispens førte da sagen videre, og dr. McGlynn fik påbud om at komme til Rom, til paven. Han svarede, at han af forskellige grunde, bl.a. af helbredshensyn, ikke kunne rejse til Rom. Og han tilføjede: »Jeg har sagt min mening (mht. jordspørgsmålet) tydeligt i taler, i interviews og i bladartikler, og jeg gentager det her: Jeg har lært, og så længe, jeg lever, vil jeg vedblive at lære, både i skrift og i tale, at jorden med rette er alles fælles ejendom, og at privat jordeje strider imod den naturlige retfærdighed, ligegyldigt hvilke borgerlige eller kirkelige love der godkender det. Og jeg ville, hvis jeg kunne, ændre alverdens love således, at det private jordeje ophævedes uden en skillings vederlag til de såkaldte ejere.« Ærkebispens svarede med at forlænge udelukkelsen fra embedet, indtil højere myndigheder kunne træffe en afgørelse. I januar 1887 blev dr. McGlynn afsat fra sit præsteembede.

Henry Georges ildfulde indlæg i denne sag vakte, som sagt, den største opmærksomhed. Det første nr. af »The Standard« blev revet væk og måtte trykkes i tre oplag, i alt 75.000 eksemplarer. Men hele den øvrige presse var anderledes stemt og råbte op om, at Henry George ved sit 'angreb på den katolske kirke' havde ødelagt sin politiske fremtid og tilintetgjort alt håb om »The Standard«s trivsel. Henry George svarede, at han ikke havde angrebet den katolske kirke, men kun de mænd, der havde misbrugt den, at han ikke havde nogen politisk stræben, og at når den tid kom, da »The Standard« ikke frit og

åbent kunne tage standpunkt i hvilket som helst spørgsmål af offentlig interesse, så ville det 'være på høje tid, at bladet opgav ånden'.

I foråret 1887 dannedes »Anti-fattigdoms-samfundet« med det formål at iværksætte et oplysningsarbejde i New Yorks allerfattigste og laveste folkelag og om muligt vække håb hos dem om en retfærdigere og lykkeligere samfundstilstand. Tanken derom var blevet undfanget af en af »Standard«s folk. Det første skridt til organisationen blev taget ved et lille møde på bladets kontor. Dr. McGlynn blev formand og Henry George næstformand. Det første offentlige møde holdtes den 1. maj. Salen var stuvende fuld, og tusinder måtte gå bort uden at kunne komme ind. McGlynn holdt hovedtalen. Mænd og kvinder af alle religiøse afskygninger kom i flokkevis for at indtegne sig som medlemmer af »anti-fattigdoms-samfundet«. Mødet næste søndag måtte holdes i en større sal. Henry George holdt hovedtalen. Nu rejste bladene en storm af fordømmelse og latterliggørelse imod samfundet; men det tjente kun til at øge medlemstallet og at gøre reklame for møderne, som holdtes hver søndag.

Imidlertid fik dr. McGlynn meddelelse om, at hvis han ikke inden 40 dage rejste til Rom, ville han blive udstødt af kirken. Han rejste ikke, og udstødelsen blev da fuldbyrdet. Nogle dage forinden havde George skrevet i sit blad: »Tæt ved den hellige inkvisitions palads i Rom står der en statue, som bærer følgende indskrift:

»Galileo Galilei blev sat i fængsel i det nærliggende slot, fordi han havde indset, at jorden går rundt om solen.« I kommende år, når den ædle amerikanske præst hviler fra sit arbejde, og det, som nu sker, hører historien til, vil der her, hvor han udstødtes af kirken, blive rejst en lignende statue med lignende indskrift. Og de dage skal komme, da mødre skal løfte deres lykkelige små børn op, småbørn i lighed med dem, der nu dør som fluer i lejekaserne, og lade dem lægge kranser på statuen.«

Det sammenhold, der havde været mellem arbejderpartierne ved borgmestervalget 1886, varede ikke ved. Socialisterne, som havde støttet George og godkendt det grundlag, hvorpå han stillede sig, fik nu i sinde at tvinge deres egen særlige politik frem. Skønt de endnu stod i »Det forenede Arbejderparti«, havde de deres egen organisation. De offentliggjorde en skrivelse, hvori de hævdede, at det brændende sociale spørgsmål ikke gjaldt grundskylden, men afskaffelsen af alt privat eje af produktionsmidler. George var da klar over, at de måtte skilles, og socialisterne blev udelukket af arbejderpartiet. Disse

tildragelser gav George anledning til både i tale og skrift at trække grænseskillet op imellem hans egen lære og socialismen.

Rejser til England og Australien. Jordan rundt. 48 - 51 års alderen.

Med kort mellemrum gjorde Henry George atter to Foredragsrejser i England, den første i slutningen af året 1888, den anden i foråret 1889. I de fire år, der var gået, siden han sidst var der i landet, havde hans reformtanker vundet fastere fodfæste, især i Skotland. Dette var ham en stor glæde. Ligeledes var det ham en stor glæde, at den navnkundige russiske digter grev Leo Tolstoj havde sluttet sig til grundskyldslæren og udtalt, at Henry George havde formet den næste artikel i verdensfremskridtets program.

Fra England drog George (1889) med sin familie og nogle venner til paris for at deltage i et jordreform-møde, som en tysker, Michael Flurscheim, havde fået arrangeret. Flurscheim var en ivrig jordreformmand, men mødet var i øvrigt slet ikke noget »George-møde«. Alle mulige meninger fremsattes på 5-6 forskellige sprog. Her var det en slem ting for George, at han kun kunne tale engelsk.

Med »The Standard« gik det ikke rigtig godt. Bladet havde gode medarbejdere; men hovedmanden kunne ikke undværes. Henry George den yngre skulle lede bladet, medens faderen var fraværende; men de ældre, til dels meget selvstændige, medarbejdere kunne ikke finde sig i, at den unge skulle råde, og der opstod uoverensstemmelser.

Da George i efteråret 1889 atter var i England, mødtes han med Charles L. Garland, medlem af parlamentet i New South Wales og formand for grundskyldsforeningen i Sidney. Garland fulgte en kort tid George på hans foredragsrejser og talte også nogle gange ved hans møder. Han opfordrede nu George stærkt til at komme til de australske kolonier og holde foredrag. »Fremskridt og fattigdom« og Georges andre bøger var blevet stærkt udbredt i Australien; økonomiske spørgsmål var stærkt oppe, og alt syntes modent til en rig høst. Efter sin hjemkomst til New York fik George yderligere indbydelse, og han satte sig da for at tage til Australien. Han gjorde sig rede til at rejse i januar 1890.

Vejen gik over San Francisko. Fru George var med på rejsen til sit fødeland. George sagde for spøg, at det skulle være deres bryllupsrejse. Sandheden var, at han efterhånden slet ikke kunne undvære

hende, og han gav sig nu ikke mere på lange rejser, uden at hun var med. Hans adspredthed gjorde det også nødvendigt, at hun stadig havde øje med ham. Fra St. Louis skrev hun hjem til børnene: »Jeres far har hidtil kun forbyttet sin hat 5 gange.«

På rejsen gennem De Forenede Stater fra New York til San Francisco så George mange tegn på, at hans udsæd var faldet i god jord. Flere steder holdt han foredrag, deriblandt to gange i San Francisco og en gang i Oakland. I San Francisco gjorde man megen stads af ham. I bladene blev der skrevet mange pæne ord om ham og om det navn, han havde vundet i verden. Begge de aftener, han talte, var der fuldt hus. Et af dagbladene sagde: »I fulde 5 minutter efter, at George var trådt frem så han ud over en forsamling i vild jubel.« Og da så 'Profeten fra San Francisco' begyndte at tale, var han så rørt, at hans røst var nær ved at briste. Han begyndte således: »Mine damer og herrer, venner og medborgere. Når jeg træder op på denne talerstol, rinder fortiden mig i hu. For 12 år siden, da jeg var uøvet som taler, og da jeg syntes, der skulle lige så meget mod til at stå over for en tilhørerkreds som til at stå over for et batteri, stod jeg her på dette sted og talte mit første ord for den sag, som jeg nu står her for. Jeg stod da på denne tribune og så, ikke en tilhørerskare som den, der hilser mig i aften, men en fattig række af tomme bænke. 4 dage efter dette møde sejlede George og hans hustru fra San Francisco over Hawaii til Auckland (Ny Zealand) og Sidney (New South Wales). I Auckland mødtes han med sir George Grey, en af de allerførste fremragende mænd, der havde sluttet sig til ham. George Grey var en stor jordgodsejer og havde gjort sit navn kendt som statsmand og politisk fører. Han var af aristokratisk æt; men han var en sand og ægte demokrat.

I Sidney, New South Wales' hovedstad, fru Georges fødeby, fik de en meget hjertelig modtagelse. Fru George skrev hjem: »Disse folk gør amerikanerne til skamme med hensyn til gæstfrihed. Jeg sidder i dette øjeblik i et helt lysthus af blomster.« Aftenen efter arrangerede grundskyldforeningen et festmåltid til ære for George. Foreningens formand, parlamentsmedlem C. L. Garland, holdt velkomst-talen. I følge et bladreferat udtalte George ved denne lejlighed: »Jeg holder ikke af disse festmåltider. At fylde sig med mad er ingen god forberedelse, når man skal holde en tale, og at sidde og høre på en lovtale som den, den ærede formand nu holdt, er ikke rart. Det er ikke min fortjeneste, at jeg er her som hædersgæst i aften, at jeg kan gå ud

over den civiliserede verden og finde venner, der med glæde trykker min hånd, og at det er blevet mig givet at hjælpe en stor bevægelse fremad. Det hidrører ikke fra mine egne kræfter, ikke fra min lærdom, ikke fra min duelighed; men det hidrører fra den simple kendsgerning, at jeg fik øje for en stor sandhed og svor, at jeg ville følge den. (Hør, hør) Da jeg blev klar over, hvad jeg havde at gøre, så satte jeg mig for at gøre det med al den styrke, jeg rådede over. Dersom jeg ville tilegne mig alle de lovord, som er blevet udtalt i aften, så ville min brugbarhed snart være til ende.«

Foredragsrejsen gennem de forskellige egne af Australien var på een gang et vældigt arbejde og et glimrende triumftog. Når undtages en eneste søndag talte George hver aften i 31/2 måned, for så vidt han ikke netop var på rejse; ja, somme tider talte han to gange om dagen. Alle vegne flokkedes store skarer for at høre ham, og alle vegne hilstes han med jubel af høje som af lave. En af hans tilhørere skrev i et blad: »Alle må tilstå, at han både som taler og som menneske overgår vore forventninger. Hans åndfulde væsen og hans åbenhjertede folkelighed tager enhver ægte australiers hjerte med storm. Ved hjælp af en uendelig billedrigdom, en skarp logik og en til tider lidenskabelig veltalenhed kan han, næsten som han vil, røre sine tilhørere til latter, til dyb eftertanke eller til tårer.«

Aldrig nogen sinde havde George gjort større lykke end her i Australien, og aldrig noget sted havde udsigterne for hans sag været så lyse som her. »Australien skal lede verden i grundskyldspolitikken.« sagde han, da han på hjemrejsen holdt en tale i England.

Hjemrejsen gik gennem det røde hav og Middelhavet, over Italien, Svejts, Frankrig og Storbritannien. Den 1. september landede hr. og fru George i New York og havde således rejst jorden rundt.

Den 5. december, efter at George lige var kommet hjem fra et møde med nogle venner, mistede han pludselig taleevnen og følte store smerter i den venstre side af hovedet. Årsagen var rimeligvis overanstrengelse. Han kom sig dog igen.

Årene 1891 - 1896. 52 - 57 års alderen.

Ved nogle venners hjælp kom Henry George til Bermuda for at hvile sig og komme til kræfter. Der drev han legemsøvelser som et ungt menneske, spadserede, kørte, roede og cyklede. En ung ven og meningsfælle kom til ham med en cykle for at lære ham at køre; han

lærte det let, og det var han ikke så lidt stolt af. Han var siden en ivrig cyklist.

I 1888 var hans yngste søn, Richard George, blevet gift. 1892 blev den ældste datter, Jennie, gift; hun blev viet al dr. McGlynn, som (1892) atter var blevet indsat i sit præsteembede.

I de år, der var gået, siden dr. McGlynn blev afsat, havde han levet og virket, som det sig bør en god præst og jordreformmand. Kirkens vise mænd kom omsider på det rene med, at retfærdighed krævede, at han blev genindsat i sit embede. Hans sag blev taget op til ny undersøgelse, og han afgav da atter en redegørelse for sit standpunkt. Professorerne ved det katolske universitet i Washington skulle dømme i sagen, og de fandt, at redegørelsen ikke indeholdt noget, som stod i modstrid med den katolske kirkes lære. Paven løste da dr. McGlynn af kirkens ban, og juledag 1892 holdt han første gang messe. Samme aften holdt han en tale i Anti-fattigdoms-samfundet. Han havde kæmpet en langvarig kamp og vundet sejr. Aldrig mere kunne nogen sige, at kirkelæren og grundskyldlæren stod i strid med hinanden.

»Arbejdets kår«, den bog, Henry George skrev som svar på et hyrdebrev fra paven, havde vist nok haft sin del i, at udfaldet blev, som det blev.

Efter at George i april 1891, fuldkommen sund og stærk, var vendt tilbage fra Bermuda, tog han for alvor fat på det store værk, som kom til at hedde »The Science of Political Economy«. Dette værk var meget stort planlagt, og det blev hans sidste, ikke helt fuldendte, skriftlige storværk. Det skulle omfatte og klarlægge hele socialøkonomien i alle dens enkeltheder. For at kunne lægge alle sine kræfter i dette arbejde trak George sig tilbage fra »The Standard«, og nogle af hans venner, særlig Tom L. Johnson, støttede ham således, at han helt kunne ofre sig for det.

Men lige som dette arbejde var kommet godt i gang, blev det afbrudt ved, at han skrev »Arbejdets kår«. Ingen ringere end Pave Leo d. XIII havde taget ordet om jordspørgsmålet og skrevet et hyrdebrev »til vore ærværdige brødre, alle patriarker, primater, ærkebisper og bisper i den katolske verden«. »Arbejdets kår«, dette udmærkede, klare lille skrift, var Georges svar på pavens hyrdebrev.

Et eksemplar af den italienske oversættelse af bogen, særlig smukt trykt og indbundet, blev overrakt paven; men George fik hverken direkte eller indirekte noget svar fra hans hellighed. Rimeligvis

ligger der dog en slags svar deri, at dr. McGlynns sag, som ovenfor meddelt, igen blev optaget til undersøgelse, og at præsten igen blev indsat i sit embede.

Endnu en gang blev arbejdet på det store værk om samfundshusholdningen afbrudt. Herbert Spencer havde »omvendt« sig fra sin tidligere lære om alles ligeret til jorden og havde i forskellige tidskriftartikler søgt at bortforklare sine udtalelser eller helt at forkaste dem. Til dette kunne George ikke tie. Han skrev da (1892) bogen »A Perplexed Philosopher« (En forvirret filosof). Denne bog er ikke alene båret af en retfærdig harme over Spencers troløshed, da det gjaldt en sandhed, som var ilde hørt i de fine kredse, han nu tilhørte; den indeholder tillige en bidende hån over den 'store' filosofys ynkelige renden fra sine standpunkter. Henry Georges kritik er intet mindre end knusende for Spencer, om ikke for selve hans 'syntetiske filosofi', så for hans karakter, hans personlige værd som sandhedens forkynder og retfærdighedens talsmand.

Tom L. Johnson havde stillet sig til valg som kongresmedlem 1888, men blev slået; han stillede op igen i 1890 og blev valgt. Han satte sig nu for at slå et slag for frihandelen, og med nogle andre demokratiske kongresmedlemmers hjælp fik han Georges bog »Beskyttelse eller frihandel« spredt over landet i hundredtusinder af eksemplarer. Frihandelsspørgsmålet blev det almindelige samtaleemne alle vegne. Den største del af omkostningerne ved denne vældige bogspreddning bar Tom L. Johnson selv.

Det var Georges mening, at han nu ikke mere ville lade sig standse i arbejdet på sin store bog, men se at få den færdig. Det kom dog til at gå anderledes. I anledning af et forestående præsidentvalg kom han atter til at tage del i den praktiske politik. Valget stod imellem republikaneren McKinley og demokraten Bryan. George støttede Bryan, skønt han ikke var helt tilfreds med hans politiske standpunkt. McKinley gik af med sejren.

Træk af personligheden.

Henry George var en usædvanlig fribåren og selvstændig natur, altid gik han sine egne veje; men han forenede hjertets varme og sindets renhed med intelligensens kraft og viljens fasthed; han ejede på een gang kvindens hengivende kærlighed og mandens ukuelige styrke. Hans mangeårige ven og trofaste medarbejder dr. Edw. R. Taylor siger om ham (»Single Tax Review«, 1912):

»Trods sin hengivenhed for hustru og børn, og trods sin kærlighed til hjemmet og alt, hvad der knyttede sig til hjemmet, var han noget af en zigeuner, både i sin smag og i sin færd. Det ville have været umuligt at få George til at indordne sig under nogen som helst regel eller at binde ham til sædvane og skik; han kunne ikke finde sig i bånd af nogen art. Han havde et godt sind og var hensynsfuld imod andre; men han var også hurtig til vrede og kom let i personlig uoverensstemmelse med andre. Han var, hvad man kunne kalde stridslysten, men ingenlunde dominerende. Han var modig til det yderste, når det gjaldt om en eller anden god sag, som han ville have frem, og han syntes ikke at kende til frygt. Han var sandheden og hæderligheden selv, og han var overmåde nøjeregnende i opfyldelsen af sine forpligtelser, ikke mindst de pekuniære, dem han aldrig glemte. Han var alt andet end nøjeregnende med sin påklædning, men han var renlig med sin person og sit linned. Henry George var ærlig og redelig i bund og grund. Han stræbte under ingen omstændigheder at være nogen anden end den, han var. Han var næsten altid i godt humør; han jamrede og klagede ikke, men bar tålmodigt enhver byrde, der blev lagt på hans skuldre. Han var en stærk mand, både i moralsk, åndelig og fysisk henseende. Hverken latterliggørelse eller kritik kunne nedtrykke ham, og ingen lovprisning kunne utilbørligt opløfte ham. Han havde sit midtpunkt i sig selv, og han kendte ikke til frygt for, hvad fremtiden kunne bringe ham, thi han følte i sit inderste hjerte, at det lys, han bar, skulle lyse den lidende menneskehed ud af fattigdommens pinsler ind i et nyt håbs og et nyt livs lykkelige land. Det mest slående karaktertræk hos Henry George var hans medfølelse med sine medmennesker. Det var den ild, der brændte i hans sjæl, og det var også den, der var hoveddrivkraften i hans arbejde med »Fremskridt og fattigdom«. Han var ikke alene socialøkonom; havde han ikke været andet og mere, kunne han vel nok have skrevet godt om økonomiske spørgsmål, men han ville ikke have skrevet en bog, der kunne bære hans navn og hans budskab ud til alle jordens folk. Her måtte menneskekærlighed til, for at dette kunne nås, og i Henry Georges hjerte brændte denne kærlighed, og den kølnedes aldrig.«

Gennem sit store socialøkonomiske arbejde var Henry George nået til en stærk og levende religiøs tro. I slutningen af »Fremskridt og fattigdom« siger han således:

»Jeg har i denne undersøgelse fulgt gangen af mine egne tanker. Da jeg i tanken først begyndte den, havde jeg ingen teori at støtte,

ingen slutninger at bevise. Men jeg havde for første gang virkelig set den gruelige elendighed, som råder i en stor by; den forfærdede og pinte mig, og tanken om, hvad årsagen vel kunne være dertil, og hvorledes den skulle kunne afhjælpes, gav mig ingen ro. Men af undersøgelsen fremgik der for mig noget, som jeg ikke havde ventet at finde, og en tro, som var død i mig, kom igen til live.« Rettroende i partikirkelig forstand blev George imidlertid aldrig.

Af forskellige ytringer både i tale og skrift fremgår det, at han tit tænkte på døden, men uden angst; den stod kun for ham som en overgang til et andet liv. Urokkelig var hans tro på udødeligheden. Mange af hans venner talte gerne med ham om denne sag, selv nogle al dem, som kun havde liden tro. »Hvad anser du for det stærkeste vidnesbyrd om sjælens udødelighed?« spurgte en ven ham. »Skabelsen af menneskelige væsener ville være meningsløs, hvis dette liv var alt,« svarede han. Ved en vens ligfærd udtalte Henry George: »Ophørt at leve? Nej, det tror jeg ikke på. Ophørt at leve? Nej, kun for vore legemlige sanser; thi vort hjerte vidner over for vor forstand, at det gode ikke kan dø. Det foranderlige stof, den svundne kraft, som gav dette legeme sin form, er nu på deres vej til andre former. Om få timer vil der for vore øjne kun være en håndfuld aske; men det, som vi, når vi tænker på vor ven her, regner for det bedste og højeste hos ham, det kan ikke gå tabt. Hvis der er orden og mening i verden, så vil det fremdeles leve.«

Da Henry George skulle rejse til Bermuda, gav en ven ham Schopenhauers bog »Verden som vilje og forestilling«. Han fandt den umådelig interessant, men den virkede 'fra ende til anden som en rød klud for en tyr'. Den tyske filosof, som fandt alt på jorden håbløst og ikke troede på noget liv efter døden, var en afgjort modsætning til George, som altid var fuld af håb og tro.

Trods sit voksende ry og trods al den hæder, der vistest ham, blev George ved at være den samme jævne og ligefremme mand, som han altid havde været. Han havde alle sine dage afsmag for selskabslivets tomme former; han kunne ikke udholde al den intetsigende snak, som altid fulgte med. Desuden fandt han det kedeligt at skulle have nogen særlig omhu for sin påklædning; han kunne blive helt ulykkelig over at skulle klædes i kjole, og hvad dertil hørte. Alligevel stræbte han dog at tage sådant med tålmodighed, når det var nødvendigt. I sin adspredthed kunne han af og til komme mindre heldigt af sted, f.eks. komme i selskab med omvendte knapper i skjortebrystet.

Et interessant karakterbillede af Henry George er givet i en artikel i »Review of Reviews«, november 1897. Artiklen er skrevet nogle få dage før og blev offentliggjort nogle få dage efter Georges død, altså lige under valgkampen, da han for anden gang var på valg til borgmesterposten i New York. I denne artikel læser vi: »Da vi forleden aften kørte ned ad Madison Avenue sammen med Henry George, kom vor vogn forbi en folkeskare, som stod og lyttede til en af talsmændene for grundskyldreformen, en alvorlig ung mand, som stod på en arbejdsvogn og talte. Der er næppe nogen by i De Forenede Stater, hvor ikke lignende møder holdes, på gader eller i forsamlings-sale, og optager befolkningens tanker. Jeg så på den svage lille skikkelse, som sad i vognen foran mig, den lille aldrende mand, som begyndte at blive noget bøjet under årenes tryk; han sad lidt sammen-sunken med lukkede øjne og hvilede sig, thi han var meget træt. Der syntes i øjeblikket ikke at være mere kraft i ham end i et træt barn. Hvis man ikke vidste det, så ville man næppe tro det muligt, at denne mand havde sat verden i røre og dybt grebet ind i dens tanker og dens stræben. Taleren på Madison Avenue, der jo egentlig kun stod der som en lillebitte del af et mægtigt hele, hensatte mig i en følelse af beundring for den trætte lille mand, som havde rystet hele verdens konservatisme og vundet navnkundighed: han skyldte jo ikke de ydre omstændigheder noget; han skyldte sin egen hjerne alt. »Fryder det Dem ikke,« spurgte jeg med et nik over imod folkeskaren og taleren, »når De tænker på, hvilken ild De har tændt over hele jordkloden?« »Jo,« sagde han og rettede sig op. »Det, at jeg nu er stillet til valg som borgmester i New York, er et budskab til mine meningsfæller alle vegne om, at vor sag ikke er i tilbagegang, men i fremgang, og at vi kan håbe at se i det mindste begyndelsen til den ny og bedre tid, allerede inden vi dør.« Han havde misforstået mig. Det, jeg tænkte på, var mere den personlige stolthed; det, han tænkte på, var sagen. Denne mangel på selvished, mangel på selvglæde over at have gjort lykke, er betegnende for Henry George. Jeg har kendt ham længe, både før og efter at verden havde hørt noget om ham. Det er et vidnesbyrd om hans høje værd, at hans navnkundighed har gjort ham mere jævn og ligefrem. Dog mener jeg naturligvis ikke, at han er uvidende om sine egne evner eller ligegyldig for de tilfredsstillelser, der følger med navnkundighed; thi han er en fornuftig mand, der hverken føler eller lader, som han føler en beskedenhed, der ville vidne enten om mangel på sund sans eller om skaberi. Det sidste tiårs

Henry George er New Yorks Henry George. Folkene i Fort Hamilton, hvor han bor, og hvor han har gået sine spadsereture, kender godt den lille skikkelse med det smukke hoved, det grånende, rødlige hår, de blå øjne, som fraværende ser ud under buskede bryn gennem store briller, og med den bløde hat sat på må og få. Kommer han ind ad døren i et aviskontor og spørger efter en ven eller bringer en bladartikel, da kan den fremmede journalist, som ikke ved, hvem han er, godt tro, at han er en kolportør, en afgået lærer, en uskattet digter eller et eller andet blidt og uverdsligt. Hr. Georges åndsfraværelse er til morskab i hans omgangskreds. Han kan ikke huske navne. Jeg hørte ham sige til en af sine kampfæller, en af de bedst kendte mænd i New York: »Jeg håber, at De ikke tager mig det ilde op, om jeg skulle glemme Deres navn. Jeg ved så godt, hvor farligt det er at bruge navne galt, at det tit slår klik for mig; og netop når jeg skal huske et navn, smutter det let fra mig.«

Den sidste kamp. 58 års alderen.

Henry George var ikke mere så stærk, som han før havde været. Han arbejdede flittigt på sin store bog om samfundshusholdningsvidenskaben; men hans læge advarede ham og rådede ham til at søge hvile på en længere sørejse. Det ville George dog ikke høre tale om; han måtte frem for alt have bogen færdig, sagde han.

Hans familie søgte så at lokke ham fra arbejdet så meget som muligt. Der blev læst højt, og han måtte 'sidde' for sin søn Richard, der var billedhugger og arbejdede på en buste af ham.

'Sagen's fremgang var det, der mest af alt lå ham på hjerte. Da han engang talte derom med sin hustru, sprang han op, gik frem og tilbage på gulvet og sagde: »Den store, den rigtig store fremgang for vore ideer viser sig måske ikke nu, men den vil vise sig. Og den vil vise sig mere efter min død end i mit liv. Folk, som nu holder sig tilbage, vil da indse, at jeg har talt sandhed. Ingen kan vide, hvem af os to der dør først; men jeg ville nødig, at du skulle gå bort før jeg, thi jeg ønsker af hjertet, at du kan få at høre, hvad man siger om mig og om vor sag, når jeg er borte.«

I foråret 1897 havde George den store sorg at miste sin ældste, gifte datter, Jennie. Hun døde temmelig brat under et ophold hos forældrene og efterlod sig en lille dreng på 7 måneder.

Om efteråret skulle der atter være borgmestervalg i New York, og det kom atter på tale at opstille George. Selv ville han helst have ro til at fuldende sin bog; men flere og flere ønskede ham opstillet. Hans læge, dr. Kelly, skyndte sig at advare ham imod det slid og de strabadser, som valgkampen ville udsætte ham for. Men dertil tog George intet hensyn. »Sig mig,« sagde han til sin ven, dr. Levenson, som også talte med ham om sagen, »hvis jeg nu siger ja, hvad er så det værste, der kan hænde mig ?« »Siden De spørger mig, har De krav på at få et svar: det vil rimeligvis blive skæbnesvangert for dem,« svarede dr. Levenson. »De mener, at det kan blive min død?« »Højest sandsynligt, ja. «Dr. Kelly siger det samme, kun mere afgjort. Men jeg skal jo dog dø. Hvor kan jeg få en bedre død end i menneskehedens tjeneste? Desuden vil en sådan død tjene sagen bedre end noget andet, jeg muligt kunne udrette i resten af mit liv.« Trofaste venner kom til fru George og mindede hende om faren og rådede hende til at få George til at opgive kandidaturen; men hun svarede: »Da jeg var meget yngre, end jeg nu er, satte jeg mig for at gøre alt, hvad jeg kunne, for at hjælpe min mand i hans arbejde, og nu, mange år derefter, kan jeg sige, at jeg ikke en eneste gang har lagt mig i vejen for noget af det, han anså for sin pligt. Skulle han få i sinde at give sig ind i denne valgkamp, så vil jeg intet gøre for at hindre ham; jeg vil tværtimod gøre alt, hvad jeg kan, for at styrke ham og indgyde ham mod. Han må leve sit liv på sin egen måde og ofre alt, hvad hans pligtfølelse kræver. Og jeg skal give ham alt, hvad jeg har, min hengivenhed.«

I begyndelsen af oktober var George til et lille møde med nogle nære venner, og udfaldet af denne sammenkomst blev, at han skulle opstilles som uafhængig kandidat, og hans hustru gjorde så, hvad hun havde sat sig for at gøre; hun sagde til ham: »Du skal opfylde din pligt, hvad det så end skal koste.« Dermed var sagen afgjort.

11 år var gået, siden George sidst var stillet til valg til borgmesterembedet i New York. I 11 år havde han ihærdigt, både med mund og pen, stræbt at vække håb om og tro på bedre og lykkeligere samfundstilstande. Tusinder og atter tusinder havde hørt ham tale eller læst hans bøger; og hans valgkamp fulgtes med spænding viden om. Hans nærmeste venner var dog opfyldt af angst for, hvorledes det ville gå ham. Han var nu langt fra svulmende stærk og frisk som for 11 år siden; tværtimod, han var mager og tynd og askebleg i ansigtet. Han var dog som altid opfyldt af mod og håb, og hans tale havde den gamle klang, selv om den ikke helt havde den gamle kraft. Kun de,

der stod ham nær, så, hvilken møje han havde med at tale, og de dannede en trofast vagt om deres kære mester for at værne og skåne ham, så vidt det lod sig gøre.

Valget skulle finde sted d. 2. november, og kampen ville være endt på godt 3 uger. Det blev trods anstrengelsen 3 lykkelige uger for George. Han var aldeles optaget af kampen og glemte hensynet til sig selv. Han var oprindelig gået ind på, at han skulle holde 4-5 taler i alt; men det blev helt anderledes, det blev 3-4-5 taler hver aften i stedet.

Torsdag den 28. oktober, 5 dage før valget, var der planlagt 5 møder; men mødestederne lå langt fra hverandre, og det sidste møde måtte aflyses. George kunne ikke mere.

På et af møderne den dag blev han fremført for sine tilhørere, en mægtig forsamling af arbejdere, som 'arbejdets og demokratiets store ven'; men selv begyndte han sin tale således: »Jeg har aldrig sagt, at jeg særlig var arbejdets ven. Lad os høre op med dette råb om særlige rettigheder for arbejdet. Arbejdet trænger ikke til forrettigheder. Jeg har aldrig forsvaret eller krævet særlige rettigheder eller særlig sympati for arbejderne. Det, jeg kæmper for, er lige ret for alle mennesker.« Langvarigt og stærkt bifald viste, at tilhørerne forstod ham.

Da George ved 11-tiden trådte op på tribunen for at tale på det fjerde møde, var det let at se, at han var meget træt. Og hans tale var også temmelig usammenhængende. Omtrent ved midnatstid kom han tillige med sin hustru og nogle få venner hjem til hotellet, hvor han boede. Vennerne talte om, hvor bleg og træt han så ud; men det lod dog til, at han kom noget til kræfter, da han fik spist lidt og fik tændt en cigar. Han følte sig dog ikke helt vel. Tidlig den næste morgen vågnede fru George og så, at han var stået op. Hun kaldte på ham, og han svarede, at han havde det godt; men da han ikke kom i seng igen, stod hun op og gik ind til ham i stuen ved siden af. Der stod han og støttede sig til en stol. Han var hvid i ansigtet og stiv som en statue. Hans øjne var åbne og stirrende, som om han så noget. Han sagde kun det ene ord: Ja. Det gentog han mange gange, først med stille eftertryk, derefter med større styrke og til sidst hendøende, idet hans hustru blidt drog ham tilbage til sengen. Han var blevet ramt af et apoplektisk slag og døde tidlig den samme morgen (29. oktober 1897).

Et blad, som ikke hørte til hans lejr, skrev om ham: »Han døde, som han havde levet. Han døde en helts død. Han døde, som han ville

have ønsket at dø, på slagmarken, ofrende sin sidste kraft i en kamp mod folkets fjender. Modige, brave, uplettede, faste Henry George!« Et blad af et andet parti skrev: »Han var mere end en kandidat til et embede, mere end en politiker, mere end en statsmand; han var en tænkter, hvis værk tilhører verdenslitteraturen. Hans død bragte sorg i alle jordens civiliserede lande. Som tænkter og forfatter var han stor; men størst var han som apostel for sandheden, som han opfattede den. Han var en evangelist, som bragte budskabet om retfærdighed og broderskab til jordens fjerneste afkroge«.

Om søndagen lå han på ligseng i Grand Central Palace. Mindst 100.000 mennesker drog forbi hans bære og sagde ham det sidste farvel, og lige så mange måtte gå igen uden at kunne komme til.

Om eftermiddagen holdtes der en simpel sørgehøjtid. Dørene blev lukket. Den store sal var stuvende fuld. Georges barndomsven, dr. Theol. R. Heber Newton læste ritualets ord. Derefter fulgte fire korte taler af dr. theol. Lyman Abbot, Rabbi G. Gottheil, dr. Theol. E. McGlynn og John S. Crosby.

Da aftenen faldt på, fulgte en mægtig sørgeskare Henry George på vej til hans hjem, Fort Hamilton, hvor han dagen efter, den 1. november, blev jordfæstet ved sin datters side.

Medborgere rejste en mindesten over ham. På denne sten står følgende ord af hans første store bog: »Den sandhed, som jeg har søgt at klargøre, vil ikke finde nogen let modtagelse. Hvis så var, da ville den være blevet modtaget for længe siden, ja, da ville den aldrig være blevet fordunklet. Men den vil finde venner, venner, som vil kæmpe for den, lide for den, ja, om det skal være, dø for den. Så stærk er sandhedens magt«.

Slutning.

Af John S. Crosby's tale

Ved sørgehøjtiden i Grand Central Palace, søndag d. 31. oktober.

Nu, da jeg står her hos den kære ven, vi har mistet, synes jeg, jeg føler, at hvis disse læber kunne bryde tavsheden, så ville vi høre dem sige: »Tal ikke om mig, men om de tanker, jeg har båret frem! Jeg har sat mit liv til i kampen for at sikre deres praktiske godkendelse i mit lands politik. Jeg beder nu jer, der er blevet tilbage på slagmarken, om at føre denne kamp videre og at holde den oppe, indtil sejren er vundet.«

Hvorfor samles i dag tusinder af mænd og kvinder, ikke alene her ved hans ligfærd på atlantehavskysten, men også på hin side af fastlandet, netop i den sal i San Francisco, hvor han første gang offentligt fremsatte sin ophøjede lære? Hvorfor er der, ikke alene i dette land, men i alle lande, en så almindelig sorg over, at han er gået bort? Er det, fordi han var et godt menneske? Han var et godt menneske. Aldrig har nogen renere sjæl svunget sig op til den himmelske fred. Men der er andre gode mennesker, som er gået bort, og dog ser vi ingen sådan ytring af sorg over dem, som over denne mand. Er det, fordi han var en evnerig mand? Mænd med store evner er der jo stadig; men når de går bort, vises der dem ikke en sådan deltagelse, som der nu vises ham. Hvorfor da denne verdenssorg?

Denne mand havde en bærende tanke. Man sagde om ham, at han var en mand med en ide. Hvis det nu var en fejl tanke, hvis ideen kun var en fiks ide, hvorledes kan man da nu over hele verden ære den mand, som bar den frem? Det, der ytrer sig, er den naturlige, universelt umiddelbare godkendelse af, at Henry Georges lære er en væsentlig del af den guddommelige, evige sandhed.

Man har sagt, at han truede det bestående. Truede det? Han har ikke alene truet det bestående, han har rokket det lige til grunden. Men for hvem har vi oprejst mindestøtter i vore byer? Er det ikke netop for de mænd, som har rokket ved det bestående?

Det blev denne mand givet at vise verden, hvorledes alle menneskers naturlige, fælles, lige, ukrænkelige ret til jorden kan sikres, uden at nogen forurettes, og uden at samfundet omstyrtes. Ja, mere endnu: han viste menneskene, at dersom denne ret ikke sikres, så nytter det ikke at bede: »Dit Rige Komme!« Når vi beder om, at Guds rige må komme, og at Guds vilje må ske på jorden, venter vi da, at

bønnen skal opfyldes lige med det samme, f.eks. ved en brat ændring i naturens orden? Nej, hvis det i det hele taget skal komme, så må det komme gennem en ændring af de borgerlige indretninger, sæder og love, som vi i vor uvidenhed opretholder på trods af Guds vilje. Ved hvem skal guds vilje fuldbyrdes på jorden, hvis ikke ved de mænd og kvinder, som lever på jorden? Digteren Emerson har sagt, at enhver stor reform engang kun var en tanke i et enkelt menneskes sjæl. Det, der engang kun var en tanke i denne mands sjæl, er blevet til en magt, som nu sætter hele verden i røre.

P. Larsens Forord

Henry George den Yngres store Bog, Life of Henry George, er hovedkilden til dette livsbillede.

Af andre kilder kan nævnes:

Louis F. Post:

The Prophet of San Francisco;

The North American Review of Reviews (Nov. 1897);

Addresses at the Funeral of Henry George, compiled by Edmund Yardley;

Little Journeys to the Homes of great Reformers, Henry George, by Elbert Flubbard,

The Public, Chicago, Årg. 1908-1915;

The Single Tax Review, New York, Årg. 1909-1915

Hist og her har jeg gjort brug af Højskoleforstander Grønvald Nielsens Levnedstegning af Henry George i Dansk Tidsskrift, februar og marts 1906.

P.L.

Indhold

Personligheden dannes.

Barndommen.

Til søs. 16-17 års alderen.

I bogtrykkerlære. 17-18 års alderen.

Til Californien. 19 års alderen.

Ved Frazer floden. 19 års alderen.

Omtumlet af lykken. 19-20 års alderen.

»Aftenbladet«. 21-22 års alderen.

Frieri, bortførelse og bryllup. 22 års alderen.

I fattigdom.

Forfatter og taler. 26-27 års alderen.

Redaktør og korrespondent. 27-30 års alderen.

Tankerne udformes.

Det store spørgsmål stilles. 30 års alderen.

På sporet. I kamp. 30-32 års alderen.

»Vor jord og vor jordpolitik«.

»Aftenposten«. 32-36 års alderen.

Hjemliv.

Den første tale

En forelæsning og en tale

»Fremskridt og fattigdom« udarbejdes

Henry Georges lære

Læren udbredes

»Fremskridt og fattigdom« udgives

I New York

I Irland og England

Hjemme

Foredragsrejse i England

»Beskyttelse eller frihandel«

Borgmestervalg i New York

The Standard og Anti-fattigdomssamfundet

Rejser til England og Australien. Jorden rundt.

Årene 1891 – 1896

Træk af personligheden

Den sidste kamp

Slutning